

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔτος 68ον - Τεῦχος 5ον

*«ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ...
καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν»*

Σεπτέμβριος - Ὀκτώβριος 2019

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος
κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδος Εκδόσεων της 'Επικοινωνιακής και Μορφωτικής
Υπηρεσίας της 'Εκκλησίας της Ελλάδος
ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΛΑΔΟΥ: Παν. Αρχιμ. Φιλόθεος Θεοχάρης
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Αλέξανδρος Ι. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2017-2018 ΜΕ ΔΙΕΤΗ ΘΗΤΕΙΑ: Μιχαήλ Τρίτος, καθηγητής ΑΠΘ. Αρχιμ. Βαρθολομαίος
Ίατρίδης, Αρχιμ. Βαρνάβας Λαμπρόπουλος, Πρωτ. Νικόλαος Λουδοβίκος (καθ/τής ΔΕΑΣΘ), Πρεσβ. Χρήστος Κούρτης
και Αρχιμ. Εφραίμ Τριανταφυλλόπουλος – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Ζαμπία Αγριμάκη – ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Αλέξανδρος Κατσιάρας – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Ζαμπία Αγριμάκη, Κων. Χολέβας και Έμμανουήλ Πλούσος
– ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ζαμπία Αγριμάκη – ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Αποστολική Διακονία της 'Εκκλησίας της
'Ελλάδος – Υπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαίος, Πρωτομαγιάς 3 - 145 68 Κρουονέρι Άττικής, Τηλ.: 210-8160.127 –
Fax: 210-8160.128. Τιμή τεύχους 1 € (για όσους δεν τό δικαιούνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Αθηνάς 30, 105 51 ΑΘΗΝΑ | Τηλ.: 211 18.25.298, Fax: 211 18.25.317
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Προμετωπίδα εξωφύλλου: *Κατὰ Ματθαῖον*, κεφ. 6, στ. 33

Φωτογραφία εξωφύλλου: Έργο της πρεσβυτέρας Χριστίνας Παπαθέου-Δουληγέρη
Οί φωτογραφίες του τεύχους είναι του Γαλλοελβετού φωτογράφου Frédéric Boissonnas (1858-1946)
και της Έλληνίδας φωτογράφου Nelly's (Νέλλη Σουγιουλτζόγλου, 1899-1998)

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τά κείμενα τῶν συνεργατῶν νά μὴν ὑπερβαίνουν τίς 330 λέξεις, ὅσον ἀφορᾶ τήν πρώτη σελίδα, καί
τίς 400 λέξεις γιά κάθε μία ἀπό τίς σελίδες πού ἔπονται. Δέν γίνονται δεκτά δημοσιευμένα κείμενα.

Τό περιοδικό *Έφημέριος* δέν εὐθύνεται γιά τό γλωσσικό ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

Δέν ἐπιτρέπεται ἡ ἀναδημοσίευση, ἡ ἀναπαραγωγή –ὀλική ἢ μερική– τοῦ περιεχομένου τοῦ περιοδικοῦ *Έφημέριος*
καθ' οἷονδήποτε τρόπο. Ἐπιτρέπεται μόνον ἡ παράθεση ἀποσπασμάτων ἀποκλειστικῶς γιά ἐπιστημονικούς καί
ἐκπαιδευτικούς σκοπούς, μέ ἀναφορά τῆς πηγῆς προελεύσεως.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 68ον

Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 2019

Τεύχος 5ον

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Εισοδικόν	3
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΡΙΖΟΥ	
Μεταφυσική, Π	5
Μητρ. Ναυπάκτου και Άγιου Βλασίου ΙΕΡΟΘΕΟΥ	
Ή κτίση ως δώρο του Θεού.....	5
ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	
8 Σεπτεμβρίου. Τό Γενέθλιον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.....	8
Πρωτ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Πῶς ἡ αὐθεντική ἀλήθεια ὑπερβαίνει τῆ μετα-ἀλήθεια;	12
Πρωτ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ	
Βασικά θέματα τῆς κατήχησης. Ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας.....	14
ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Τά ἱερά μυστήρια. Α΄.....	16
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ	
Εὐχές Ἀπολούσεως καί Τριχοκουρίας στό Βάπτισμα	19
Πρωτ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΟΡΜΠΑΡΑΚΗ	
Κυριακή Α΄ Λουκά	21
Ἀρχιμ. ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ	
Κυριακή Ζ΄ Λουκά. Μπροστά στήν ὁδύνη τοῦ κακοῦ	23
Ἀρχιμ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Δ. ΠΑΠΑΘΩΜΑ	
Εἰσαγωγή στό Κανονικό Δίκαιο καί τήν Κανονική Οἰκονομία (Ε΄).....	25
Ἀρχιμ. ΒΑΡΝΑΒΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Δύο ἐφημέριοι.....	28
ΠΑΥΛΟΥ ΝΤΑΦΟΥΛΗ	
Ὁ πιστός μέ νοητική ὑστέρηση.....	30
ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΟΥΛΟΥΛΗ	
Ἡ ἑορτή τῆς 5ης Ὀκτωβρίου στήν πλατεία τοῦ Αὐγουστιαῶνα.....	32
Ἀρχιμ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΤΣΟΡΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ	
Ὁ Χριστιανισμός στά Βρετανικά νησιά. Π. Ρωμαϊκή ἐποχή	34
Πρωτ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΛΟΝΤΟΥ	
Ἡ ἐπιστολή στήν Ἐκκλησία τῶν Θυατείρων	36
Ἀρχιμ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ ΔΑΜΙΑΝΑΚΗ	
Το λιβάνι χθές καί σήμερα (γ)	38
Πρωτ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ	
William Marrior. Ὁ ψευδοπροφήτης καί ψευδοθεραπευτής τῆς «Λαοδικείας»	40
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΟΜΠΡΟΥ	
Ἐπαναστατική περίοδος (1821-1829). Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες Π.....	42
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΠΟΥΜΗ	
Ἀποστολικοί Κανόνες (κδ΄).....	44
ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΚΑΖΑΝΤΖΗ	
Ἀρχιμ. Ἀπόστολος Φαφούτης	45
Βιβλιοπαρουσίαση	47
Ἐφημεριακά	48

Λόγος 30ός. Περί ἀγάπης, ἐλπίδος καί πίστεως

1. Νυνί δέ λοιπόν - ὕστερα ἀπό ὅλα τὰ προηγούμενα - μένει τὰ τρία ταῦτα - τὰ ὅποια σφίγγουν καί διατηροῦν τόν σύνδεσμο ὅλων - *πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη*· *μείζων δὲ πάντων ἢ ἀγάπη* (πρβλ. *Α΄ Κορ.* ιγ' 13), διότι καί ὁ Θεός ἀγάπη ὀνομάζεται (πρβλ. *Α΄ Ἰωάν.* δ' 16). Ἐγὼ ὅμως τή μία τή βλέπω σάν ἀκτίνα, τήν ἄλλη σάν φῶς καί τήν τρίτη σάν ἡλιακό δίσκο, καί ὅλες μαζί σάν ἓνα φωτεινό ἀπαύγασμα καί μία καί τήν αὐτήν λαμπρότητα. Ἡ μία, ἡ πίστις, δύναται νά ἐπιτελέση τὰ πάντα. Ἡ ἄλλη, ἡ ἐλπίς, περικυκλώνει μέ τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ καί δέν καταισχύει τόν ἐλπίζοντα. Καί ἡ τρίτη, ἡ ἀγάπη, δέν πέφτει ποτέ ἀπό τό ὕψος της οὔτε σταματᾷ ἀπό τό τρέξιμό της οὔτε ἐπιτρέπει σ' αὐτόν πού ἐπλήγωσε μέ τὰ βέλη της νά ἡρεμήσῃ ἀπό τήν «μακαρίαν μανίαν» πού τοῦ ἐπροξένησε.

2. Αὐτός πού θέλει νά ὀμιλῇ γιά τήν ἀγάπη εἶναι σάν νά ἐπιχειρῇ νά ὀμιλῇ γιά τόν ἴδιο τόν Θεόν. Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως ὀμιλίας περί Θεοῦ εἶναι πράγμα ἐπισηφάλης καί ἐπικίνδυνον σέ ὅσους δέν προσέχουν. Γιά τήν ἀγάπη γνωρίζουν νά ὀμιλοῦν οἱ Ἄγγελοι, ἀλλά καί αὐτοί ἀνάλογα μέ τόν βαθμό τῆς θείας ἐλλάμψεως τους. Ἀγάπη εἶναι ὁ Θεός, καί ὅποιος προσπαθεῖ νά δώσῃ ὀρισμό τοῦ Θεοῦ ὀμοιάζει μέ τυφλό πού μετρᾷ στήν ἄβυσσο τούς κόκκους τῆς ἄμμου.

3. Ἡ ἀγάπη, ὡς πρός τήν ποιότητά της, εἶναι ὀμοίωσις μέ τόν Θεόν, ὅσο βέβαια εἶναι δυνατόν στούς ἀνθρώπους. Ὡς πρός τήν ἐνέργειά της, μέθη τῆς ψυχῆς. Ὡς πρός δέ τίς ιδιότητές της, πηγὴ πίστεως, ἄβυσσος μακροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως.

4. Ἡ ἀγάπη κυρίως εἶναι ἡ ἀπόρριψις κάθε ἐχθρικής καί ἀντιθέτου σκέψεως, ἐφ' ὅσον «ἡ ἀγάπη οὐ λογίζεται τὸ κακόν» (*Α΄ Κορ.* ιγ' 5). Ἡ ἀγάπη καί ἡ ἀπάθεια καί ἡ υἰοθεσία μόνο στήν ὀνομασία διαφέρουν. Ὅπως ταυτίζεται ἡ ἐνέργεια στό φῶς, στή φωτιά καί στή φλόγα, ἔτσι νά σκέπτεσαι ὅτι συμβαίνει καί σ' αὐτές. Ὅσο ποσόν ἀγάπης λείπει, τόσο ποσόν φόβου ὑπάρχει. Διότι ὅποιος δέν ἔχει φόβο ἢ εἶναι γεμάτος ἀπό ἀγάπη ἢ εἶναι νεκρωμένος ψυχικά.

5. Δέν εἶναι ἀπρεπές ἐάν ἀπό τὰ ἀνθρώπινα πράγματα χρησιμοποιήσωμε παραδείγματα γιά τόν πόθο καί τόν φόβο καί τήν ἐπιμέλεια καί τόν ζῆλο καί τή δουλεία καί τόν ἔρωτα τοῦ Θεοῦ.

Μακάριος ἐκεῖνος πού ἀπέκτησε τέτοιο πόθο πρός τόν Θεόν, ὡσάν αὐτόν πού ἔχει ὁ μανιώδης ἐραστής πρός τήν ἐρωμένη του.

(μτφ: Ἰ.Μ. Παρακλήτου)

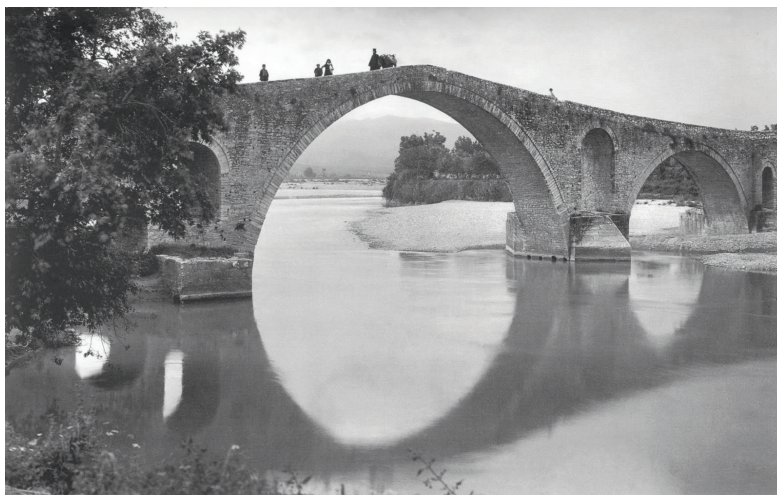
Σεβαστοί πατέρες,

Σέ συνέχεια τῆς προσπάθειας νά παρουσιάσουμε, ὅσο εἶναι δυνατό, μέ τρόπο ἀπλό καί εὐσύνοπτο βασικές ἔννοιες καί ὅρους πού χρησιμοποιοῦνται σέ διάφορα πεδία τοῦ ἐπιστητοῦ, ἡ γνώση τῶν ὁποίων εἶναι ἀπαραίτητη γιά νά συνεννοηθεῖ κάποιος, ἡ στήλη *Λεξιλό Βασικῶν Ἐννοιῶν* ἀναφέρεται σέ ὅρους τῆς Μεταφυσικῆς καί τῆς Ὀντολογίας (οὐσία, συμβεβηκός, ἴδιον, μονισμός, δυϊσμός). Στά *Προσόμοια*, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου κ. Ἱερόθεος γράφει γιά τή Θεολογία τοῦ Δώρου, ἀναλύοντας πῶς ἡ κτίση εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο. Τό κείμενο τοῦ καθ. Μ. Κωνσταντίνου (*Παλαιοδιαθηκικά*) ἀναφέρεται στό βιβλικό χωρίο Γεν. 28:10-17, πού ἀναγινώσκεται στόν Ἑσπερινό τοῦ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, στό ὁποῖο ἡ κλίμακα στό ἐνύπνιο τοῦ Ἰακώβ συνδέεται μέ τήν Παναγία, τήν «κλίμακα δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός». Ὁ π. Κων. Παπαθανασίου ἐξετάζει πῶς ἡ αὐθεντική ἀλήθεια ὑπερβαίνει τή μετα-ἀλήθεια (*Τίνα με λέγουσιν ἄνθρωποι εἶναι*) καί ὁ π. Ἄλ. Καριώτογλου γράφει γιά βασικά θέματα τῆς κατήχησης (*Πρός Κατήχησιν*). Στά *Ἐκκλησιολογικά*, ὁ κ. Δημ. Μαυρόπουλος πραγματεύεται τό θέμα τῶν ἱερῶν μυστηρίων, ἐνῶ ὁ καθ. Π. Ἰ. Σκαλτσῆς γράφει γιά τίς εὐχές Ἀπολούσεως καί Τριχοκουρίας στό Βάπτισμα (*Λειτουργικές ἀπορίες*). Ὁ π. Γεώργιος Δορμπαράκης ἀναλύει τήν περικοπή Λκ. 5:3, πού ἀναγινώσκεται τήν Κυριακή Α' Λουκᾶ (*Διακονία τοῦ Λόγου 1*) καί ὁ π. Νικάνωρ Καραγιάννης στοχαζέται γιά τήν ὀδύνη τοῦ κακοῦ, μέ ἀφορμή τό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα τῆς Κυριακῆς Ζ' Λουκᾶ (*Διακονία τοῦ Λόγου 2*). Ὁ π. Γρηγόριος Παπαθωμᾶς συνεχίζει τήν Εἰσαγωγή στό Κανονικό Δίκαιο καί τήν Κανονική Οἰκονομία (*Κανονική Οἰκονομία*), ὁ π. Βαρνάβας Λαμπρόπουλος παρουσιάζει ἐν συντομία τόν βίο δύο ἐφημερίων ἀπό ἄλλες ὁμολογίες πού μεταστράφηκαν στήν Ὁρθοδοξία (*Σύγχρονες προκλήσεις*) καί ὁ δρ Παῦλος Νταφούλης, στή στήλη *Σημειώσεις ἐνός θεραπευτῆ* γράφει γιά τούς πιστούς μέ νοητική ὑστέρηση. Ὁ δρ Στ. Γουλούλης ἐξηγεῖ τή σημασία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 5^{ης} Ὀκτωβρίου στήν πλατεῖα τοῦ Αὐγουστεῶνα στήν Κωνσταντινούπολη (*Τό Ἀγριέλαιον εἰς Καλλιέλαιον*), ὁ π. Παντελεῆμων Τσορμπιτσόγλου παρουσιάζει τήν ἱστορία τοῦ χριστιανισμοῦ στά Βρετανικά νησιά (*Ἀγιολογία - Κελτικός χριστιανισμός*), ὁ π. Σπ. Λόντος ἀναφέρεται στήν Ἐκκλησία τῶν Θυατείρων, πού ἦταν ἀποδέκτης μίας τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου (*Βιβλικές πόλεις καί τοποθεσίες*), ὁ π. Δαμ. Δαμιανάκης πραγματεύεται τήν ἱστορία καί τή σημασία τῆς χρήσης τοῦ λιβανιοῦ (*Ἀπό τήν παράδοση τῆς Ρωμοσύνης*), καί ὁ π. Βασ. Α. Γεωργόπουλος γράφει γιά τόν ψευδοπροφήτη καί ψευδοθεραπευτή W.M.

Branham (*Πρός Διάκρισιν*). Στήν Ἐπανάσταση στίς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες εἶναι ἀφιερωμένο τό κείμενο τοῦ δρος Ν. Τόμπρου (*Ἱστορικά Θέματα*), στή στήλη *Κανονικά* ὁ καθ. Παν. Μπούμης συνεχίζει τήν παρουσίαση τῶν Ἀποστολικῶν κανόνων, καί ὁ κ. Νικ. Γ. Καζαντζής προσωπογραφεῖ τόν ἀρχιμανδρίτη Ἀπόστολο Φαφούτη (*Ἱερατικῶν μορφῶν μνήμη*). Οἱ στήλες *Βιβλιοπαρουσίαση* τῆς κ. Ζαμπίας Ἀγριμάκη καί *Ἐφημεριακά* τοῦ π. Γεωργίου Βαμβακίδη ὀλοκληρώνουν τήν ὕλη τοῦ τεύχους.

Τό τεῦχος τοῦ Σεπτεμβρίου θά τό ἔχετε στά χέρια σας μέ τήν ἀρχή τῆς ἐκκλησιαστικῆς χρονιάς. Γιά μᾶς, ὁ χρόνος εἶναι μιᾶ εὐκαιρία ἐπαναπροσδιορισμοῦ καί ἐπανατοποθέτησης ἀπέναντι στά οὐσιώδη ζητούμενα τῆς ζωῆς καί στό νόημά της, τό ὁποῖο ἀποτελεῖ δῶρο Θεοῦ καί ἐπιβεβαιώνεται ὡς ἀγάπη καί ὡς ἐνδιαφέρον γιά τόν πλησίον καί τό περιβάλλον. Γιατί, ὅπως λέει ὁ Ἰωάννης, ὁποῖος διατείνεται ὅτι ἀγαπᾷ τόν Θεό, χωρίς νά ἀγαπᾷ τούς ἄλλους, εἶναι ψεύτης (Α΄ Ἰω. 4:20: *ἐάν τις εἴπῃ ὅτι ἀγαπᾷ τόν Θεόν, καί τόν ἀδελφόν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν*).

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας

Ἱερεῖς στό γεφύρι τῆς Ἄρτας, 1913
(φωτογραφία: Frédéric Boissonnas)

Μεταφυσική και βασικοί της όροι, II

Αϊκατερίνης Ρίζου
Δρος Φιλοσοφίας

Στό προηγούμενο τεύχος περιγράψαμε τί είναι Μεταφυσική. Συνεχίζουμε εξηγώντας μερικούς βασικούς της όρους, σημειώνοντας ότι σέ επόμενο τεύχος θά δούμε τό περιεχόμενό τους από θεολογικής απόψεως.

Ουσία είναι εκείνη ή ποιότητα ή τό σύνολο ποιότητων πού καθιστούν ένα όν αυτό πού πράγματι είναι (τό τί έστι, κατά τόν Άριστοτέλη). Αυτή ή ποιότητα ύπάρχει κατ' ανάγκην καί καθορίζει τήν ταυτότητα του όντος. Άπό τήν ουσία ενός όντος προκύπτουν τά **ίδια** χαρακτηριστικά του, δηλαδή τά χαρακτηριστικά πού προσδιορίζουν μονάχα τά όντα πού έχουν τή συγκεκριμένη ουσία. Τέλος, τά **συμβεβηκότα** είναι χαρακτηριστικά ενός όντος πού δέν ύπάρχουν κατ' ανάγκην καί δέν έχουν καμμία σχέση μέ τήν ουσία του. Για παράδειγμα, σύμφωνα μέ τόν Άριστοτέλη ή **ουσία** του ανθρώπου είναι τό λογικόν. Τό **ίδιον** χαρακτηριστικό του είναι τό γελαστικόν, δηλαδή ή ικανότητά του νά γελά (πού για τόν Άριστοτέλη είναι άπόρροια τής έλλογης φύσης του). Τά **συμβεβηκότα** είναι τό ύψος, τό χρώμα των μαλλιων ή των ματιων του κ.τ.ό.

Προκειμένου νά άπαντηθει τό έρώτημα τί ή ποιά είναι ή ουσία ενός όντος (π.χ., του ανθρώπου, του κόσμου κ.λπ.) διατυπώθηκαν ποικίλες θεωρίες, οί όποίες μπορούν νά διακριθοϋν σέ **μονιστικές** καί **δυσιστικές**.

Οί **μονιστικές** προσεγγίσεις ύποστηρίζουν ότι ή ουσία ενός όντος συνίσταται σέ μία μόνο ποιότητα. Έτσι, ό **ύλισμός**, λ.χ., ισχυρίζεται ότι ή θεμελιώδης ουσία τής φύσης είναι ή ύλη καί ότι άκόμη καί οί νοητικές καταστάσεις, ή συνείδηση κ.λπ. είναι άποτέλεσμα ύλικων έπιδράσεων.

Οί **δυσιστικές** προσεγγίσεις, αντίθετως, διατείνονται ότι ή ουσία ενός όντος συνίσταται σέ δύο άντιθετικές καί συγκρουόμενες ποιότητες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, ή πλατωνική αντίληψη για τήν άπόλυτη διάκριση (στά όρια τής διχοστασίας) σώματος καί ψυχής ή ό **μανιχαϊσμός**, πού άντιλαμβάνεται τόν κόσμο καί τά όντα στό πλαίσιο άντιθετικων ζευγων (σκότος-φως, καλό-κακό, ύλη-πνεϋμα).

Ίος, στόν «τάφο του Όμήρου», 1918 (φωτογραφία: Frédéric Boissonnas)

Λίχνισμα, Μακεδονία, 1911 (φωτογραφία: Frédéric Boissonnas)

Ἡ Θεολογία τοῦ δώρου: 2. Ἡ κτίση ὡς δῶρο τοῦ Θεοῦ

Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη θεολογία ὅτι ὁ Θεὸς δημιούργησε πρῶτα τὰ νοερά πνεύματα, τοὺς ἀγγέλους, στή συνέχεια τὸν αἰσθητὸ κόσμο, δηλαδή τὸν οὐρανὸ, τὴ γῆ, τὴ θάλασσα, τὰ ἀστέρια, τὰ ψάρια, τὰ πτηνά, τὰ ζῶα, καὶ γενικά ὅλα ὅσα μᾶς περιβάλλουν, καὶ μετὰ τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος συνιστᾷ περίληψη ὅλης τῆς δημιουργίας, διότι ἀποτελεῖται καὶ ἀπὸ νοερό καὶ ἀπὸ αἰσθητό, εἶναι ὁ μικρόκοσμος μέσα στὸν μεγαλόκοσμο.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας διδάσκουν ὅτι, ὅπως κατασκευάζεται πρῶτα ἕνα σπίτι ἢ τὸ παλάτι, καὶ μετὰ εἰσέρχεται γιὰ νὰ διαμείνῃ σ' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος ἢ ὁ βασιλεὺς, ἔτσι ὁ Θεὸς πρῶτα δημιούργησε ὅλον τὸν κόσμον καὶ μετὰ εἰσήγαγε μέσα στὸν κόσμον τὸν ἄνθρωπο ὡς βασιλέα τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος θὰ πῆ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ πολυτέλεια τῆς φύσεως, δηλαδή ὅτι πολυτελές ὑπάρχει στή φύση αὐτὸ φαίνεται στὸν ἄνθρωπο. Ἐπομένως, ὁ κόσμος ὅλος δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ ὡς δῶρο στὸν ἄνθρωπο.

Βέβαια, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι ὁμιλοῦσαν διαφορετικὰ γιὰ τὸν κόσμον. Ἄλλοι θεωροῦσαν ὅτι εἶναι αἰώνιος, ἄλλοι ὅτι εἶναι ἀντιγραφὴ τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν, στὸν ὁποῖο πίστευαν ὅτι προῦπηρχε ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ στή

συνέχεια κλείσθηκε μέσα στὸ σῶμα κλπ. Ὑπῆρξαν διάφοροι φιλόσοφοι ποὺ ὁμίλησαν γιὰ τὴν ἀρχὴ καὶ τὴ δομὴ τοῦ κόσμου (κοσμολογία). Ἀλλὰ στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, ὅπως παρουσιάζεται ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ ἀπὸ τὴν Ἱερά Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, διδάσκεται ὅτι ὁ κόσμος εἶναι θετικὸ δημιούργημα τοῦ Θεοῦ καὶ δόθηκε ὡς δῶρο στὸν ἄνθρωπο.

Μετὰ ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση καὶ τὸν Παράδεισον, δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ ὁ Ἀδάμ, εἰσήλθε μέσα στήν κτίση καὶ ἀπολάμβανε τὸ μεγάλο δῶρο ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός. Καὶ ἐπειδὴ ὁ νοῦς τοῦ Ἀδάμ, μετὰ τὴ δημιουργία του ἀπὸ τὸν Θεὸ, ἦταν καθαρὸς καὶ διαυγής, γι' αὐτὸ μέ τὸν νοῦ του εἶχε ἐπικοινωνία μέ τὸν Θεὸ.

Ὁ ἱερός Νικόλαος Καβάσιλας γράφει ὅτι ὁ Ἀδάμ, ἐπειδὴ ἦταν καθαρὸς καὶ ζοῦσε τὴν ἀγγελικὴ ζωὴ, ἦταν ἕνας καθρέπτῃς πάνω στὸν ὁποῖον ἀκτινοβολοῦσε ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ δι' αὐτοῦ ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ διαπορθημεύταν σέ ὅλη τὴν κτίση. Ὁ Ἀδάμ, λοιπόν, εἶχε καθαρὸ νοῦ, εἶχε ἐπικοινωνία μέ τὸν Θεὸ καὶ μέ τοὺς ἀγγέλους, ἀπολάμβανε ὅλη τὴν κτίση καὶ ὁ Παράδεισος ἦταν μιὰ εὐλογημένη κατάσταση.

Ὁ Θεός, ὅμως, γιὰ νὰ τὸν δοκιμάσῃ, τοῦ ἔδωσε τὴν ἐντολὴ νὰ μὴ φάγῃ ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ

κακοῦ, ὄχι γιατί τό δένδρο αὐτό ἦταν κακό -διότι ὁ Θεός δέν δημιούργησε τό κακό- οὔτε γιατί τόν ἀπαγόρευσε φθο- νερώς, ὥστε νά μή φθάση ὁ ἄνθρωπος στή θέωση, ἀλλά γιά νά τόν δοκιμάση. Ὅπως τά μικρά παιδιά, ὅταν γεννιού- νται, λένε οἱ ἅγιοι Πατέρες, δέν μποροῦν νά φᾶνε ἀμέσως στερεά τροφή, ἀλλά πρέπει νά λάβουν γάλα καί σιγά-σιγά νά ἀναπτυχθῇ ὁ ὀργανισμός τους γιά νά μπορῇ νά φάγη τή στερεή τροφή, ἔτσι συνέβαινε καί στόν Ἀδάμ. Ὅταν ὁ για- τρός ἀπαγορεύη σέ κάποιον νά τρώη μιᾶ στερεά τροφή, τό κάνει ἀπό ἀγάπη, γιατί δέν ἀντέχει τό σῶμα του. Ἔτσι ἔπρεπε νά δοκιμασθῇ ὁ Ἀδάμ, νά δοκιμασθῇ ἡ ἐλευθερία του, πού σημαίνει ὅτι ὅλος ὁ κόσμος ἦταν ἀγαθός καί καλός καί δημι- ούργημα τοῦ Θεοῦ καί θά ἔπρεπε μέ τήν ὑπακοή, τήν ὁποία θά ἔκανε, νά φθάση στό σημείο νά φάγη ἀπό τό δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καί τοῦ κακοῦ, τό ὁποῖο, κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Θε- ολόγο, εἶναι ἡ θέωση, ἡ τέλεια κοινωνία μέ τόν Θεό.

Ὅμως ὁ Ἀδάμ, ἐνῶ ἔβλεπε τόν κόσμο καί χαιρόταν τό δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, ἐν τούτοις δέν ἔκανε ὑπακοή στήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ καί ὁ νοῦς του, ἀντί νά ὀδη- γῆται διά τῆς κτίσεως στόν Θεό καί νά εὐγνωμονῇ τόν Θεό καί νά ὑπακούη στόν Θεό, προσηλώθηκε στήν κτίση μέ ἕναν ἄλλο τρόπο, δηλαδή μέ τήν ἀνυπακοή. Γι' αὐτό καί εἶδε τό δένδρο καί θέλησε νά φάγη τόν καρπό του πρίν τόν και- ρό του, γιατί, ὅπως λέγουν τά τροπάρια, «ῥωαῖος ὁ καρπὸς τῆ βρώσει». Ἐφαγε τόν καρπό χωρίς εὐλογία, μέ ἀποτελε-

σμα ὁ κόσμος, πού ἦταν δῶρο τοῦ Θεοῦ, νά γίνῃ στόν Ἀδάμ ἀντικείμενο καί ἀπά- τη τοῦ πονηροῦ. Δηλαδή, αὐτό πού ἦταν τό κόσμημα, τό ἐκλεκτό δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, τό χρησιμοποίησε ὁ διάβολος προκειμένου διά τοῦ δένδρου αὐτοῦ, πού θά ἦταν τελικά ἡ θέωση τοῦ ἀνθρώ- που, νά τόν ρίψη στόν πειρασμό καί νά ἀμαρτήσῃ.

Ἀμέσως μετά, ὁ ἄνθρωπος ἔχασε τήν ἐπαφή του μέ τόν δωρητή καί τήν πραγ- ματική ἐπαφή μέ τό δῶρο, γιατί ὁ νοῦς του ἀμαυρώθηκε, σκοτίσθηκε. Ὁ ἴδιος θέλησε νά θεωθῇ μέ ἕναν ἄλλο τρόπο, θε- οποίησε τήν κτίση, ἐνῶ θά ἔπρεπε διά τῆς κτίσεως νά ἀνάγεται ὁ νοῦς του στή θε- ογνωσία. Ἐχασε τήν ὠραιότητα τῆς κτί- σεως, ὅπως τή δημιούργησε ὁ Θεός, καί ἡ κτίση, τό δῶρο τοῦ Θεοῦ, μετά τήν ἀμαρ- τία τοῦ Ἀδάμ, βασανίζει τόν ἄνθρωπο μέ τή φθαρτότητα καί τή θνητότητα. Ἐνῶ ἡ κτίση εἶναι καί ἐξακολουθεῖ νά εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄνθρωπος συνεχίζει νά τή χρησιμοποιοῦ γιά δικούς του σκοπούς.

Ἔτσι ἐκφράζεται ἡ φιλοκτημοσύνη, ἡ φιλαργυρία, ἡ φιληδονία. Τό στόλισμα (αὐτό σημαίνει κόσμος) τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄν- θρωπος τό δέχεται ὡς ἀπάτη τοῦ πονη- ροῦ καί οὐσιαστικά στρέφεται ἐναντίον τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. Εἰδωλοποιεῖ καί λατρεύει τήν κτίση καί ὄχι τόν κτίσαντα αὐτήν καί, βεβαίως, καί ὁ ἴδιος λατρεύει τόν ἑαυτό του. Γι' αὐτό καί ὁ ἅγιος Ἀν- δρέας Κρήτης λέγει «αὐτοεἰδωλον ἐγε- νόμην». Ἀντί ὁ ἄνθρωπος νά δοξάζῃ καί νά ὑμνῇ τόν Θεό, στήν πραγματικότητα δοξάζει καί ὑμνεῖ τόν ἑαυτό του καί γί- νεται ὁ ἴδιος αὐτοεἰδωλο.

8 Σεπτεμβρίου: Τὸ γενέθλιον τῆς ὑπεραγίας
Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας

Σχόλιο στό Α' Ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑσπερινοῦ:
Γεν 28:10-17
Ἡ κλιμαξ δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός

Καθηγητοῦ Μιλτιάδου Κωνσταντίνου
Ἄρχοντος Διδασκάλου τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ΜετΧ Ἐκκλησίας

Ἄν παρατηρήσει κανεὶς τή δομή τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας θά διαπιστώσει ὅτι ἡ ἀρχή καί τό τέλος τοῦ σηματοδοτοῦνται ἀπό μία γιορτή τῆς Παναγίας· ἀρχίζει δηλαδή τό λειτουργικό ἔτος μέ τή γιορτή τῆς γέννησης καί τελειώνει μέ τή γιορτή τῆς κοίμησης τῆς Θεοτόκου. Ἡ διαπίστωση αὐτή θέτει ἴσως σέ πολλούς ἕναν προβληματισμό σχετικά μέ τόν ρόλο τῆς Παναγίας στό σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου. Συγκεκριμένα, ἐφόσον ὁ Χριστός εἶναι τό Α καί τό Ω τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἐφόσον στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἔγινε ὁ Θεός ἄνθρωπος προκειμένου νά σώσει τοὺς ἀνθρώπους, ἀποκαθιστώντας τίς σχέσεις τους μέ τόν Θεό, θά ἦταν λογικό τό λειτουργικό ἔτος νά ἀρχίζει καί νά τελειώνει μέ μία γιορτή πρὸς τιμὴν τοῦ Χριστοῦ. Ἀντίθετα, ἡ ἰδιαίτερα τιμητική θέση πού δίνεται στήν Παναγία θά μπορούσε νά δώσει τήν ἐντύπωση ὅτι στό δικό της πρόσωπο συγκεφαλαιώνεται ὁλόκληρη ἡ ἱστορία τῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό. Ὁ προβληματισμός αὐτός δι-

καιολογεῖται καί ἀπό τή διαπίστωση ὅτι ἡ *Καينὴ Διαθήκη* ἐλάχιστους μόνον στίχους ἀφιερώνει γιά τήν περιγραφή τοῦ προσώπου καί τοῦ ἔργου τῆς Παναγίας, μέ ἀποτέλεσμα σέ κάθε σχεδόν γιορτή πρὸς τιμὴν τῆς νά διαβάζονται τά ἴδια ἀποσπάσματα ἀπό τό *Κατὰ Λουκᾶν* Εὐαγγέλιον (10:38-42· 11:27-28), πού, φαινομενικά τουλάχιστον, ἐλάχιστη σχέση ἔχουν μέ τό ἐορταζόμενο γεγονός.

Παρ' ὅλα αὐτά, ἀπό μία ἐπισκόπηση ὁλόκληρης τῆς ἱστορίας τῶν σχέσεων τοῦ Θεοῦ μέ τόν ἄνθρωπο, ὅπως αὐτές σκιαγραφοῦνται μέσα στήν Ἁγία Γραφή καί κατανοοῦνται στό πλαίσιο τῆς Ἐκκλησίας, θά προκύψει ὅτι, καθ' ὅλη τή μακρά αὐτή πορεία τῶν σχέσεων, προκειμένου ὁ Θεός νά σώσει τόν ἄνθρωπο δέν παραβιάζει ποτέ τήν ἐλευθερία του, ἀλλά ἐπιδιώκει πάντοτε τή συνεργασία μαζί του. Πίσω ἀπό τίς ἀφηγήσεις, πού περιγράφουν διάφορα ἐπεισόδια αὐτῆς τῆς ἐπιδίωξης τοῦ Θεοῦ γιά ἀνθρώπινη συμμετοχή στό σχέδιό του, εἶδε ἡ Ἐκκλησία νά σκιαγραφεῖται ὁ ρόλος τῆς Παναγίας στό ἔργο τῆς σωτηρίας. Ὅπως

είναι γνωστό, ή χριστιανική έρμηνευτική παράδοση, ακολουθώντας τήν αντίστοιχη πρακτική τών συγγραφέων τής *Καινής Διαθήκης*, αναγνώρισε τά ιερά κείμενα πού ή Έκκλησία παρέλαβε από τή Συναγωγή ως αυθεντική μαρτυρία τής αποκάλυψης του Θεού στον κόσμο και είδε στά γεγονότα πού περιγράφονται στην *Παλαιά Διαθήκη* νά ένεργεί ό ίδιος Λόγος του Θεού, στον όποιο αναφέρεται και ή *Καινή Διαθήκη*. Έτσι, προέκυψε μία νέα δυνατότητα προσέγγισης τής Γραφής, ή όποία δέν κατανοείται πλέον ως συλλογή διδακτικών άφηγήσεων ή ιστορικών πληροφοριών για πρόσωπα και γεγονότα τής προχριστιανικής εποχής, αλλά ως αυθεντική μαρτυρία του σχεδίου του Θεού για τή σωτηρία του κόσμου.

Στό πλαίσιο αúτης τής νέας προσέγγισης τής *Παλαιάς Διαθήκης*, τά κείμενα πού διαβάζονται κατά τήν άκολουθία του Έσπερινού τών άφιερωμένων στην Παναγία γιορτών αποκτούν ένα έντελώς καινούργιο περιεχόμενο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τό πρώτο από τά αναγνώσματα αúτά, τό όποιο αναφέρεται σε ένα όνειρο πού είδε ό έγγονός του Άβραάμ, ό Ίακώβ, στη Βαιθήλ: *Γεν 28:10-17*.

Ό Ίακώβ έμφανίζεται στό παραπάνω κείμενο σε ένα όριακό για τή ζωή του σημείο: δραπετεύει από ένα παρελθόν πού είναι άπειλητικό για τον ίδιο και πορεύεται προς ένα μέλλον έντελώς άβέβαιο. Έχει έξαπατήσει και τον άδελφό του και τον πατέρα του, και τώρα είναι αναγκασμένος νά αυτοεξοριστεί για νά αποφύγει τίς συνέπειες. Αúτην άκριβώς τή στιγμή τής άπελπισίας, τής άπόγνωσης, του άδιεξόδου και τής έλλει-

ψης προοπτικών, τον συναντάει ό Θεός, για νά ανανεώσει μαζί του τή Διαθήκη πού είχε κλείσει με τον προπάτορά του, τον Άβραάμ. Η συνάντηση πραγματοποιείται μέσα από ένα όνειρο. Ό Ίακώβ πέφτει νά κοιμηθεί και στον ύπνο του βλέπει μία σκάλα νά ένώνει τή γή με τον ουρανό και στην κορυφή της τον Θεό νά του ύπόσχεται ότι θά του δώσει τή χώρα, τήν όποία τώρα ετοιμάζεται νά έγκαταλείψει, θά του χαρίσει πληθος απογόνων και θά του συμπαρασταθεί σε όλες τίς έπιλογές του. Ό Ίακώβ ξυπνάει και αναγνωρίζει τον τόπο εκείνο ως “οίκο” του Θεού και “πύλη” του ουρανού.

Τόσο ή στιγμή τής ανανέωσης τής Διαθήκης όσο και τό πρόσωπο με τό όποιο αúτη συνάπτεται, θέτουν με τον πιό έντονο τρόπο τό έρώτημα για τά κριτήρια τών έπιλογών του Θεού. Άπάντηση στό έρώτημα αúτό μπορεί νά προκύψει από μία έπισκόπηση όλόκληρης τής ιστορίας τών σχέσεων του Θεού με τον λαό του. Όλόκληρη ή ιστορία του Ίσραήλ, όπως περιγράφεται στη Βίβλο, χαρακτηρίζεται από τήν έναλλαγή περιόδων κρίσεων και περιόδων δυναμικής πορείας προς τήν πραγμάτωση τών στόχων του σχεδίου τής θείας οικονομίας. Ό Άβραάμ είναι γέρος και άτεκνος, ό Ίσαάκ όδηγείται στό θυσιαστήριο, ό Ίακώβ αναγκάζεται σε φυγή στη Μεσοποταμία, ό Ίωσήφ καταλήγει στίς φυλακές τής Αιγύπτου, ό Μωυσής ρίχνεται στον Νείλο και άργότερα αυτοεξορίζεται στη Μαδιάμ, οι Ίσραηλίτες στην έρημο αντιμετωπίζουν πληθος κινδύνων από πείνα, δίψα, ληστρικές επιδρομές και έσωτερικές επαναστάσεις: όχυρωμένες πόλεις έμφανίζο-

νται σάν ανυπέβλητα εμπόδια για τήν κατάκτηση τῆς Χαναάν, ἢ ἐχθρότητα τῶν γειτονικῶν φυλῶν κατά τήν περίοδο τῶν κριτῶν ἀπειλεῖ μέ ἀφανισμό τόν λαό τοῦ Θεοῦ, ὁ Σαούλ, παρά τή γενναιότητά του, κρίνεται ἀπό τόν Θεό ἀκατάλληλος γιά τήν ἐκπλήρωση τῶν στόχων τῆς ἐκλογῆς του, ὁ Δαβίδ ἀντιμετωπίζει ἀλλεπάλληλες ἀρνητικές καταστάσεις ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν του, τό βασιλείο πού ἴδρυσε διασπᾶται καί ἡ διαφθορά τῆς βασιλικῆς καί θρησκευτικῆς ἐξουσίας στούς ἐπόμενους αἰῶνες θά φέρουν ὡς ἀποτέλεσμα τήν καταστροφή τῶν βασιλείων, τήν ἐξορία τοῦ λαοῦ καί τή διασπορά του σέ ὀλόκληρη τή γῆ.

“Ὅλες αὐτές οἱ ἀρνητικές καταστάσεις φαίνονται ανυπέβλητες καί ἀπειλοῦν μέ ματαίωση τό σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας, ὅμως ὁ Θεός ἐπεμβαίνει πάντοτε τήν κατάλληλη στιγμή γιά νά δώσει λύσεις στά ἀδιέξοδα, ἐκλέγοντας γιά τόν σκοπό αὐτόν τά πρόσωπα ἐκεῖνα πού αὐτός θεωρεῖ κάθε φορά κατάλληλα. Αὐτό πού καθιστᾶ ἕνα πρόσωπο ἄξιο τῆς θείας ἐκλογῆς δέν εἶναι κάποιες ιδιαίτερες σωματικές ἢ διανοητικές ικανότητές του, οὔτε καν ἡ ἠθική του, ἀλλά ἡ ἐτοιμότητά του γιά ὑπακοή στό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Στίς περισσότερες περιπτώσεις τά πρόσωπα πού ἐπιλέγονται ἀπό τόν Θεό γιά τήν ἐπίτευξη τῶν στόχων του θεωροῦνται ἀπό τούς ἀνθρώπους ἐντελῶς ἀκατάλληλα, ἀλλά ὅπως χαρακτηριστικά τονίζει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «αὐτούς πού ὁ κόσμος τούς θεωρεῖ παρακατιανούς καί περιφρονημένους, ἐκεῖνους διάλεξε ὁ Θεός, τά μηδενικά, γιά νά καταργήσει ὅσους θαρροῦν πῶς εἶναι κάτι» (1Κο 1:28).

Οἱ ἐκλεκτοί, κατά συνέπεια, τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ἀγγελικές ὑπάρξεις οὔτε διαθέτουν κάποια εἰδικά προσόντα ἢ ιδιαίτερες ικανότητες, ἀλλά εἶναι ἄνθρωποι μέ πάθη καί ἀδυναμίες· ὅμως ἡ ταπεινή ὑποταγή καί ἡ ἀνταπόκρισή τους στό θεῖο θέλημα τούς ἀξιώνει νά γίνουν συνεργάτες τοῦ Θεοῦ. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι κατά τήν ἐμφάνισή του στό ὄνειρο τοῦ Ἰακώβ ὁ Θεός δέν ἀσκεῖ καμιά κριτική γιά τίς προηγούμενες ἐνέργειές του σέ βάρος τοῦ πατέρα του καί τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀλλά ἀπευθύνεται πρὸς αὐτόν μέ μία σειρά ὑποσχέσεων χωρίς νά θέτει ὅποιονδήποτε ὄρο. Ἔτσι, ἡ παρέμβαση τοῦ Θεοῦ στή ζωή τοῦ Ἰακώβ μετατρέπει ἕναν ἀσήμαντο τόπο στή μέση τοῦ πουθενά καί μία πέτρα σέ “οἶκο Θεοῦ” καί “πύλη τοῦ οὐρανοῦ”, καί αὐτό ἀναγνωρίζεται ἀπό ἕναν ἐγωκεντρικό καί ὑπολογιστή ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος θά μετατραπεῖ ἔτσι σέ ὄργανο τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία ὀλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας. Μέσα ἀπό τήν ἀφήγηση γιά τό ὄνειρο τοῦ Ἰακώβ προβάλλει μέ ιδιαίτερα ἐντυπωσιακό τρόπο ὁ καθοδηγητικός ρόλος τοῦ Θεοῦ στήν παγκόσμια ἱστορία, καθώς ὁ ἀποφασιστικός παράγοντας πού κινεῖ τήν ἱστορία εἶναι ἡ χάρη καί ἡ δύναμη τοῦ Πνεύματός του καί ὄχι οἱ ὅποιες ικανότητες τῶν πρωταγωνιστῶν.

“Ὅταν, λοιπόν, ἦρθε ὁ κατάλληλος καιρός, ὁ Θεός ἀναζήτησε ἄλλον ἕναν ἄνθρωπο, πού καί πάλι ἐλεύθερα καί χωρίς καταναγκασμό, θά δεχόταν νά συνεργαστεῖ μαζί του. “Ὅταν ὁ ἄγγελος μετέφερε στή Μαρία τήν ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνη χωρίς δεύτερη σκέψη, χωρίς ἀντίρρηση, δέχτηκε νά γίνει ὄργανό του.

Εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς ότι χωρίς αυτήν τήν ἀπροϋπόθετη συνεργασία τῆς Μαρίας, ἡ πραγματοποίηση τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου θά ἦταν ἀδύνατη.

Ἡ Μαρία δέν εἶχε τίποτε τό ξεχωριστό, δέν εἶχε τίποτε πού δέν θά μπορούσε νά ἔχει ὁ κάθε ἄνθρωπος. Καταγόταν ἀπό ἕνα χωριό τῆς Παλαιστίνης, ἦταν φτωχή καί ἄσημη καί οὔτε φαίνεται νά εἶχε κάποια μόρφωση. Ἀλλά εἶχε κάτι, πού καί πάλι θά μπορούσε ὁ κάθε ἄνθρωπος νά ἀποκτήσει, χρειάζεται ὅμως γι' αὐτό ἰδιαιτέρα προσπάθεια καί συνεχῆς ἀγώνας. Εἶχε ἀκλόνητη ἐμπιστοσύνη στόν Θεό καί ἦταν πάντοτε ἔτοιμη νά ὑποταχθεῖ στό θέλημά του. Ἔτσι, ἀξιώθηκε νά γίνῃ αὐτή ἡ “κλίμακα” πού κατέστησε δυνατή τήν κάθοδο τοῦ Θεοῦ στή γῆ καί ἔγινε τό σύμβολο τῆς ἀνθρώπινης συμμετοχῆς στό σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου.

Αὐτός εἶναι ὁ λόγος πού τό πρῶτο ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς γιορτῆς

τοῦ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου ἀναφέρεται στό ὄνειρο τοῦ Ἰακώβ καί ἀπό αὐτήν τή σκηνή εἶναι ἐπηρεασμένη καί ἡ εἰκονογραφία τῶν ὀρθόδοξων ἐκκλησιῶν. Τό ἀρχιτεκτονικό τμήμα τῆς ἐκκλησίας πού συνδέει τό δάπεδο, σύμβολο τῆς γῆς, μέ τήν ὀροφή, σύμβολο τοῦ οὐρανοῦ, εἶναι ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ καί γι' αὐτό στό συγκεκριμένο σημεῖο εἰκονογραφεῖται αὐτή, πού σάν ἄλλη σκάλα τοῦ Ἰακώβ ἔνωσε τή γῆ μέ τόν οὐρανό.

Ἡ τοποθέτηση, λοιπόν, ἀπό τήν ὀρθόδοξη παράδοση μίας γιορτῆς τῆς Παναγίας στήν ἀρχή τοῦ νέου ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, σηματοδοτεῖ τήν ἀνανέωση τῆς δέσμευσης τῶν χριστιανῶν πρός τόν Θεό νά εἶναι πάντοτε ἔτοιμοι -μιμούμενοι τήν ἐτοιμότητα τῆς Μαρίας, καί ἀναγνωρίζοντας τό μερίδιο τῆς δικῆς τους εὐθύνης γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου- νά τόν ὑποδεχτοῦν καί νά συνεργαστοῦν μαζί του, ὥστε «κάθε γλῶσσα νά ὁμολογήσει ὅτι Κύριος εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός» (Φιλ 2:11).

*Μονή Βροντησίου, Ζαρός, Κρήτη 1939
(φωτογραφίες: Nelly's)*

83. Πώς ἡ αὐθεντική ἀλήθεια ὑπερβαίνει τή μετα-ἀλήθεια;

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου
Ἐφημ. Ἰ. Ν. Κοιμήσεως Θεοτόκου Π. Φαλήρου, Ἰ. Μ. Νέας Σμύρνης

Ἀνοίγοντας τό ἀναστάσιμο Εὐαγγέλιο, τήν περικοπή πού ἀναγινώσκεται κατά τήν ὀλόφωτη νύχτα τοῦ Πάσχα, ὁ ἱερός Εὐαγγελιστής ὡς αὐτόπτης μάρτυρας καί δι' αὐτοῦ ἡ Ἀποστολική Ἐκκλησία βεβαιώνει ὅτι ἡ ἀλήθεια ἦρθε σέ ἐμᾶς διά τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Μέ ἔμφαση τονίζεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὑπερβαίνει τή μέχρι τότε παγιωμένη ἀλήθεια τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καί προσφέρει μέ τό πρόσωπο καί τό ἔργο του τήν Ἀλήθεια ὡς θεϊκή δωρεά πρὸς τήν ἀνθρωπότητα. Ἐκτοτε, αὐτή ἡ κορυφαία βιβλική διακήρυξη θά διαποτίσει ὄχι μόνον ὀλόκληρη τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί τή γενικότερη προβληματική μεταξύ τοῦ ἐνθάδε καί τοῦ ἐπέκεινα.

α) Ὅ,τι δέχονται οἱ πολλοί ἄνθρωποι ὡς ἀλήθεια, εἶναι οὐσιαστικά πτώση. Ὁ μακάριος ἱερομόναχος Σωφρόνιος τοῦ Ἑσσεξ (Σαχάρωφ), ὡς ἐκφραστής τῆς ὀρθόδοξης παράδοσης καί ὡς ἕνας ἀπό τοὺς χαρισματικότερους θεολόγους τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνα, ἔλεγε ὅτι ἐκεῖνο πού ἀναζητοῦν οἱ ὀπαδοὶ ἄλλων διδασκαλιῶν, πρὸς τό ὅποιο ἐλκύνονται καί τό ἀποδέχονται ὡς ἀλήθεια, αὐτό ὁ χριστιανός τό ζεῖ ὡς πτώση ἀπό τήν αὐθεντική ζωή. Διότι κατ' αὐτόν ὁ Χριστός συνιστᾷ τήν πρῶ-

τη καί ἔσχατη Ἀλήθεια, τήν ἀμετάθετη καί ζωντανή, τήν ἀναρχη καί προαιώνια, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ «τό θεμέλιο ὄλου τοῦ εἶναι» (Ὁψόμεθα τόν Θεόν, σ. 144, 106). Συνεπῶς, ἡ ζωντανή ἀλήθεια δέν εἶναι μιὰ σαλευόμενη καί τυποποιημένη ἀποδοχή γιά τοὺς πολλούς, ἀλλά συνιστᾷ Πρόσωπο καί γι' αὐτό ὡς χριστιανοί ζοῦμε τόν Πατέρα καί τόν Υἱό καί τό Ἅγιο Πνεῦμα ὡς τήν ἀπόλυτη Ἀλήθεια.

β) Ἡ ἀλήθεια βρίσκεται ἄλλοῦ. Πρὶν ἀπό αἰῶνες ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος εἶχε κάνει τή διαπίστωση ὅτι εἴμαστε προσκυνητές ἀνά τοὺς αἰῶνες, καθώς ἡ ἀληθινή πόλη τῶν ἁγίων βρίσκεται στοὺς οὐρανοὺς. Εἴμαστε προσκυνητές σημαίνει πῶς εἶναι τελικά λίγα αὐτά πού μποροῦμε νά κάνουμε, ἀκόμα κι ἂν τό ἐπιθυμοῦμε. Γι' αὐτό ἕνας ἀπό τοὺς μεγαλύτερους πολιτικούς φιλοσόφους καί στοχαστῆς τῆς ἐποχῆς μας, ὁ Ζίγκμουντ Μπάουμαν, ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἐπίγεια ζωή δέν εἶναι παρά ἕνα σύντομο προοίμιο μπροστά στήν αἰωνιότητα. Θά χρειαζόταν νά ἀποδράσουμε ἀπό τοὺς περισπασμούς τῆς πόλης, καθώς ἐδῶ, στήν ἐπίγεια καθημερινότητα, τά χέρια εἶναι δεμένα, τό ἴδιο καί οἱ σκέψεις μας. Γι' αὐτό ἔχει λεχθεῖ ἀπό τόν Λούντβιχ Βιτγκενστάιν ὅτι «τό νόημα τοῦ κόσμου βρίσκεται ἔξω ἀπό

τόν κόσμο» (*Tractatus* 6,41). Στην *Καινή Διαθήκη* αυτό εκφράζεται με τήν ἔρημο, πού εἶναι τό ἀρχέτυπο καί τό θερμοκήπιο τῆς ὤμῆς, ἀπογυμνωμένης καί οὐσιαστικῆς ἀλήθειας ὡς ἐμπειρίας αὐθεντικῆς σχέσεως ἀνθρώπου μέ τόν Θεό.

γ) Ὁ ἀποφατισμός στή διατύπωση τῆς ἀλήθειας (*via negativa*). Ὁ ἀποφατισμός ὡς θεολογική μέθοδος ἐκφράζει τήν ἀδυναμία νά γνωρίσουμε καί νά προσδιορίσουμε μέ λέξεις τήν οὐσία τοῦ Θεοῦ. Σημαίνει τήν ἄρνηση νά ἐξαντλήσουμε τή γνώση τῆς ἀλήθειας στή διατύπωσή της. Τά ὅρια τῆς γλώσσας μου σημαίνουν τά ὅρια τοῦ κόσμου μου, θά γράψει ὁ ἀνωτέρω ἀναλυτικός φιλόσοφος (*Tractatus* 5,61. *Φιλοσοφική γραμματική*, σ. 93-94). Ἡ διατύπωση δέν ὑποκαθιστᾶ οὔτε ἐξαντλεῖ τή γνώση τῆς ἀλήθειας, πού παραμένει βιωματικά ἐμπειρική, ἕνας τρόπος ζωῆς καί ὄχι θεωρητική κατασκευή. Μέ ἄλλα λόγια ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ ἐπιτυγχάνεται μέσω τῆς ἄρνησης καί ὄχι μέ τίς νοησιαρχικές καί ὀρθολογιστικές διαδικασίες τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ· εἶναι μυστική ἐμπειρία πού κατακτᾶται μέ τήν πίστη, τήν ἄσκηση καί τόν φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀντίθετα, ἡ ταύτιση μέ τήν ὀριστική διατύπωση ἀντικειμενοποιεῖ τήν ἀλήθεια, ὥστε ἡ διάνοια νά τήν ἐξουσιάζει.

δ) *Βιβλική καί ἐκκλησιαστική ὀντολογία*: «*Εγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια*». Μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ Λόγου, αὐτοαποκαλύπτεται ὁ Υἱός ὡς ἡ οὐσιώδης

αὐτοαλήθεια (Ὡριγένης). Ἡ ἱστορική παρουσία τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τή Ναζαρέτ μαρτυρεῖ τήν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ Πατρός, προκειμένου ἡ κτιστή ἀνθρώπινη ὑπαρξη νά μπορεῖ νά ὑπάρχει πέρα ἀπό τόν τρόπο τῆς περατότητας καί τῆς θνητότητας, μέ τόν τρόπο τῆς υἰότητας, τόν τρόπο τῆς ἀγάπης, τόν τρόπο τῆς ὑπαρκτικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀκτίστου. Αὐτό σημαίνει στήν ἐκκλησιαστική ὀντολογία ἡ ἰωάννεια ἔκφραση «*γνώσεσθε τήν ἀλήθειαν, καί ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς*» (8,32). Ὁ ἄνθρωπος κενώνεται ἀπό κάθε τί τό ἀτομικό, πού συνιστᾶ πορεία πρὸς τόν θάνατο, ὥστε νά μπορέσει νά μετέχει στό εἶναι τοῦ Θεοῦ ἢ στό γίγνεσθαι τῆς Ἀλήθειας, πού συνιστᾶ πορεία πρὸς τήν ἀσάλευτη βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Καθημερινά ζοῦμε τίς δυσανεξίες τῆς νεωτερικότητας, ἐστιασμένες στούς τρεῖς πυρῆνες της, τόν ἀτομικισμό μέ τήν ἐπελθοῦσα ἔκλειψη τοῦ νοήματος, τήν ἐπικράτηση τοῦ ἐργαλειακοῦ λόγου καί κυρίως τήν ἀλλοίωση τῆς Ἀλήθειας, μέ τίς ἐκδοχές της στόν ἄκρατο ὑποκειμενισμό, στόν σχετικισμό καί τόν μινιμαλισμό. Ὡστόσο, οἱ λεγόμενες (μετα)νιτσεικές καί νεοπραγματιστικές ἀντιλήψεις τῆς μετα-αλήθειας αὐτοκαταργοῦνται ὡς παρωχημένες καί ὑπερβαίνονται ὡς ἀπομαγευμένες μπροστά στή μοναδική καί αὐθεντική ζωντανή ἀλήθεια, τό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθῶς «*τῆς ἀληθείας ἰσχυρότερον οὐδέν*» (ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος).

ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΕΛΕΤΗ: Σ. Σαχάρωφ (ἀρχιμ.), *Ὅψόμεθα τόν Θεόν καθῶς ἐστίν*, μτφ. ἀρχιμ. Ζαχαρίας, Ἔσσεξ Ἀγγλίας: Ἰ. Μονή Τιμίου Προδρόμου ⁶2014 (1992). Ρ. Engel, *Ἡ ἀλήθεια: Στοχασμοί πάνω σέ μερικές προφανεῖς ἀλήθειες*, μτφ. Σ. Βιρβιδάκης, Ἀθήνα: Scripta 2000. Ο. Hofius, *Ἡ Ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου: Συναγωγή Καινοδιαθηκῶν Μελετῶν*, ἐπιμ. Χ. Καρακόλης κ.ἄ., Ἀθήνα: Ἄρτος Ζωῆς 2012.

61. Βασικά θέματα τῆς κατήχησης Ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας

Πρωτ. Ἀλέξανδρου Καριώτογλου

Ἡ Κατήχηση πάνω στή Θ. Λειτουργία ἔλαβε τέλος, ἂν μπορεῖ νά λάβει τέλος, καί στή συνέχεια ξεκινάει ἡ κατήχηση πάνω στό καθ' αὐτό μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος. Εἶναι «καθ' αὐτό», ἐπειδὴ ἀποτελεῖ τόν κύριο στόχο πρὸς τόν ὁποῖο ὀδεύει ἓνας κατηχούμενος. Ὡστόσο ἓνας κατηχούμενος ἐνήλικας μπορεῖ νά κατανοήσῃ ὅσα θά γραφοῦν στή συνέχεια γιά τό μυστήριο. Ὅταν ὅμως ἔχουμε κατηχούμενους-νήπια τότε τί κάνουμε; Στήν περίπτωση αὐτή θεωρῶ χρήσιμο νά καταθέσω τήν προσωπική μου ἐμπειρία, ἡ ὁποία θά φανεῖ ἴσως κατάλληλη γιά τήν περίπτωση αὐτή.

Πριν ξεκινήσει τό μυστήριο θεωρῶ ἀπαραίτητο νά ἐξηγήσω σέ ὅλους ὅτι τό μυστήριο δέν γίνεται γιά νά δοθεῖ ἓνα ὄνομα στό παιδί, ἀλλά γιά νά ἐνταχθεῖ στό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ξεκινᾶμε μέ τήν ἀκολουθία πού ὀνομάζεται «Κατήχησης» καί περιλαμβάνει τούς ἐξορκισμούς, τόν διάλογο ὑπό τύπον ἐρωτήσεων μεταξύ τοῦ ἱερέα καί τοῦ κατηχούμενου καί τελικά τήν ἀπαγγελία τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως. Ἄς τά δοῦμε ἀναλυτικά.

Ἡ «Κατήχησης» λαμβάνει χώρα οὐσιαστικά στόν πρόναο ἢ κοντά στήν εἴσοδο τοῦ ναοῦ. Εἶναι τό πρῶτο βῆμα τοῦ κατηχούμενου νά προσεγγίσει τήν Ἐκ-

κλησία. Πριν ἀρχίσουμε τήν Κατήχηση ἐξηγῶ τί εἶναι αὐτή ἡ ἀκολουθία: Διαβάζουμε τρεῖς εὐχές-ἐξορκισμούς, κατά τίς ὁποῖες παρακαλοῦμε τόν Χριστό νά ἀγκαλιάσει τό παιδί γιά νά γίνει ἀληθινός χριστιανός καί νά τό ἀπαλλάξει ἀπό τήν ἐπήρεια τοῦ δαιμονικοῦ στοιχείου, τό ὁποῖο ἀπειλεῖ τή ζωή μας ἀπό τή γέννησή μας. Μετά τούς ἐξορκισμούς ἐρχεται ἡ ἀπόταξη τοῦ σατανᾶ καί τελευταία ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως. Στό μέρος τῶν ἐξορκισμῶν συμβαίνει αὐτό, γιά τό ὁποῖο ὁ π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν γράφει: «ἡ ἐμπειρία τοῦ κακοῦ πού ὀνομάζουμε δαιμονική δέν εἶναι ἀπλά μία ἀπουσία καλοῦ ἢ, σχετικά μέ τό θέμα μας, ἀπουσία ἀπό κάθε λογῆς ὑπαρχτική φυγή καί ἀγωνία. Εἶναι ἀληθινά ἡ παρουσία τῆς σκοτεινῆς καί παράλογης δύναμης. Ὁ φθόνος δέν εἶναι ἀπλά ἀπουσία τῆς ἀγάπης. Σίγουρα εἶναι περισσότερο ἀπό αὐτό, καί ἀναγνωρίζουμε τήν παρουσία τοῦ φθόνου σάν ἓνα φυσικό βᾶρος πού αἰσθανόμαστε μέσα μας ὅταν φθονοῦμε.... Στόν κόσμο αὐτόν ἡ "δαιμονική" πραγματικότητα δέν εἶναι μῦθος. Καί ὅποιαδήποτε ἀξία ἢ ἀκολουθία καί ἂν ἔχει τό παρουσιασμά της μέσα στίς θεολογίες καί στίς διδασκαλίες, αὐτήν τήν πραγματικότητα ἔχει στό νοῦ της ἡ Ἐκκλησία, αὐτήν ἀντιμετωπι-

ζει ἀληθινά τή στιγμή τοῦ Βαφτίζματος, ὅταν μέ τά χέρια τοῦ ἱερέα, ἀναλαβαίνει ἕνα νεαρό ἀνθρώπινο πλάσμα πού μόλις μπήκε στή ζωή –καί πού, σύμφωνα μέ τίς στατιστικές, ἔχει πάρα πολλές πιθανότητες νά μπεῖ μία μέρα σέ φρενοκομεῖο, σέ ἀναμορφωτήριο ἢ, στήν καλύτερη περίπτωση, νά δοκιμάσει τήν πλήξη πού παλαβώνει τόν ἄνθρωπο μέσα στους συνοικισμούς πού ἀπλώνονται σήμερα γύρω ἀπό μία μεγάλη πολιτεία παντοῦ στόν κόσμο» (Alex. Schmemman, *Γιά νά ζήση ὁ κόσμος*, Ἀθήνα: Δωδώνη 1970, σ. 110-111). Τό δεύτερο μέρος τῆς ἀπόταξης τοῦ σατανᾶ περιλαμβάνει μία σειρά ἀπό ἐρωτήσεις, οἱ ὁποῖες ὑποβάλλονται τρεῖς φορές καί ἀπαιτοῦνται ἰσάριθμες ἀπαντήσεις. Λέγω στόν κόσμο ὅτι συμβαίνει αὐτό πού ὁ λαός μας ἐκφράζει μέ τή φράση: «στό 'πα μιά, στό 'πα δύο, στό 'πα τρεῖς», ἐπειδῆ ἡ Ἐκκλησία θέλει νά βεβαιωθεί ὅτι τό παιδί διά τῶν γονέων καί τοῦ ἀναδόχου ἀπαρνείται τό κακό, ἀναγνωρίζει τήν πραγματικότητά του, νιώθει τή δύναμή του καί θέλει νά φωνάξει τή δύναμη πού ἔχει ὁ Θεός νά τό καταστρέψει. Εἶναι πολύ ἀληθινό αὐτό πού ἀναφέρει ὁ π. Α. Σμέμαν, ὅτι δηλαδή «ἡ πρώτη πράξη τῆς χριστιανικῆς ζωῆς εἶναι μία ἀπάρνηση, μία πρόκληση. Κανένας δέν μπορεῖ νά ἀνήκει στό Χριστό ἄν, πρῶτα, δέν ἀντιμετωπίσει τό κακό,

καί ἄν, ὕστερα, δέν ἐτοιμαστεῖ νά πολεμήσει μαζί του» (Alex. Schmemman, *ὁ.π.*, σ. 113). Ἀρχικά ὁ ἀνάδοχος μέ τό παιδί στρέφονται πρὸς τή δύση, πού συμβολικά εἶναι ὁ χῶρος τοῦ κακοῦ. Καλεῖται νά ἀπαντήσῃ ἄν ἀρνεῖται τόν σατανᾶ, τά ἔργα του καί τούς ὑπηρέτες του, νά διαχωρίσει τή θέση του ἀπό τόν σατανᾶ καί νά τόν φτύσει καί φυσήξει. Στή συνέχεια στρέφεται πρὸς τήν ἀνατολή, πού συμβολικά εἶναι ὁ χῶρος τοῦ Χριστοῦ, καί ἐρωτᾶται ἄν συντάσσεται μέ τόν Χριστό. Ἡ τελευταία πράξη τῆς Κατήχησης εἶναι ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως, αὐτό πού ὀνομάζω «τό συμφωνητικό» μεταξύ τοῦ παιδιοῦ καί τοῦ Χριστοῦ. «Συντάσσεσαι μέ τόν Χριστό; Συντάχθηκες μέ τόν Χριστό; Καί πιστεύεις σ' Αὐτόν;» Ὁ ἀνάδοχος ἀπαγγέλλει τό Σύμβολο τῆς Πίστεως καί στή συνέχεια, ἀφοῦ ὁμολογήσῃ καί πάλι ὅτι συντάσσεται μέ τόν Χριστό, καλεῖται νά ἀπαντήσῃ στήν προσταγή «καί προσκύνησον Αὐτῶ». Ἡ ἀπάντηση εἶναι: «Προσκυνῶ Πατέρα, Υἱόν καί Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καί ἀχώριστον». Ἔτσι τό ξεκίνημα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, τῆς ζωῆς μέσα στόν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ ταπεινοσύνη, ἡ ὑπακοή καί ἡ πειθαρχία. Ἡ ἀκολουθία τῆς Κατήχησης τελειώνει καί ὅλοι προχωροῦν στό κέντρο τοῦ ναοῦ, ὅπου βρίσκεται τό Εὐαγγέλιο καί τό βαπτιστήριο.

Στόν ἀρσανά
τῆς μονῆς
Ἁγίου
Παύλου, 1930
(φωτογραφία:
Frédéric
Boissonnas)

Ἅγιον Ὄρος, 1930
(φωτογραφία:
Frédéric Boissonnas)

Ἡ ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας, ΚΣΤ΄ Τά ἱερά μυστήρια, Α΄

Δημήτρη Μαυρόπουλου

Ἔχουμε μάθει ἀπό τά σχολικά μας χρόνια ὅτι ἡ ὁδός τῆς σωτηρίας διέρχεται διὰ τῶν θείων καὶ ἱερῶν μυστηρίων. Ἐπίσης ἔχουμε μάθει ὅτι τά ἱερά μυστήρια εἶναι ἑπτὰ, διαιρούμενα μάλιστα σέ κατηγορίες, ὅπως: α) ὑποχρεωτικά καὶ μὴ ὑποχρεωτικά, β) ἐπαναλαμβανόμενα καὶ μὴ ἐπαναλαμβανόμενα. Ὡστόσο, αὐτὴ ἡ ἀντίληψη περὶ τῶν ἱερῶν μυστηρίων δέν εἶναι ἐντελῶς Ὀρθόδοξη, ἀλλὰ εἰσαγόμενη ἀπὸ τὸν Δυτικὸν σχολαστικισμό. Γιὰ τὴν Ἐκκλησία, τὴν πίστη τῆς καὶ τὴν παράδοσή τῆς, τά ἱερά μυστήρια εἶναι τά ἑξῆς... ἕνα: ἡ θεία Εὐχαριστία. Ἄν μάλιστα προσέξουμε τὴ μυστικὴ εὐχὴ τοῦ ἐπισκόπου λίγο πρὶν μᾶς καλέσει νά κοινωνήσουμε «τῶν ἀχράντων μυστηρίων», αὐτὸ τό ἕνα μυστήριο ἐκφέρεται σέ πληθυντικὸ ἀριθμὸ: «Σοὶ παρακατατιθέμεθα τὴν ζωὴν ἡμῶν ἅπασαν, καὶ τὴν ἐλπίδα, Δέσποτα φιλόνητο, καὶ παρακαλοῦμεν, καὶ δεόμεθα, καὶ ἱκετεύομεν, καταξίωσον ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἐπουρανίων σου καὶ φρικτῶν μυστηρίων, ταύτης τῆς ἱεραῆς καὶ πνευματικῆς Τραπέζης...». Ἔτσι καταλαβαίνουμε καὶ τὴν ἐπισήμανση τοῦ Νικολάου Καβάσιλα, ὅτι ἡ Ἐκκλησία «σημαίνεται ἐν τοῖς μυστηρίοις» (Ἑρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας, ΛΗ). Τό πιθανότερο λοιπὸν εἶναι νά ὀνομάσθηκαν μυστήρια διάφορες ἁγιαστικὲς πρά-

ξεις πού ἦταν ἄμεσα συνδεδεμένες μέ τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Ὅταν μιᾶμε γιὰ «ἁγιασμό τῶν πιστῶν», δηλαδή γιὰ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, μιᾶμε κατ' οὐσίαν γιὰ μία σχέση, τὴν σχέση Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Ἁγιασμός τῶν πιστῶν εἶναι ἡ παρουσία αὐτῆς τῆς σχέσης, τὴν ὅποια μάλιστα οἱ νηπτικοὶ Πατέρες ὀνομάζουν «θεῖο ἔρωτα». Ἡ σχέση αὐτὴ περιλαμβάνει τὴν κίνηση τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀνθρώπο καὶ τὴν ἀπάντηση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεό. Δέν εἶναι δυνατόν νά φτάσει ὁ ἀνθρώπος νά νικήσει τὴν ἐντὸς του φθορά, τὴ φυσικὴ του δηλαδή φθορά, ἂν δέν ἀπαντήσει ἐνεργητικά, ἂν δηλαδή δέν κινητοποιήσει μέσα του ὅλες του τίς ἐνέργειες σέ μία φορά πρὸς τό θεῖο. Μιά τέτοια κίνηση ἀσφαλῶς σημαίνει μιὰ δυναμικὴ ὑπερβολικὰ ἐντονη γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Στὴν ἀνθρώπινη ὅμως καθημερινότητα ὑπάρχουν οἱ πολλές ἥσυχες στιγμές. Ἡ Ἐκκλησία καταφάσκει σ' αὐτὲς τίς πολλές ἥσυχες στιγμές καὶ τίς ἐντάσσει μέσα στὴ δικὴ τῆς Λειτουργία, κατὰ τρόπο ὥστε μέσα ἀπὸ τὴν ἴδια μας αὐτὴ τὴν καθημερινότητα νά φηλαφοῦμε σιγά σιγά αὐτὸν τὸν ἁγιασμό. Μέσα στὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα, μέσα δηλαδή στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, βαπτίζομαστε, μυρώνομαστε, κοινωνοῦμε, θεραπευόμαστε, κηδεύομα-

στε, παντρευόμαστε, αποφασίζουμε να ακολουθήσουμε τον ιερό κληρο. Τέτοιες πράξεις που αγιάζουν όλες τις πτυχές της καθημερινότητάς μας τις ονομάζουμε και «μυστήρια». Βέβαια όλες οι πράξεις της Ἐκκλησίας -όπως π.χ. ἡ προσευχή της κοινότητας, ἡ κατάθεση μιᾶς πράξης ἀγάπης, ἡ ἄσκηση- εἶναι ἐπίσης ἀγιαστικές πράξεις. Μεταξύ αὐτῶν εἶναι κι αὐτές οι πράξεις που συνηθίζουμε να ονομάζουμε «μυστήρια» καὶ οἱ ὁποῖες ἐπιτρέπουν στὸν ἄνθρωπο σιγά σιγά νὰ μάθει νὰ διαλέγεται μὲ τὸν Θεό, ὀργανώνοντας τὴ ζωὴ του γύρω ἀπὸ τὴ σχέση του μὲ τὸν Θεό. Τὰ «μυστήρια» διδάσκουν στὸν ἄνθρωπο νὰ ἐνεργοποιεῖ σωστά τις ἐνέργειές του, νὰ τις κατευθύνει ὡς σωστὴ ἀπάντηση πρὸς τις ἄκτιστες ἐνέργειες που ζητοῦν νὰ τὸν διαποτίσουν. Γιατί ὑπάρχει πάντα ὁ κίνδυνος, ὁ ἄνθρωπος νὰ ἔχει ἀγαθὴ πρόθεση καὶ νὰ θέλει νὰ ἐνεργοποιεῖ τις ἐνέργειές του πρὸς τὸ θεῖο, ἀλλὰ αὐτές νὰ μὴν κατευθύνονται πρὸς τὸ θεῖο, νὰ χάνονται, νὰ σκορπίζονται.

Ὀνομάζουμε «μυστήρια» κάποιες πράξεις ἢ κάποιες καταστάσεις στὴ ζωὴ μας που δὲν μποροῦν νὰ κατανοηθοῦν λογικά. Ἡ Ἐκκλησία δανείστηκε αὐτὴ τὴ λέξη ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ τελετὴ τῆς μύσεως (ἀπὸ τὸ ρῆμα «μύω», που σημαίνει «κλείνω τὰ μάτια» καὶ κατὰ συνεκδοχὴ «κλείνω τὸ στόμα»). Στὰ «μυστήρια» κλείνουμε τὰ μάτια καὶ τὸ στόμα, ὄχι γιατί ὑπάρχει κάτι που πρέπει νὰ κρυφτεῖ, ἀλλὰ γιατί ὅ,τι καὶ νὰ δοῦμε καὶ ὅ,τι καὶ νὰ ποῦμε γι' αὐτὸ που συμβαίνει σ' αὐτὰ δὲν θὰ εἶναι ἀληθές. Τὸ ἀληθές βρῖσκεται πέραν τῆς ὁράσεως, πέραν τῆς ἐκφράσεως, πέραν τῆς ἀκοῆς, πέραν τῶν

αἰσθήσεων. Ὡστόσο αὐτὸ τὸ «πέραν» εἶναι τὸ πραγματικό, τὸ ἀληθές. Δανείστηκε λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία αὐτές τις λέξεις (μυστήρια, μύηση κλπ.) γιὰ κάποιες ἀπὸ αὐτές τις καταστάσεις που ζοῦμε μέσα στὴ λειτουργικὴ τῆς πράξης καὶ τῶν ὁποίων τὸ πραγματικό περιεχόμενο δὲν μποροῦμε οὔτε νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε οὔτε νὰ τὸ ἐκφράσουμε μὲ τὰ συνήθη ἀντιληπτικά καὶ ἐκφραστικά μας μέσα. Παραδείγματός χάρι, τὸ βάπτισμα εἶναι ἓνα μυστήριο γιατί σ' αὐτὸ καὶ δι' αὐτοῦ συντελεῖται μιὰ σημαντικὴ πράξη ἀλλαγῆς τῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, που δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε νὰ ἰδῶθεῖ αἰσθητὰ οὔτε νὰ κατανοηθεῖ λογικά. Μποροῦμε βέβαια νὰ ἔχουμε μιὰ λογικὴ ἐπεξεργασία τοῦ νοήματος τοῦ βαπτίσματος, ἢ νὰ κάνουμε μιὰ ἀνάλυση ὅλων τῶν συμβόλων του βῆμα μὲ βῆμα (νὰ ποῦμε δηλαδὴ τί σημαίνει αὐτό, τί γίνεται τώρα, τί γίνεται ἔπειτα κλπ.), ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει καὶ οὐσιαστικὴ κατανόηση ἢ ζωντανὴ ἀντίληψη τῆς καταστάσεως στὴν ὁποία βρῖσκεται αὐτὸς που βαπτίζεται. Τὸ βάπτισμα εἶναι ἀπαρχὴ μιᾶς διὰ τῆς προαιρέσεως καινούργιας βιοτῆς. Ἀποφασίζει ὁ ἄνθρωπος νὰ ζήσει ἀλλιῶς, νὰ ἀλλάξει τὴν προοπτικὴ του. Τὴν πρώτη φορά ὁ ἄνθρωπος γεννήθηκε ἀπὸ τοὺς γονεῖς του μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς φύσεως, δηλαδὴ μὲ τὴν προοπτικὴ τοῦ θανάτου. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν προοπτικὴ δὲν μπορεῖ νὰ γλιτώσει, ὄντας φυσικὸς ἄνθρωπος. Μετὰ τὸ βάπτισμα ἀλλάζει προοπτικὴ. Ἐντάσσεται στὴν προοπτικὴ τῆς ζωῆς.

Τὸ κυριότερο χαρακτηριστικὸ τῶν μυστηρίων εἶναι ὁ ἐκκλησιολογικὸς τους χαρακτήρας. Τὰ μυστήρια δὲν ἦταν ποτέ

καί δέν εἶναι ἀτομικές τελετές, ἀφοῦ ἡ ἴδια ἡ σωτηρία δέν μπορεῖ νά εἶναι ἀτομική πράξη. Χωρίς νά μποῦμε σέ μιά βαθύτερη ἀνάλυση, μποροῦμε νά ποῦμε πώς ἡ σωτηρία δέν εἶναι ἀτομική πράξη, γιατί ὁ ἄνθρωπος μόνο ὡς πρόσωπο ὑπάρχει αἰώνως, καί τό πρόσωπο λειτουργεῖ, δημιουργεῖται, διά τῆς σχέσεως. Κανένα λοιπόν μυστήριο δέν εἶναι ἀτομικό, ὅλα τά μυστήρια τελοῦνται μέσα σέ μιά κοινωνία προσώπων. Δυστυχῶς αὐτό πού ζοῦμε στίς μέρες μας μέ τήν τέλεση τῶν μυστηρίων, εἶναι πολλές φορές διαστροφή τοῦ χαρακτήρα τους. Ἔτσι σήμερα μποροῦν σέ ἕνα νάο νά τελεστοῦν πέντε γάμοι, σέ διαφορετική ὥρα ὁ καθένας ἀπό τόν ἄλλο, ὁ ἕνας συνέχεια τοῦ ἄλλου. Αὐτό εἶναι διαστροφή τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μυστηρίου. Εἶναι μιά ἀτομική πράξη, πού δέν ἔχει ἐκκλησιολογικό περιεχόμενο. Τό ἴδιο καί ἡ ἐξομολόγηση ἔχει ἐξελιχθεῖ σέ μιά πράξη μέ ἀτομικό χαρακτήρα: ἐγώ καί ὁ ἐξομολόγος. Δέν μαζευόμαστε ὅλοι νά ἐξομολογηθοῦμε, νά τελέσουμε τό μυστήριο τῆς ἐξομολογήσεως. Ὅμοίως καί τό βάπτισμα, ἔχει γίνει καί αὐτό ἕνα ἀτομικό γεγονός. Ἐμεῖς οἱ γονεῖς προσκαλοῦμε τούς γνωστούς μας, τούς κατά σάρκα συγγενεῖς καί τούς κατά κόσμον φίλους, νά βαπτίσουμε τό παιδί μας. Ἐχει πολύ μεγάλη σημασία νά καταλάβουμε ὅτι ἡ κοινότητα, ἡ εὐχαριστιακή κοινότητα, εἶναι αὐτή πού τελεῖ τά μυστήρια, μέ προεξάρχοντά της τόν ἐπίσκοπο (εἰς τόπον καί τύπον Χριστοῦ) ἢ μέ τόν ἱερέα πού ἔχει ὀριστεῖ ἀπό τόν ἐπίσκοπο. Αὐτή ἡ εὐχαριστιακή κοινότητα εἶναι πού βαπτίζει τό παιδί, ἡ εὐχαριστιακή κοινότητα παντρεύει τό ζευγάρι,

ἡ εὐχαριστιακή κοινότητα κηδεύει αὐτόν πού φεύγει ἀπ' αὐτή τή ζωή, ἡ εὐχαριστιακή κοινότητα θεραπεύει, ἡ εὐχαριστιακή κοινότητα προσφέρει τή χάρη, τή δωρεά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ εὐχαριστιακή κοινότητα προσφέρει τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἴσως τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας εἶναι τό μόνο πού ἔχει διασώσει τόν ἐκκλησιολογικό του χαρακτήρα στίς μέρες μας, ἄν καί παρουσιάστηκε στούς καιρούς μας τό φαινόμενο τῶν ιδιωτικῶν λειτουργιῶν. Παραγγέλνεις μιά ιδιωτική λειτουργία καί ὑπάρχουν ἱερεῖς πού τό δέχονται αὐτό τό πράγμα καί τό κάνουν.

Γιατί τονίζω τόν ἐκκλησιολογικό χαρακτήρα τῶν μυστηρίων; Ὅλα τά μυστήρια πηγάζουν ἀπό τή θεία Εὐχαριστία. Ἡ θεία Εὐχαριστία κάνει καί τίς ἄλλες λειτουργικές πράξεις νά εἶναι μυστήρια ἁγιασμοῦ. Γιατί μόνον ἡ θεία Εὐχαριστία παρέχει τή δυνατότητα τῆς τελειώσεως, ὅπως ὑπογραμμίζει καί ὁ ἅγιος Νικόλαος Καβάσιλας: «Διὰ ταῦτα καί τοῖς ἄλλοις μυστηρίοις τό τελεῖοις εἶναι παρέχεται μόνη τελετῶν ἡ Εὐχαριστία» (Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, 4). Σᾶς θυμίζω ὅτι ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι ἕνα γεγονός τῶν ἐσχάτων πού γίνεται παρόν. Κάθε φορά πού τελοῦμε τή θεία Εὐχαριστία ζοῦμε τή Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου. Παρόν στή θεία Εὐχαριστία εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος παίρνει τά μέλη τοῦ σώματός του -δηλαδή τούς πιστούς πού ἔχουν βαπτιστεῖ στό ὄνομά του, τήν κτίση ὅλη καί μᾶς ἀναφέρει ὅλους στόν Πατέρα του. Ἀπό αὐτό τό κεντρικό γεγονός πηγάζουν καί ὅλα τά ἄλλα γεγονότα, ὅλες οἱ ἄλλες ἁγιαστικές πράξεις.

Ευχές Απολούσεως και Τριχοκουρίας στό Βάπτισμα

Παναγιώτη Ί. Σκαλτσῆ
Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Ἑρώτηση: «Στά ἔντυπα Εὐχολόγια σημειώνεται ὅτι οἱ Εὐχές Ἀπολούσεως καί τῆς Τριχοκουρίας ἀναγινώσκονται ἑπτὰ μέρες μετά τό Βάπτισμα. Ἡ σημερινή πράξη εἶναι διαφορετική. Ποῦ ὀφείλεται αὐτό καί ποιός εἶναι γενικότερα ὁ συμβολισμός αὐτῶν τῶν πράξεων;»

π.Χ.Π.

Ἀπόλουση

Ἀπόλουση εἶναι ἡ τελετή κατά τήν ὁποία ὁ νεοφώτιστος ἀποβάλλει τά ἐμφώτεια ἐνδύματα καί ἀπολούεται (ξεπλένεται) ἀπό τόν ἱερέα στά διάφορα σημεῖα τοῦ σώματος πού χρίσθηκε καί μυρώθηκε. Στήν ἀρχαία Ἐκκλησία ὑπῆρχε ἡ παράδοση καί συνήθεια, μαρτυρούμενη ἀπό τόν Τερτυλιανό, πού δέν ἐπέτρεπε τό λουτρό στους φωτισθέντες καθ' ὅλη τή διακαινήσιμο ἐβδομάδα¹. Τό ἴδιο ἐπισημαίνει καί ὁ ἅγιος Συμεών: «Διὰ τό χρίσμα τό ἅγιον», γιά τήν ἱερότητα δηλαδή τῆς πρὸς μετάδοση θείας χάριτος, «μὴ ἀπονίπτεσθαι ὅλως» (Διάλογος, PG 155, 236Α).

Αὐτή, λοιπόν, ἡ ἀπαγόρευση πιθανόν ὀδήγησε στήν καθιέρωση ἐπίσημης τελετῆς ἀπόλουσης², κατά τήν ὁποία ὁ ἱερέας «ἐν σπόγγῳ καί ὕδατι», μέ εἰδικό δηλαδή σφουγγάρι καί νερό ξέπλενε τά χρισθέντα μέρη τοῦ φωτισθέντος. Στή συνέχεια εἴτε ὁ ἴδιος ὁ νεοφώτιστος, εἴτε ἀπό τόν ἀνάδοχό του, λουζόταν κανονικά καί

ἔπλενε τά ἐμφώτεια, χύνοντας μάλιστα τά νερά σέ εἰδικό τόπο λόγω τῆς ἱερότητας τοῦ ὕδατος τοῦ βαπτίσματος καί τοῦ μύρου τοῦ χρίσματος.

Σήμερα ἡ ἀπόλουση γίνεται κατ' ἀνάγκην τήν ὥρα τῆς βάπτισης καί συγκεκριμένα μετά τό Εὐαγγέλιο, ἐνῶ κανονικά, τότε πού τό βάπτισμα συνδεόταν μέ τό Πάσχα, γινόταν τήν ὄγδοη ἡμέρα. Κι αὐτό γιά νά συνειδητοποιήσουν οἱ νεοφώτιστοι καλύτερα κατά τήν περίοδο αὐτή τήν ἀλλαγὴ στή ζωὴ τους καί τήν ἀγιότητα τῶν μυστηρίων μέ τά ὁποία ἀγιάσθηκαν³. Ἀκόμη, γιατί ἡ μέρα αὐτή εἶναι τό σύμβολο τοῦ νέου χρόνου, ἡ αἰώνια ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας. Τήν ἐμπειρία αὐτή τοῦ νέου χρόνου καί τῆς αἰωνιότητος τήν προσφέρει ἡ Ἐκκλησία κατά τή διακαινήσιμο ἐβδομάδα μέ τή μυσταγωγική κατήχηση καί τήν καθημερινή τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας, τοῦ κατ' ἐξοχὴν μυστηρίου τῆς νέας ζωῆς καί τῆς αἰωνιότητος.

Τριχοκουρία

Ἡ τελετή τῆς τριχοκουρίας κατά τή νεότερη τάξη γίνεται μετά τό χρίσμα⁴ σέ ἐνδειξη ὅτι ὁ νεοφώτιστος ἔχει ὡς κεφαλή τόν Χριστό ἤ κάνοντάς το ὡς μία σφραγίδα, ἀφοῦ τά μαλλιά κόβονται σταυροειδῶς. Οἱ κώδικες ὅμως τοποθετοῦν τίς εὐχές τῆς τριχοκουρίας μετά τήν ἀκολουθία τῆς ἀπόλουσης κι ἔτσι αὐτή θεωρεῖται ἡ κατακλείδα ὄλων τῶν βαπτισματικῶν τελετῶν⁵. Κλείνει δηλαδή ἡ ἀκολουθία μέ μία πράξη-σύμβολο θυσίας, ὑπακοῆς καί ἀφοσίωσης στόν Θεό.

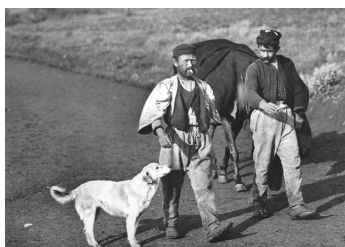
Πρόκειται περί ἐχριστιανισμένου εἰδωλολατρικοῦ ἐθίμου, σύμφωνα μέ τό ὅποιο οἱ Ἕλληνες συνήθιζαν νά ἀφήνουν τά μαλλιά τῶν παιδιῶν νά μεγαλώσουν, γιά νά τά κόψουν στόν κατάλληλο χρόνο καί νά τά ἀφιερῶσουν στούς θεούς⁶.

Στήν Ἁγία Γραφή ἐπίσης καί εἰδικότερα στήν *Π. Διαθήκη* ἡ ἐκκοπή τῶν μαλλιῶν ἦταν σημεῖο ἀφιέρωσης στό Θεό. «ἢ ἂν ἡμέρα πληρώσῃ ἡμέρας εὐχῆς αὐτοῦ, προσοίσει αὐτός (ὁ ἱερεὺς) παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου... καί ξυρήσεται... τήν κεφαλὴν τῆς εὐχῆς αὐτοῦ καί ἐπιθήσει τὰς τρίχας ἐπὶ τὸ πῦρ, ὃ ἐστὶν ὑπὸ τὴν θυσίαν τοῦ σωτηρίου»⁸.

Μ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἔννοια «ὡς ἀπαρχὴ καί θυσία» «ὡς ἀναθυμιάσις» ὄλου τοῦ σώματος⁹ καί ἀσφάλεια τῶν αἰσθητηρίων¹⁰ ἀντιλαμβάνεται καί ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία τὴν κουρά τῶν νεοφώτιστων, δηλαδή σύμβολο τοῦ ὅτι εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὅτι ἀνήκουν ἐξ ὀλοκλήρου σ' αὐτόν. Γι' αὐτό καί τά μαλλιά δέν τά πετοῦν ὅπου τύχει, ἀλλὰ τά θέτουν «ἐν τόπῳ ἱερῷ»¹¹.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. *De Corona*, Corpus Christianorum, Serie Latine, ἔκδ. E. Dekkers, Turnholti 1953, ἔ. III, 3, 2, 1043. **2.** Ἰ. (Hani) Yazigi (Ἀρχιμ., νῦν Πατριάρχης Ἀντιοχείας), *Ἡ τελετὴ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος (ἱστορικὴ, θεολογικὴ καί τελετουργικὴ θεώρησις)*, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 89. **3.** Π.Ν. Τρεμπέλα, *Μικρὸν Εὐχολόγιον*, τ. Α', σ. 309. **4.** Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος*, PG 155, 232C. **5.** Ἰ. Μ. Φουντούλη, «Νηπίων κουρά πρό βαπτίσματος», *Ἀπαντήσεις*, τ.Β', «Ἀποστολικὴ Διακονία», Ἀθήνα 1989, σσ. 15-16. **6.** «Εἰώθασιν γὰρ οἱ Ἕλληνες... τῶν παιδῶν... τοὺς μαλλοὺς εἶναι, καὶ τούτους μετὰ χρόνον ἀνατιθέναι τοῖς δαίμοσιν, βλ. Μεγάλου Ἀθανασίου, *Ρῆσεις καὶ ἐρμηνεῖαι παραβολῶν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου*, PG 28, 720A. **7.** Ἀριθμ. 6, 13' 18. Βλ. καί Π.Ν. Τρεμπέλα, *Μικρὸν Εὐχολόγιον*, τ. Α', σ. 317. **8.** Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος*, PG 155, 232C. **9.** Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος*, PG 155, 232D. **10.** Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος*, PG 155, 232C.

Καθ' ὁδὸν
ἀπὸ τὴν
Πρέβεζα στὰ
Γιάννενα,
1913
(φωτογραφία:
Frédéric
Boissonnas)

Γαστούρι Κερκύρας,
1903 (φωτογραφία:
Frédéric Boissonnas)

Κυριακή Α΄ Λουκᾶ

Πρωτ. Γεωργίου Δορμπαράκη
Ἐφημ. Ἰ. Ν. Ἀγίας Παρασκευῆς Καλλιπόλεως, Ἰ. Μ. Πειραιῶς

«καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους» (Λουκ. 5,3)

Στόν πρώτο καιρό τῆς δημόσιας δράσης τοῦ Κυρίου μᾶς μεταφέρει τό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα ἡ στή λίμνη Γεννησαρέτ, ὅπου ὁ Κύριος ἄρχισε νά διδάσκει τόν λαό καί νά καλεῖ τοὺς πρώτους μαθητές Του νά Τόν ἀκολουθήσουν. Ἡ πρώτη ἐπαφή μάλιστα τῶν μαθητῶν μέ τόν Κύριο ἦταν συγκλονιστική: τοὺς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά δοῦν τόν Κύριο ὡς διδάσκαλο, ὅπως καί νά νιώσουν τή δύναμη τοῦ λόγου Του.

1. Ἐχει τονιστεῖ μέ ἐπάρκεια ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἐπιτεύχθηκε μέ ὅλη τή ζωή τοῦ Κυρίου: τή διδασκαλία, τά θαύματά Του, κυρίως ὅμως μέ τήν ἐπί τοῦ Σταυροῦ θυσία Του καί τήν Ἀνάστασή Του. «Τῷ πάθει Σου, Χριστέ, παθῶν ἡλευθερώθημεν καί τῇ Ἀναστάσει Σου ἐκ φθορᾶς ἐλυτρώθημεν, Κύριε, δόξα Σοι». Ἡ διδασκαλία δηλαδή τοῦ Κυρίου, ὅπως καί τά θαύματά Του, λειτούργησαν μέν θετικά πρὸς φωτισμό τοῦ νοῦ καί τῆς διάνοιας τῶν ἀνθρώπων, πρὸς προσανατολισμό τους στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, δέν ἦταν ὅμως ἱκανά νά σώσουν τόν ἀνθρώπο. Ἡ διάβρωση τῆς ἀνθρώπινης φύσης ἀπαιτοῦσε κάτι δραστικότερο ἀπὸ τή διδασκαλία: τόν θάνατο τοῦ ἴδιου του Θεοῦ! «Ἔδει παθεῖν τόν Χριστόν».

2. Ἄν ὅμως διὰ τοῦ Σταυροῦ ἦλθε ἡ σωτηρία δέν πρέπει καί νά ὑποβαθμίσουμε τή σημασία τοῦ Χριστοῦ ὡς Διδασκάλου. Ὁ Χριστός ὡς Διδάσκαλος εἶναι ὁ προφήτης Χριστός, φανερώνεται μέ τή διδασκαλία Του τό προφητικό Του ἀξίωμα, τό ὁποῖο λειτουργεῖ πάντοτε ἐν συνεργασία καί μέ τά ἄλλα Του ἀξιώματα, τό βασιλικό καί τό ἀρχιερατικό. Ὁ Ἴδιος πού εἶναι ὁ Διδάσκαλος καί ὁ αἴτιος τῶν θαυμάτων πού ἐπιτελεῖ, ὁ Ἴδιος εἶναι καί ὁ ἀρχιερέας πού θυσιάζεται γιά τόν κόσμο, ὁ Ἴδιος εἶναι καί ὁ βασιλιάς, πού ἀνασταίνει τόν Ἐαυτό Του, ἀνέρχεται στή δεξιά τοῦ Πατέρα, στέλνει τό ἅγιον Πνεῦμα, ἰδρύει καί καθοδηγεῖ τήν Ἐκκλησία, τό ζωντανό Σῶμα Του. Κατά συνέπεια, καί μέ τή διδασκαλία τοῦ Κυρίου λυτρωθήκαμε. Ὁ λόγος Του μάλιστα «ὡς ῥήματα αἰωνίου ζωῆς» εἶναι, κατά τόν ἀπόστολο, «τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν δίστομον μάχαιραν, διϊκνούμενος ἄκριμερισμοῦ ψυχῆς» - περικλείει τήν παντοδύναμη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, πού ὅταν συναντήσῃ τόν κατάλληλο δέκτη μπορεῖ νά γίνῃ «ἀτομική βόμβα».

3. Ἐτσι ὁ Κύριος δέν εἶναι σάν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους διδασκάλους· εἶναι ὁ κατεξοχὴν Διδάσκαλος, ὁ ἀπόλυτος καί

μοναδικός - μπροστά στον Κύριο ο άνθρωπος θά παραμένει πάντοτε μαθητής, ἄρα τό μόνο πού μπορεί νά κάνει εἶναι νά μετανοεῖ ἀκόμη καί στήν περίπτωση τῆς ἔχθρας πρὸς Αὐτόν θά ἀναγκάζεται νά ὁμολογεῖ ὅτι «οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος»! Κι αὐτό γιατί δίδασκε «ὡς ἐξουσίαν ἔχων καί οὐχ ὡς οἱ Γραμματεῖς».

4. Τί δίδασκε ὁ Κύριος; Μά, ἀκριβῶς τῆ ζωῆ Του, τῆ ζωῆ δηλαδή τοῦ Θεοῦ: τὴν ἴδια τὴν ἀγάπη, ἀφοῦ «ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ». Στὴν ἀγάπη συγκεφαλαιώνεται ὅλη ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου, γι' αὐτό καί δέν ὑπάρχουν «μή» καί «ὄχι» στον Κύριο. Τά «μή» καί τά «ὄχι» ἔρχονται ἀπλῶς ὡς συνέπεια αὐτοῦ πού ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νά κάνει στή ζωῆ του: νά ἀγαπᾷ σάν τόν Θεό, προεκτείνοντας τόν τρόπο ζωῆς Ἐκείνου στή δική του καθημερινότητα. Καί μιλώντας γιά τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου, μιλάμε τὴν ἴδια στιγμή καί γιά τὰ θαύματά Του. Γιατί τὰ θαύματα γι' Αὐτόν ἀποτελοῦν ὑπομνηματισμὸ τῆς διδασκαλίας Του κι ἀποκαλύπτουν τὴ Βασιλεία ἀγάπης πού ἔφερε. Ἔτσι ὁ λόγος τοῦ Κυρίου παραπέμπει στό θαῦμα καί τό θαῦμα ἐπιβεβαιώνει τόν λόγο Του, τονώνοντας ἔτσι τὴν ἀσθενική πίστη τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτό καί ὁ Κύριος ὅπου δέν ἔβλεπε πίστη, ἔστω καὶ ἀσθενική, «οὐκ ἐποίει δυνάμεις».

Ἄν ὁ Κύριος εἶναι ὁ μοναδικὸς Διδάσκαλος καί γιά ἐμᾶς τοὺς σημερινούς χριστιανούς, τότε τὰ πράγματα πορεύονται «μονόδρομα»: Πρῶτον' χρειάζεται ἀδιάκοπα νά ἐγκύπτουμε στή διδασκαλία Του εἴτε ὡς μελέτη καθαυτὴ τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἴτε ὡς μελέτη τῶν ἄλλων τρόπων ἐκφορᾶς τῆς, διὰ τῶν Πατερικῶν κειμένων, διὰ τῶν συναξαρίων τῶν ἁγίων μας, διὰ τῆς ὁμολογίας τῆς Ἐκκλησίας. Μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ἡ θεία Κοινωνία δέν ἔρχεται μόνο μέ τόν μυστηριακὸ τρόπο, τῆς συμμετοχῆς στή Θεία Εὐχαριστία, ἀλλὰ καί μέ τὴ μελέτη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ὅταν βεβαίως ἐνεργοποιεῖται αὐτὸς στήν καθημερινή μας ζωῆ. Κι ἀκριβῶς αὐτό εἶναι τό δεύτερο σημεῖο' δέν ἔχει ἀξία νά μελετᾷ ἢ νά ἀκροᾶται κανεὶς τόν λόγο τοῦ Θεοῦ, ἂν δέν τόν κάνει στοιχεῖο τῆς καθημερινότητάς του. Ὁ Κύριος μᾶς φανέρωσε διὰ τοῦ λόγου Του τὴ ζωῆ Του ὄχι ὡς μία γνώση ἐγκεφαλικοῦ τύπου ἢ ἓνα ἀνάγνωσμα εὐχάριστο, ἀλλὰ ὡς ἐνέργεια ἀλλαγῆς τῆς ζωῆς μας. Τὴν ὥρα πού ὁ λόγος Του θά μᾶς καταλαμβάνει, ψυχικά καί σωματικά, ἐκείνη τὴν ὥρα θά καταλαβαίνουμε καί τὴ δύναμή Του, ὅπως καί τὴν ἀλήθεια τῆς πίστεως μας. Διαφορετικά, θά ἀκοῦμε καί θά ἀκούσουμε κι ἐμεῖς: «Οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν».

Μέτσοβο, 1913
(φωτογραφία:
Frédéric
Boissonnas)

Στὴν πηγή,
Μέτσοβο, 1913
(φωτογραφία:
Frédéric
Boissonnas)

Κυριακή Ζ' Λουκᾶ Μπροστά στην ὀδύνη τοῦ κακοῦ

Ἀρχιμ. Νικάνορος Καραγιάννη
Τακτικού Ἱεροκήρυκος
Γ. Μ. Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καί Ὁρωποῦ

Μπροστά στην ὀδύνη τοῦ κακοῦ μέσα ἀπό τίς πλέον χαρακτηριστικές του μορφές, τήν ἀρρώστια καί τόν θάνατο, μᾶς τοποθετεῖ τό σημερινό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα, καθώς μᾶς θυμίζει γιά ἄλλη μιᾶ φορά τά περιστατικά τῆς ἀνάστασης τῆς κόρης τοῦ Ἰαείρου καί τῆς θεραπείας τῆς αἱμορροοῦσης γυναίκας.

Μᾶς ἐκπλήσσει τό γεγονός ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ὁ ἐπώνυμος Ἰάειρος καί ἡ ἀνώνυμη αἱμορροοῦσα, κοινωνικά διαφορετικοί καί διαμετρικά ἀντίθετοι μεταξύ τους, εἶναι τόσο ἴδιοι στή διαχείριση τοῦ πόνου. Μέσα στην ἀπόγνωση τῶν ὀδυνηρῶν τους καταστάσεων δέν ψάχνουν νά βροῦν τήν ἐξήγηση τῆς δοκιμασίας τους. Δέν γογγύζουν καί δέν διαμαρτύρονται στόν Θεό, ἔστω καί ἂν ὁ πόνος τούς χάρᾳκωσε τήν ψυχή καί τό σῶμα. Δέν μεμφιμοιοῦν ἀπέναντι στό σκληρό πρόσωπο τῆς ζωῆς πού τούς τσάκισε. Ἐκεῖνοι προφανῶς ἤξεραν ὅτι τελικά τό ἀδιέξοδο εἶναι ὁ πιό σύντομος δρόμος, γιά νά συναντήσῃ κάποιος τόν Θεό. Γι' αὐτό τούς βλέπουμε νά ἀκουμπᾶνε μέ μιᾶ ἀσυνήθιστη ἐμπιστοσύνη στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ζητώντας τό ἀνθρωπίνως ἀδύνατο, δηλαδή τό θαῦμα, τήν ἀποκατάσταση, τή

θεραπεία. Αὐτό, πού ξεπερνᾶ τά ὅρια τῆς ἀνθρώπινης δυνατότητας ἀλλά καί τά ὅρια καί τούς νόμους τῆς φύσης, τό ἀπίθανο, τό ἀνέλπιστο· ἐν προκειμένῳ ἡ ἀπλή γυναίκα τήν θεραπεία μιᾶς μακροχρόνιας ἀρρώστιας καί ὁ διακεκριμένος κοινωνικά Ἰάειρος τήν ἐπιστροφή ἀπό τόν θάνατο στή ζωή. Ὁ Χριστός βρίσκειται ἐν δράσει καί ἐπεμβαίνει. Οἱ ἄνθρωποι λυτρωμένοι θαυμάζουν τά γεγονότα καί δοξάζουν τόν Θεό.

Ἀπέναντι σέ αὐτά τά παράδοξα γεγονότα καί ἀναρίθμητα ἄλλα, πού διασώζουν τά εὐαγγέλια ἀλλά καί ἡ πείρα ἀπό τήν κοινωνία τῶν Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας, στέκεται ἡ δική μας ἐμπειρία. Ἡ ἐμπειρία καί ἡ δύναμη τῆς λογικῆς, πού μᾶς φωνάζει δυνατά ὅτι ὅσα καί νά εἶναι τά θαύματα, δέν μποροῦν νά ἀναιρέσουν τό κακό στό σύνολό του καί τίς συνέπειές του. Αὐτό εἶναι ἀκόμη ἐδῶ παρόν καί μᾶς δηλητηριάζει διαρκῶς. Σέ ὅλες του τίς μορφές, τίς παραλλαγές καί τίς ἐκδοχές εἶναι μιᾶ σκληρή καθημερινή πραγματικότητα πού μᾶς πιέζει, κάποιες φορές ἀφόρητα, καί στό τέλος μᾶς συνθλίβει. Ἐρωτήματα γιά τήν προέλευσή του ἀπασχολοῦν συχνά κάθε ἀνθρώπινη σκέ-

ψη, τὰ ὅποια γίνονται βασανιστικά, ὅταν προσωποποιῶνται στή φράση «γιατί σέ ἐμένα Θεέ μου;».

Σκληρά χτυπήματα τῆς ζωῆς, ἀπότομα ἀναποδογυρίσματα τῆς καθημερινότητάς μας, πειρασμοί πού μᾶς κλονίζουν, δυσκολίες πού μᾶς λυγίζουν, προβλήματα, φόβοι, ἀγωνίες, κίνδυνοι καί ἀπειλές πού μᾶς παραλύουν, ἐξασθενοῦν τίς ἀντοχές μας καί μοιάζουν νά ἀδυνατίζουν τήν πίστη μας. Ἐμεῖς, ἀπορημένοι καί σασισμένοι ἀπό τὰ ἀνεξήγητα δεινά πού μᾶς κυκλώνουν, ρωτᾶμε τόν Θεό καί Ἐκεῖνος κάποτε δέν μᾶς ἀπαντᾷ. Ἐμεῖς ζητᾶμε ἀπό τόν Θεό καί Ἐκεῖνος δέν μᾶς δίνει πάντα. Χτυπᾶμε τήν πόρτα Του καί παρά τήν ὑπόσχεσή Του κάποιες φορές παραμένει ἐρημητικά κλειστή. Ἐμεῖς πονᾶμε καί ὑποφέρουμε καί Ἐκεῖνος φαίνεται νά μᾶς παρακολουθεῖ βουβός καί ἀσυγκίνητος. Αὐτή ἡ σκέψη ἴσως ἀκούγεται βλάσφημη, ὅμως εἶναι βγαλμένη μέσα ἀπό τὰ ἔγκατα τῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας καί τῆς βιβλικῆς ἀποκάλυψης. Εἶναι τό γνωστό πρόβλημα τῆς θεοδικίας πού ἀπασχόλησε τούς θεολόγους πολλῶν ἐποχῶν καί ἀποτυπώνεται μέσα στήν Ἁγία Γραφή.

Ἵπάρχει πράγματι μερικές φορές μιᾶ παρατεταμένη σιωπή τοῦ Θεοῦ, μιᾶ περιέργη καί παράξενη «ἀδιαφορία» πού μοιάζει μέ βαθύ ὕπνο τέτοιο, πού κάνει τόν ψαλμωδῶ νά λέει «ἐξεγέρθητι ἵνα τί ὕπνοις, Κύριε; ἀνάστηθι» (Ψαλμ. 43,24). Εἶναι ἡ ἴδια ἐκείνη στάση πού ἔκανε τούς μαθητές τοῦ Χριστοῦ, ὅταν κινδύνευαν νά πνιγοῦν ἀπό τή θύελλα τῆς τρικυμισμένης θάλασσας, ἐκνευρισμένοι ἀπό τήν ἀπάθεια τοῦ Χριστοῦ μέσα στήν ἀπό-

γνωσή τους, νά βάζουν δυνατές φωνές καί νά τόν ξυπνοῦν (Λουκ. 8,24). Αὐτό τό περιστατικό ἐνέπνευσε τόν Γρηγόριο τόν Θεολόγο νά γράφει τούς περίφημους στίχους «...τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀποίμα-ντα. Ἔρρει τὰ καλά, γυμνὰ τὰ κακά, ὁ πλοῦς ἐν νυκτί, πυρσός οὐδαμοῦ, Χριστός καθεύδει!» Ὅμως, δέν μπορεῖ νά κοιμᾶται ὁ Θεός, ἀφοῦ δέν ὑπάρχει καμία ἀμφιβολία ὅτι ἀκούει ὅλα τὰ αἰτήματα τῶν ἀνθρώπων (Ἀριθ. 36· Ματθ. 7,8) καί συμπάσχει μέ τίς ὀδύνες τους, καθώς μᾶς διαβεβαίωσε «ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ (ὁ Θεός) πάρεμι».

Τό θαῦμα πού ἐπιζητοῦμε στήν ἀρρώστια, στή δυσκολία, στό ἀνυπερβλητό πρόβλημα εἶναι ἡ ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ στήν πίστη τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως τόσο πληθωρικά παρουσιάζεται σέ ὀλόκληρη τήν Ἁγία Γραφή. Ὡστόσο ἐδῶ τό ἐρώτημα παραμένει ἀμείλικτο καί βασανιστικό. Ὅταν τό θαῦμα δέν γίνεται, τότε τό ὄχι τοῦ Θεοῦ τί σημαίνει ἄραγε; Σημαίνει αὐτό πού συνήθως ξεχνᾶμε. Τόν ἔλεγχο τῆς πίστες μας. Ἡ σιωπή καί τό ὄχι τοῦ Θεοῦ ζυγίζει τήν ποιότητα καί μετράει τό βάθος τῆς πίστες. Τότε καλούμαστε μέσα στήν ὀδύνη τοῦ κακοῦ νά ἀνακαλύψουμε τόν καλύτερό μας ἑαυτό, δοκιμαζόμενοι «ὡς χρυσός ἐν χωνευτηρίῳ». Καλούμαστε νά ἀκούσουμε τή φωνή τοῦ Θεοῦ πού μᾶς λέει: «οὐ γάρ εἰσιν αἱ βουλαί μου ὡσπερ αἱ βουλαί ὑμῶν... ἀλλά ὡς ἀπέχει ὁ οὐρανός ἀπό τῆς γῆς οὕτως ἀπέχει ἡ ὁδός μου ἀπό τῶν ὁδῶν ὑμῶν καί τὰ διανοήματα ὑμῶν ἀπό τῆς διανοίας μου» καί τότε βρίσκουμε τή δύναμη νά ἀφεθοῦμε μέ ἐμπιστοσύνη στό ἀνεξιχνίαστο σχέδιό Του.

Είσαγωγή στο Κανονικό Δίκαιο και την Κανονική Οικονομία (Ε')

«"Πρέπει". Ό πίο άδειος λόγος
μέσα στην άπέραντη κενολογία της ανθρώπινης γλώσσας»
(Μ. Καραγάτσης)

Άρχιμ. Γρηγορίου Δ. Παπαθωμά
Καθηγητοῦ Κανονικοῦ Δικαίου Θεολογικῆς Σχολῆς Ε.Κ.Π.Α.

Στήν πορεία καί ἐξέλιξη τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, ἡ λέξη «κανών»¹ ἀναδείχθηκε σέ πολύσημο τεχνικό ὄρο, λαμβάνοντας μία σαφῶς μεταφορική ἔννοια γενικώτερα μέ κάποιο ἐξειδικευμένο περιεχόμενο, εἰδικά στό μεταγενέστερο νομικό γλωσσάριο (ὁ κανόνας σημαίνει τή νόρμα), καθῶς καί ἀρχύτερα στήν ἐκκλησιαστική γλώσσα, ὅπου, ὅμως, ὁ «κανόνας» νοεῖται ὡς «μὴ νόμος»², ὅπως θά φανεῖ σέ εἰδικό κεφάλαιο ἀμέσως παρακάτω. Καί ἐδῶ τίθεται ξανά τό ἐρώτημα, τό ὁποῖο θά ἀναλυθεῖ ἐπίσης παρακάτω: *Γιατί τελικά ἡ Ἐκκλησία δέν υἰοθέτησε τόν παλαιοδιαθηκικά καί κληρονομικά οἰκτεῖο σέ αὐτήν ὄρο «νόμος» καί προσέφυγε, ὅπως καί γιά τό ὑποστατικό ὄνομά της «Ἐκκλησία», στόν θύραθεν ἑλληνικό ὄρο «κανών»;* Ὅπως διαφαίνεται ἀπό τήν ἀνωτέρω ἐννοιολογική ἀνάλυση τοῦ ὄρου «κανών», μπροστά στήν πολυσημία αὐτοῦ του ὄρου καί στήν πλουσιώτατη ἐννοιολογία του, πού πρόσφερε περιεχό-

μενο μέ μία ὄντολογική καί ἐσχατολογική προοπτική, ὁ ὄρος «νόμος» κατέστη ἐν τέλει δυναστικός καί περιοριστικός καί ὡς ἐκ τούτου πτωχός, μέ ἀρκετά ἐλλείμματα ὄντολογικοῦ ἀντικρύσματος. Αὐτό ὁδήγησε τόν Ἀπόστολο Παῦλο πρῶτο νά υἰοθετήσῃ τόν ὄρο «κανών» καί, στούς τρεῖς αἰῶνες πού ἐπακολούθησαν, νά γίνει μία πολύσημη πραγματικότητα σέ πολλές ἐκφάνσεις τῆς ἐκκλησιακῆς ζωῆς. Ἦδη ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 4^{ου} αἰ., ὄλοι οἱ κανόνες (κυρίως οἱ Ἀποστολικοί, καθῶς καί οἱ ὑπάρχοντες μέχρι τότε συνοδικοί τοῦ 3^{ου} αἰ.), ὡς ἓνα ἐνιαῖο σῶμα, ὀνομάσθηκαν [ἐκκλησιακός] Κανών³, ἀκριβῶς γιατί αὐτοί ἀναδύθηκαν πρωτογενῶς στούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας ὡς ὁ ἀπαραίτητος γνώμονας καί χάρακας, γιά νά εὐθυγραμμίζουμε τή ζωή μας εὐθυτενῶς καί νά τήν προσανατολίζουμε ἐσχατολογικά, ἐνώνοντας δύο (2) σημεία («ἀπό δύο σημεία περνᾷ μόνον μία εὐθεία»), τό *Βάπτισμά μας μέ τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.*

Βασιλεία ————— → Βάπτισμα
Κανόνας (=χάρακας)

Στήν ἴδια προοπτική, πρὸς τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ αἰῶνα, ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης υἰοθέτησε γι' αὐτό τό ἴδιο ἐνιαῖο σῶμα κανόνων καί γιά τή χρήση του στούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας τόν ὄρο *Κανονική Οἰκονομία* (383), ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ ὀνομασία καί ἐρμηνεῖα ταυτόχρονα. Ἐπομένως, ὁ ὄρος «κανών» παραμένει ἐν χρήσει καί κυρίαρχος ὄρος ἀπό τήν ἐποχή τοῦ εἰσηγητῆ του, ἀπό τόν Ἀπόστολο Παῦλο (*Γαλ. 6, 15*) μέχρι καί τόν Ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης (καν. 1-383), γιά τέσσερις αἰῶνες, μέ γραπτή καί προφορική χρήση ἀπό τήν Ἐκκλησία. Εἶναι πλέον προφανές ὅτι πρόκειται ἀκριβῶς ἐδῶ γιά τόν ἐξειδικευμένο τεχνικό ὄρο «κανών», πού ἐπιλέχθηκε τελικά ἀπό τήν Ἐκκλησία στούς τέσσερις πρώτους αἰῶνες τῆς ἱστορικῆς της πορείας, γιά νά σημαίνει πρῶτιστα τό ἐσχατολογικό καί ὄντολογικό περιεχόμενο τῶν *ἱερῶν Κανόνων*, κάτι πού δέν ἔχει καμμία σχέση μέ τόν ὅποιο ἐγκόσμιο καί πολιτειακό νόμο, μέ τόν ὅποιο οἱ ἐκκλησιαστικοί κανόνες ἐπιδιώκουν ἐκούσια νά μήν τέμνονται πουθενά (ἤ, τουλάχιστον, στά ὄντολογικά οὐσιώδη). Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ὅτι ὁ ὄρος «κανών» μετανάστευσε στή Δύση, ἔχει περάσει ἀμετάφραστος σέ ὅλες τίς ἄλλες γλώσσες, εὐρωπαϊκές καί μή, καί ἀπαντᾷ μεταγραμματισμένος σέ ὅλες τίς λατινογενεῖς, τίς σλαβικές καί τίς φῖνο-οὐγγρικές γλώσσες (canon-κανον-kanoni) ἀντίστοιχα, καί ὄχι μόνον...

Οἱ Ἱεροί Κανόνες τοῦ *Κανόνα*⁴ εἶναι καί ὀνομάζονται *κανονικοί*, καί τό γεγονός αὐτό δέν συνιστᾷ ταυτολογία ἢ περιττολογία. Τό πόσο δέ εὐρεία σημασία καί χρήση ἔχει σήμερα τό ἐπίθε-

το «κανονικός» εἶναι περιττό νά λεχθεῖ στό σημεῖο αὐτό, ὡς προφανές. Πάντως, ἀπό ἐδῶ ἔλαβε τήν ἀρχή. Ὅσο δέ γιά τό παράγωγο ρῆμα «κανονίζω», αὐτό σημαίνει εἰδικώτερα ὅτι ἕνας ἐκδιδόμενος συνοδικά κανόνας «ἀποτελεῖ κανόνα τοῦ Κανόνα» καί «γίνεται ἀποδεκτός ὡς κανονικός». Γι' αὐτό καί τὰ «κανονικά» ὀνομάζονται καί «κανονιζόμενα», ἐπειδή κρίνονται «κανονιστά». Κατ' ἐπέκταση, «ἀκανόνιστοι» λέγονται οἱ μή κανονικοί ἐκεῖνοι «κανόνες» (sic), τούς ὁποῖους οἱ συντάκτες τους ἤ κάποιοι ἄλλοι αὐθαίρετα, ὅπως θά καταδειχθεῖ ἐπίσης σέ εἰδικό κεφάλαιο ἀμέσως παρακάτω, καί ἐρήμην τῆς Ἐκκλησίας ἀποπειράθηκαν νά τούς εἰσαγάγουν στόν *Κανόνα* ὡς κανονικούς κανόνες, χωρίς νά εἶναι κανόνες συνοδικῆς προέλευσης. Ὑπάρχει ἀκόμη καί τό ρῆμα «ἀποκανονίζω», τό ὁποῖο θέλει νά σημαίνει τήν «ἀπόρριψη ἑνός κανόνα ὡς νόθου καί μή κανονικοῦ». Οἱ κανονικοί κανόνες ἀποκαλοῦνται καί «ἐνδιάθετοι» καί «γνήσιοι», ἐνῶ ἀντίθετα οἱ μή γνήσιοι κανόνες λέγονται «νόθοι» ἢ καί «ἀπόκρυφοι». Καί τέλος, ὅπως τό δόγμα (*Σῶμα Δογμάτων-Corpus Dogmatum*) ὑπάρχει καταβεβλημένο στήν Ἐκκλησία καί διασφεῖται καί ἀντιδιαστέλλεται ἀπό κάθε αἰρετική κακοδοξία, ἔτσι καί ὁ κανόνας (*Σῶμα Κανόνων-Corpus Canonum*) ὑπάρχει ὀρισμένος στήν Ἐκκλησία καί προβάλλεται καί ἀντιδιαστέλλεται ἀπό ὅποιονδήποτε *παρακάνονα*. Ἐτσι, ὁ κοινός αὐτός κληρὸς δόγματος καί κανόνος εἶναι σημαντικός, σημειολογικός καί εὐνόητος (πβ. καν. 2/Πενθέκτης). Συνοψίζοντας, γιά λόγους εὐδιακρίσιας τῶν Ἱερῶν Κανόνων στήν προσέγγισή

τους, γίνεται χρήση όλων τῶν ἀνωτέρω α) ὁμοειδῶν καί β) ἀντιθετικῶν ὄρων μέ τις ἐξῆς ὀνομασίες: α) κανονικοί, γνήσιοι, «κυρωθέντες καί παραδοθέντες» (καν. 2/ Πενθέκτης), ἔγκυροι, ἐνδιάθετοι καί κανονιζόμενοι, ἐνῶ, στήν ἀντίθετη περίπτωσι, β) μή κανονικοί, μή γνήσιοι, «νόθοι καί ξένοι τῆς εὐσεβείας, ἀπόβλητοι καί

κυήματα ψευδολογίας, ψευδεπίγραφοι» (καν. 2/Πενθέκτης), ἄκυροι, ἀκανόνιστοι, παρακάνονες, ἀπόκρυφοι καί ἀντικανονικοί, οἱ ὁποῖοι καί πρέπει, μετά ἀπό τήν ἀποστολική (καν. 60/Αποστολικός⁵ [2^{ος}-3^{ος} αἰ.]) καί τή συνοδική ἐντολή (καν. 2/ Πενθέκτης [691]) νά γίνωνται ἀπόβλητοι ἀπό τόν Κανόνα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Ὁ περίφημος κανονολόγος τοῦ Μεσαίωνα Ματθαῖος Βλάσταρης στήν Προθεωρία τοῦ ἔργου του «Σύνταγμα κατὰ στοιχεῖον» ἀναφέρει χαρακτηριστικά ὅτι οἱ Πατέρες ὀνόμασαν κανόνες τὰ διατάγματα τους, χρησιμοποιώντας τροπικά τή λέξη καί ἀπό μεταφορά τοῦ «ὄρθου ξύλου»· βλ. *Σύνταγμα ΠΠ*, τ. 6, σ. 5-6. **2.** Βλ. Ἰωάννου Σχολαστικοῦ, Πρόλογος στή *Συναγωγή ἐκκλησιαστικῶν κανόνων σέ 50 Τίτλους-555* (ὅπου ἀποκαλεῖ προσφῶς τούς ἱερούς κανόνες ὡς «μάχαμα τοῦ πνεύματος», ἡ ὁποία «ἀποξέει σοφῶς καί τεχνικῶς» τίς ὅποιες διολισθήσεις). **3.** Κατά τό ἔτος 303 μ.Χ., τέσσερις ἐπίσκοποι τῆς Αἰγύπτου, οἱ ἐπίσκοποι Ἰσίδωρος, Παχώμιος, Θεόδωρος καί Φιλέας (ἐπίσκοπος Θμουέως), εὐρισκόμενοι (κατά τήν περίοδο τοῦ διωγμοῦ ἐπί Διοκλητιανοῦ [303-305]), στή φυλακή, ἔγραψαν πρός τόν ἐπίσκοπο Λυκοπόλεως (τῆς Θηβαΐδας στήν Ἄνω Αἴγυπτο) Μελέτιο (ἡ ἐπιστολή διασώθηκε μόνον σέ λατινική μετάφραση [PG, τ. 10, στ. 1565-1568]), διαμαρτυρούμενοι διότι αὐτός προέβη σέ παρ' ἐνορίαν (= ἐπισκοπήν) χειροτονίες πρεσβυτέρων στίς ἐπαρχίες τους (τήν ἐποχή ἐκείνη: ἐνορία = ἐπισκοπή = Τοπική Ἐκκλησία). Στήν ἐπιστολή αὐτή οἱ τέσσερις ἐπίσκοποι τονίζουν σαφῶς τά ἀπό αὐτόν «πεπραγμένα» ὅτι ἦταν «ἀλλότρια τοῦ θεοῦ ἔθους» καί τοῦ «ἐκκλησιαστικοῦ κανόνα». **4.** Ἀπό αὐτόν τόν προϋπάρχοντα ὄρο, ὁ ὁποῖος πρέπει νά ἀναδύθηκε ἐντονότερα, μετά τόν Ἀπόστολο Παῦλο, στούς χώρους τῆς χριστιανικῆς Αἰγύπτου, ἐμπνεύστηκε ὁ Μέγας Ἀθανάσιος καί ἔκανε χρήση τοῦ ὄρου «Κανῶν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, Κανῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης κ.λπ.», μετά τή συνοδική ἐντολή πού ἔλαβε ἀπό τήν Α' Οἰκουμενική Σύνοδο τῆς Νικαίας (325), καί ἐξαπέλυσε, ὡς ἐντολοδόχος τῆς, μία Ἐγκύκλιο, τή γνωστή ὡς ΛΘ' Ἐορταστική ἐπιστολή «Περί τοῦ Κανόνα τῆς Ἁγίας Γραφῆς» (367). Βλ. *Συνοδικόν (γνωστό καί ὡς τοῦ Βενεργηίου)*, PG, τ. 138, στ. 560D-566A' Πηδάλιον, σ. 583-585' *Σύνταγμα ΠΠ*, τ. 4, σ. 78-80. Μέ τό *Συνοδικό* συνεκφέρονται καί τά σχόλια καί οἱ σχετικές μαρτυρίες τῶν κανονολόγων τοῦ Μεσαίωνα Ἰωάννου Ζωναρά, Ἀλεξίου Ἀριστηνοῦ καί Θεοδώρου Βάλσαμῶνος. Δίπλα σέ αὐτά, νά ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν καί τά παραθέματα τοῦ Ματθαίου Βλάσταρη (PG, τ. 144, στ. 1141A-C, καί *Σύνταγμα ΠΠ*, τ. 6, σ. 145-146). **5.** Πβ. τά σχόλια τοῦ Ματθαίου Βλάσταρη (PG, τ. 144, στ. 1141C-D).

Καβαλάρι
Ζαγορίου,
Ἡπειρος, 1913
(φωτογραφία:
Frédéric Boissonnas)

Δύο έφημέριοι

Αρχιμ. Βαρνάβα Λαμπροπούλου

Ο Μπερνανός λέει κάπου ότι οί μεταστραφέντες είναι ένοχλητικοί προφανώς ή άβελτηρία και ή τυπική συμμετοχή μας στη ζωή της Έκκλησίας τούς κάνει νά μάς φαίνονται ένοχλητικοί, άφοϋ συχνά ξεέρουν καλύτερα από μάς και μάς δείχνουν τά «άμπελοχώραφα» τών Πατέρων μας. Εΐχαν τήν εύλογία νά εισέλθουν στην Έκκλησία όχι ... διά νηπιοβαπτισμού αλλά μετά από σοβαρή και συνειδητή έρευνα και μελέτη.

Μέ τήν εύχή και τήν έλπίδα μιās τέτοιας άφυπνιστικής «ένόχλησης» άναφερόμαστε σέ δύο σύγχρονους κληρικούς της δυτικής Όρθοδοξίας, πού μεταστράφηκαν από άλλες χριστιανικές όμολογίες στη Μία Έκκλησία.

1. Ό ένας είναι ό μακαριστός π. Ίωάννης Maitland-Moir, ό όποϊος έκοιμήθη τό 2013¹. Καταγόταν από άριστοκρατική σκωτσέζικη οικογένεια, έκανε λαμπρές σπουδές στην Όξφόρδη και δίδαξε σέ κολλέγιο πού προετοίμαζε κληρικούς της Άγγλικανικής Έκκλησίας. Ήδη από τά χρόνια τών σπουδών του καλλιεργήθηκε τό ένδιαφέρον του για τούς Πατέρες της Άνατολής. Μετά από 30 χρόνια διακονίας στην Άγγλικανική Έκκλησία παραιτήθηκε, ήρθε στό Άγιον Όρος και βαπτίσθηκε στη Σιμωνόπετρα τό 1981. Έπιστρέφοντας χειροτονήθηκε ιερέας και έγινε έφημέριος του Έδιμβούργου. Η προσκομιδή πού έκανε κρατούσε πολλή

ώρα, άφοϋ δέν πετούσε ποτέ τά όνόματα πού του έδιναν και τά μνημόνευε όλα. Όργωσε όλη τή Σκωτία, όπου ιδρύθηκαν 7 άκόμη όρθόδοξες κοινότητες, καρπός της άκτινοβολίας της ζωής του και της όρθόδοξης μαρτυρίας του. Η διάκριση και ό ποιμαντικός ρεαλισμός του (σπάνια χαρίσματα σέ μεταστραφέντες και μή) ήταν τά πιό δυνατά του όπλα. Έξ ίσου άκτινοβόλο και καρποφόρο ήταν τό έργο του ως ιερέα τών όρθόδοξων του πανεπιστημίου του Έδιμβούργου.

Κήρυττε μέ τό άσκητικό του παράδειγμα, τήν αγάπη του για τίς άκολουθίες, και τόν ήρεμο πατερικό του λόγο. Η γερόντισσα οϊκονόμος, πού του μαγειρεύε, εΐπε κάποτε χαρακτηριστικά: «Έπί τέλους ύπάρχει ένα όριο στον αριθμό τών διαφορετικών τρόπων μέ τούς όποιους μπορεί κάποιος νά μαγειρέψει τίς φακές». Ήταν τό συνηθισμένο του φαγητό. Έτρωγε μία φορά τήν ήμέρα.

Τήν ήμέρα της κοίμησής του, μέ έντολή του πρύτανη, οί σημαίες της Σκωτίας σέ όλα τά πανεπιστημιακά κτίρια παρέμειναν μεσίστιες. Τήν ίδια ήμέρα άνώνυμος δωρητής κατέθεσε τεράστιο ποσό για τήν αγορά και συντήρηση ενός μεγάλου παλιού ένοριακού ναού του Έδιμβούργου, για νά μεταφερθεί πλέον ή όρθόδοξη κοινότητα σέ ένα κανονικό άνετο εκκλησιαστικό κτίριο. Για όποιον έχει κοπιάσει για νά χτιστεί εκκλησία, αυτό

προφανώς αποτελεί ένα από τα θαύματα του π. Ιωάννη.

2. Ο έτερος εφημέριος είναι ο Έλβετός π. Μιχαήλ Quenot. Γεννημένος τό 1941, σπούδασε ανθρωπιστικές επιστήμες και γλωσσολογία στην Έλβετία και στην Άμερική. Πρίν ξεκινήσει τή σταδιοδρομία του ως καθηγητής στή Μέση Έκπαίδευση τής πατρίδας του, διετέλεσε επικεφαλής αποστολής του Έρυθρου Σταυρού στή Β. Υεμένη κατά τή διάρκεια του έμφυλίου πολέμου. Τό ενδιαφέρον του γιά τή βυζαντινή εικόνα και τή θεολογία της τόν οδήγησαν στή μελέτη των άγιων Πατέρων και στή μεταστροφή του στή Όρθοδοξία υπό τήν καθοδήγηση του άγιου Γέροντος Σωφρονίου του Ξεσέξ. Τό 2003 χειροτονήθηκε ιερέας και μέχρι σήμερα ύπηρετεί στή ένορία τής Άγίας Σκέπης και όσιου Σιλουανού του Άθωνίτη στό Φριβουόργο τής Έλβετίας, όπου ψάλλει γαλλόφωνος γυναικείος βυζαντινός (ναί, βυζαντινός) χορός υπό τή διεύθυνση τής Γερμανίδας πρεσβυτέρας του Έλισάβετ. Έχει εκδώσει τριάντα βιβλία (μερικά μεταφράστηκαν και στά έλληνικά), πού σχεδόν όλα αναφέρονται στήν εικόνα και στή θεολογία της. Τό πρώτο του βιβλίό *Εικόνα, θέα τής Βασιλείας* μεταφράστηκε σέ 13 γλώσσες. Πρόσφατα τιμήθηκε από τό όρθόδοξο Ίδρυμα Άγίου Πρίγκηπα Κωνσταντίνου Όστρόγκσκι τής Πολωνίας.

Ο π. Μιχαήλ προσγειώνοντάς μας στήν πραγματικότητα ότι ή «χριστιανική» Εύρώπη πολύ σύντομα θά είναι παρελ-

θόν, ανέφερε σέ πρόσφατη επίσκεψή του στήν Έλλάδα: «Στά βουνά πού περιβάλλουν τό χωριό μου συχνά ύψώνονται ξύλινοι σταυροί. Όδηγός όρειβατών πού πρόσφατα πριόνισε μερικούς, συνελήφθη από τήν άστυνομία και ήρωοποιήθηκε από τά ΜΜΕ, άφοϋ διακήρυξε ότι είναι περήφανος γιά τήν πράξη του, πού αντικατοπτρίζει τόν κρυφό πόθο πολλών Έλβετών».

Σέ άλλη άλλα όχι άσχετη συνάφεια, επισημαίνοντας ό Έλβετός ιερέας μιá από τίς βασικές αίτίες τής έκκοσμίκευσης είπε: «Σήμερα τό νά είναι ό ιερέας αυτό πού πρέπει νά είναι, αποτελεί ένα τολμηρό έργο μέσα σέ μιá κοινωνία, πού δίνει έμφαση όχι στό "νά είσαι" αλλά στό "νά έχεις". Γιά νά διατηρήσουμε ίσοροπίες στήν έπαφή μας μέ τόν κόσμο, άπαιτείται διάκριση. Πολλές φορές και στήν ποιμαντική μας αντιμετώπιζουμε τόν πειρασμό νά είμαστε περισσότερο μέ αυτούς πού θέλουν "νά έχουν" παρά "νά είναι". Γιά παράδειγμα, θέλουμε νά βλέπουμε άμεσους καρπούς των έργων μας, ξεχνώντας ότι "άλλος ό σπείρων και άλλος ό θερίζων". Γι' αυτό και θά πρέπει νά προσέχουμε νά μη θεωρούμε κτήμα μας τά πνευματικά μας τέκνα. Πρέπει νά τά βοηθήσουμε νά αναπτύξουν μιá άληθινή πνευματική έλευθερία».

Τά ψήγματα τής έμπονης και σοφής μαρτυρίας των συγχρόνων μεταστραφέντων συνεφημερίων μας, άς αποτελούν άφορμές αυτοκριτικής και όδοδείκτες γιά τήν επανέυρεση των στόχων μας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Βλ. π. Δημήτριος Μαρούλης, «Ό Γέροντας τής αγάπης», *Σταυροδρόμι* (περιοδ. Ί. Ν. Αγ. Φιλίππου Βλασσαρούς), Άπρίλιος 2018.

Ὁ πιστός μέ νοητική ὑστέρηση

Δρος Παύλου Νταπούλη
Ψυχιάτρου

Σχεδόν σέ κάθε ἐνορία, βεβαιωμένα σέ κάθε προσκύνημα ἢ πανήγυρη ναοῦ, ὑπάρχουν πιστοί πού ὑστεροῦν νοητικά. Δέν εἶναι μόνον τά παιδιά μέ νοητική ὑστέρηση, ἀλλά καί οἱ ἐνήλικες. Στόν ναό διαμορφώνεται συνήθως μία εἰλικρινής, χωρίς ἐπίδειξη, ἀτμόσφαιρα ἀγάπης, εὐαισθησίας καί ζεστασιᾶς. Πιστοί μέ σύνδρομο Down, αὐτισμό, ἐγκεφαλική παράλυση, διάφορα σπάνια κληρονομικά ἢ προκαλούμενα ἀπό περιβαλλοντικές συνθήκες σύνδρομα, εἶναι τά ἀγαπημένα πρόσωπα τῆς ἐνορίας. Ὅρισμένες σκέψεις σέ αὐτό τό θέμα εἶναι οἱ παρακάτω:

1. Ἡ χριστιανική ἀγάπη εἶναι ἀπαραίτητο ἐφόδιο. Ἡ προσθήκη ἐπιστημονικῆς γνώσης βοηθάει νά φερθοῦμε καταλλήλως στόν νοητικά ὑστεροῦντα. Πρέπει, ὅσο γίνεται, ὁ ἱερέας νά ἐνημερωθεῖ ἀπό τούς οἰκείους γιά τή διάγνωση, γιά τή βαρύτητα τῆς ὑστέρησης (ἐλαφρά, μέτρια ἢ σοβαρή), γιά τά προβλήματα καί τίς δυνατότητες τοῦ ὑστεροῦντος.

2. Ὅσο μεγαλώνει ἕνα παιδί μέ νοητική ὑστέρηση, μεγαλώνει ἢ ἀπόσταση ἀπό τίς προσδοκίες μας. Βέβαια αὐτό ἀφορᾷ τή νοημοσύνη, ὄχι τό συναίσθημα. Οἱ νοητικά ὑστεροῦντες ἔχουν συναισθηματικό κόσμο πού δέχεται καί ἐκπέμπει χαρά καί ἄδολη ἀγάπη.

3. Ἡ νοητική ὑστέρηση δέν θεραπεύεται. Βελτιώνεται μέ τήν ἐκπαίδευση, τή συμμετοχή καί τή συνύπαρξη πού δίνουν στόν ἄνθρωπο ἐμπειρίες καθημερινότητας καί ἔνταξης στό κοινωνικό σύνολο.

4. Ὅταν οἱ πιστοί μέ νοητική ὑστέρηση μᾶς δυσκολεύουν (θορυβοῦν, κινοῦνται ἀπρόσφορα, ἀφαιροῦνται, δέν συντονίζονται μέ τό ἐκκλησιαστικό ἀποσπώντας τήν προσοχή), τότε θά δείξουμε τήν ἀγάπη μας μέ τήν ἀνοχή, τόν σωστό τρόπο ὀριοθέτησης ἐκεῖ πού ἐπιβάλλεται, τήν καλοδιάθετη ἐπίκληση βοήθειας ἀπό τούς οἰκείους καί τήν ἐκπαίδευση τοῦ ἐκκλησιασματος.

5. Ἄς θυμόμαστε πώς, ἂν οἱ γονεῖς εἶχαν προγεννητικά ἐλεγχθεῖ, κάποια ἀπό αὐτά τά παιδιά δέν θά εἶχαν γεννηθεῖ. Οἱ γονεῖς ὑπακούοντας στό θέλημα τοῦ Θεοῦ μᾶς προσφέρουν αὐτά τά παιδιά. Ἡ παρουσία τους δίνει πόνο, προσφέροντας ταυτόχρονα χάρη. Σέ μᾶς μένει νά σηκώσουμε γιά λίγο λίγο ἀπό τά βάρη τῶν ἄλλων, μαθαίνοντας πώς τελικά δέν εἴμαστε τόσο καλλιεργημένοι πνευματικά, ὅσο νομίζουμε. Ὁ νοητικά ὑστερῶν δέν ἔρχεται στόν κόσμο γιά νά δυσφοροῦμε ἢ νά θυμώνουμε. Προλαμβάνοντας τούς λογισμούς μας (γιατί νά ὑστεροῦν;) ἄς νιώσουμε πώς ὁ Θεός ξέρει καλύτερα ἀπό ἐμᾶς.

6. Οί νοητικά υστεροῦντες δέν πυροδοτοῦν στούς πιστούς ἀναζήτηση ἀμαρτωλότητας γονέων ἢ παιδιῶν. Πολύ περισσότερο δέν χρειάζονται ἐξορκισμούς. Ἡ ὑπαρξή τους δέν εἶναι ἀποτέλεσμα ἐνοχῆς καί τιμωρίας, ὁ ἐγκεφαλός τους δυσλειτουργεῖ.

7. Στήν Ἐκκλησία δέν πρέπει νά ὑπάρχει ἀποκλεισμός. Οὔτε στιγματισμός, τό ἀντίθετο μᾶλλον. Κατά τό πρότυπο τοῦ Χριστοῦ καί τῶν Πατέρων, ὁ ἱερέας καλεῖται νά στρέφει μέ ἀγαπητικό τρόπο τήν προσοχή τῶν πιστῶν στούς ἀδύναμους ἀδελφούς-εἰκόνες τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστός σταυρώθηκε, ἀναστήθηκε καί γι' αὐτούς. Ἐκκλησίασμα πού δέν ἀγκαλιάζει τά «ἀγγελούδια» μέ τή νοητική ὑστέρηση, πῶς θά δεχθεῖ ὅσους ἀπό ἐμᾶς ἐμφανίσουμε στό μέλλον προβλήματα υγείας; Ὅσοι ἀρρωστήσουμε ἀπό ἄνοια, ψύχωση, πάρκινσον, ἐγκεφαλικά ἐπεισόδια, «δέν θά μᾶς θέλουμε».

8. Οί νοητικά υστεροῦντες μιλοῦν καλύτερα τή γλῶσσα τοῦ Θεοῦ, ἄς ζητᾶμε τίς προσευχές τους. Ἐμεῖς ἀμοιβαῖα ἄς προσευχόμαστε ἰδιαίτερος γι' αὐτούς.

9. Χρειάζεται μέριμνα γιά τή συμμετοχή τῶν νοητικά υστερούντων στά ἱερά μυστήρια (Ἐξομολόγηση, ἐφόσον εἶναι δυνατή, Θεία Κοινωνία).

10. Εἶναι σημαντική ἡ προσαρμογή τῶν νοητικά υστερούντων στή λατρευτική ζωή τῆς ἐνορίας. Ἱερεῖς, κατηχητές, γονεῖς, συνεργοῦν στήν ἐπεξήγηση τῶν βασικῶν ἐννοιῶν, στήν ἀπάντηση ἀποριῶν στό ἐπίπεδό τους, στήν προστασία τους

ἀπό ἐκθεση σέ ἐρεθίσματα πού δέν μποροῦν νά ἀντέξουν.

Τούς πιστούς μέ νοητική ὑστέρηση ὀφείλουμε νά τούς βλέπουμε ἰσότιμα στή συμμετοχή στή λατρεία, δέν «χαλᾶνε» τήν εἰκόνα, δέν ντρεπόμαστε γιά τήν παρουσία τους, δέν ἀνακουφιζόμαστε ἀπό τήν ἀπουσία τους. Τούς ἀποδεχόμαστε. Συνεπῶς, ἐάν τό ἐπιθυμοῦν, κατά τόν βαθμό πού μποροῦν, ἄς ντύνονται στό ἱερό παπαδάκια, ἄς ἀνεβαίνουν στό ἀναλόγιο ὡς ἀναγνώστες, ἄς γίνονται μυροφόρες στόν Ἐπιτάφιο, ἄς κάθονται στήν πρώτη σειρά τῶν καθισμάτων ἢ στόν σολέα.

11. Ἀπαραίτητη εἶναι καί ἡ ἔνταξη καί ὑποστήριξη τους στά κατηχητικά σχολεῖα, σέ ἐνοριακά κέντρα, σέ χριστιανικές κατασκηνώσεις, σέ πολιτιστικές-ἀθλητικές δραστηριότητες καί προσκυνηματικές ἐκδρομές τῆς ἐνορίας, μέ στόχο τήν ἔνταξη στό σύνολο καί τήν ἐνίσχυση τῆς αὐτοεκτίμησής τους.

12. Ἄς σκεφτοῦμε τήν οἰκογένεια τῶν νοητικά υστερούντων. Δέν ζητοῦν τόν οἶκτο μας, ἀλλά ἀξιοπρέπεια. Ἀγχώνονται γιά τό μέλλον τῶν ἀνθρώπων τους. Ἀναζητοῦν βοήθεια πρακτική, ὑποστήριξη, ἴσως ἕνα διάλειμμα στόν ἀγῶνα τους. Ἄσχετα ἀπό τήν ἐκκίνησή τους, ἐκκλησιαστική ἢ μή, θέλουν τήν πορεία τοῦ ἀδύναμου ἀνθρώπου τους στήν Ἐκκλησία, ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία σύναξη ἀνθρώπων πού συνειδητοποιοῦμε τήν ἀμαρτωλότητα καί τήν ἀδυναμία μας. Ἄς φροντίσουμε λοιπόν καί τούς φροντιστές.

Ἡ ἑορτή τῆς 5^{ης} Ὀκτωβρίου στήν πλατεῖα τοῦ Αὐγουστεῶνα

Σταύρου Γουλούλη
Δρος Βυζαντινῆς Τέχνης

Ἡ μεγάλη πλατεῖα τοῦ Αὐγουσταί-
ῶνα ἢ Αὐγουσταίου ἦταν ἀνάμε-
σα στή νότια πλευρά τῆς Ἁγίας Σοφίας
καί τά Ἀνάκτορα Κωνσταντινουπόλεως.
Ὁ χώρος αὐτός ἐξ ἀρχῆς κλείσθηκε ἀπό
τόν Κωνσταντῖνο γιά νά ἀφιερωθεῖ στήν
οἰκοδομή τῆς Ἁγίας Σοφίας τοῦ Θεοῦ ὡς
ναοῦ μέ οἰκουμενικές διαστάσεις, τήν
ὁποία θεμελίωσε 34 χρόνια πρὶν ἐγκαι-
νασθεῖ τό 360, δηλαδή τό 326.¹ Ἡ πλατεῖα
ὁμως διαμορφώθηκε στήν τελική της μορ-
φή τό 459 ἀπό τόν ὑπατο Θεοδοσίο (*Πα-
σχάλιο Χρονικό*, ἐκδ. Βόννης, 593). Ἀπέ-
ναντι ἦταν ἡ Σύγκλητος, μέ τά ἐξαισία
γλυπτικά σύνολα καί ἀγάλματα θεῶν:
τοῦ κυβερνήτη Δία καί τῆς σοφῆς Ἀθηνᾶς.

Ἡ πλατεῖα εἶναι γνωστή γιά ἓνα με-
γάλο πανηγύρι στίς 5 Ὀκτωβρίου (*Πά-
τρια Κων/πόλεως*, 10^{ης} αἰ.). Ἦταν ἓνα
εἶδος πολιτικῆς-θρησκευτικῆς γιορτῆς σέ
ἐποχή κατάλληλη.² Οἱ ἐπικεφαλῆς τῶν
regiones, τῶν 14 περιφερειῶν τῆς πρω-
τεύουσας, τελοῦσαν χορούς σέ δημόσια
πανηγύρη. Βέβαια τό «γοῦστο», ἡ γεύση
τῶν ἐψημμένων κρεάτων, δημιούργησε
τή λαϊκή ἐτυμολογία, σέ σχέση μέ τά δια-
δραματιζόμενα στόν Αὐγουσταίῶνα.

Οἱ πηγές συμφωνοῦν ὅτι ἡ ὀνομασία
τῆς πλατεῖας δόθηκε πρὸς τιμήν τῆς αὐ-
γούστας Ἐλένης, μητέρας τοῦ Κωνστα-
ντίνου. Ὑπῆρχαν ἀγάλματα δικό της καί
μελῶν τῆς γενιᾶς της. Ἀργότερα προστέ-

θηκαν τά ἀγάλματα τῶν Ἀρκαδίου καί
Ὀνωρίου, υἱῶν τοῦ Θεοδοσίου Α', κι ἓνα
ἀργυρό τῆς Εὐδοξίας, συζύγου τοῦ Ἀρ-
καδίου καί μητέρας τοῦ Θεοδοσίου Β'.
(*Παραστάσεις Σύντομοι Χρονικά*, κεφ.
31, 68).³ Τό τελευταῖο ἀγαλμα ἀποτέλε-
σε τή θρυαλίδα πού ἀναψε καί κατέκαιε
τήν Ἁγία Σοφία καί τή Σύγκλητο, ἀπό τά
ἐπεισόδια. Κατέληξαν στήν ἐξορία τοῦ
Χρυσοστόμου (20 Ἰουνίου 404). [*Πασχά-
λιο Χρονικό*, 568-569. Σωκράτης Σχολα-
στικός, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, 6.18].

Μετά τό 391 ἡ νομοθεσία ἀπαγόρευσε
τή λατρεία τῶν ἀγαλμάτων. Καί παρά
τό γεγονός ὅτι κατοχύρωνε τά ἔργα
τέχνης, πολλά καταστρέφονταν. Ἦτσι
καταστράφηκε καί ἡ Σύγκλητος στόν
Αὐγουστεῶνα μέ τά καλλιτεχνικά ἀρι-
στοουργήματα πού περιεῖχε, ἀπό μάζες
πού ὑποστήριζαν τόν Χρυσόστομο τόν
Ἰούνιο 404 (Ζώσιμος, 5.24.3-5.24.8).
Εἶχε προηγηθεῖ ὁμως μία ἐγκληματική
εἰς βάρος τους στρατιωτική ἐπιχείρηση
στόν ναό πού ἐκκλησιάζονταν τό Πάσχα
μέ πολλά θύματα. Ἡ αἰτία εἶναι σχεδόν
πάντα ἡ ἴδια, οἱ πολιτικές-κοινωνικές δι-
αμάχες καί ἀντεκδικήσεις. Τότε ἀκριβῶς
ἐκτυλισσόταν μία μικρή Εἰκονομαχία,
ὁ στρατός δῖωκε -καί φόνευε ἀκόμη-
τούς μοναχοὺς γιά λόγους οἰκονομικῆς
καί δημοσιονομικῆς πολιτικῆς (Ζώσιμος,
5.23.2-5.23.6).

Κι όμως, αὐτή ἡ ἡμέρα, ὄντας μία, ἡ κύρια, ἀπό τίς ἐορταστικές ἐκδηλώσεις πού γίνονταν στήν πλατεία μόνιμα, πέρα ἀπό περιστασιακές ὅπως γιά τό ἄγαλμα τῆς Εὐδοξίας, ἀρχικά εἶχε παγανιστικό χαρακτήρα. Στίς 5 Ὀκτωβρίου εἶναι μία παραδοσιακή γιορτή νεκρικών προσφορῶν τῶν Ρωμαίων (ἡ ἴδια στίς 24 Αὐγ. καί 8 Νοεμ.), ἡ Mundus Patet (ὁπού σημαίνει «Ὁ Κάτω Κόσμος Ἀνοίγει» γιά τίς ψυχές πού ἀνεβαίνουν στόν Ἐπάνω Κόσμο). Τήν προηγούμενη γιόρταζαν ἐπίσης τή Δήμητρα [Jejunium (=νηστεία) Cereris, 4 Ὀκτ.]⁴ Ἦταν μιά γιορτή τῆς γῆς καί τῶν καρπῶν πού δίνει στούς ἀνθρώπους (Δήμητρα, δημήτριοι νεκροί). Στή Ρώμη ἡ λατρεία τῆς Ceres πού συμβολίζει τήν Αὐξηση (τῶν φυτῶν) εἶχε ἐνσωματωμένη τήν ὅλη τελετουργία τῆς Ἀνόδου τῶν Ψυχῶν σέ καθορισμένες ἡμέρες τοῦ ἔτους, μέσω τοῦ μούνδου (Mundus=ταφικός λάκκος προσφορῶν), τοῦ ἀρχικοῦ τῆς Ρώμης πού ὑπῆρχε στόν χώρο τοῦ τεμένους τῆς. Γιορτή τῶν Ψυχῶν καί ἀγάλματα τῆς πρώτης γενιάς αὐτοκρατόρων συνδέονται.

Ὁ 4^{ος}-5^{ος} αἰ. εἶναι περίοδος πού ἀρχαία παγανιστικά ἔθιμα τῆς Παλαιᾶς Ρώμης ἐξελίσσονταν σέ τελετές μέ καθαρά ψυχολογικό χαρακτήρα ὅπως ἐπικράτησε τόν 10^ο αἰ. (Πάτρια), λειτουργώντας ὑπέρ τῆς δυναστείας, πρὸς τιμὴ τῶν προγόνων τῆς. Γινόταν ἓνα εἶδος δραματοποίησης, θεατρική τέχνη δηλαδή. Οἱ ψυχές τῶν προγόνων ἦταν σάν νά ἐξέρχονταν στόν

ἀέρα νά χαροῦν γιά τούς κυβερνῶντες, αὐτοκράτορα, αὐτοκράτειρα. Πολιτική γινόταν, ἔδειχναν στόν κόσμο πῶς ἡ δυναστεία παρῆχε τά ἀγαθὰ τῆς γῆς, τήν εὐωχία, τιμώντας τούς τιμημένους νεκρούς πού ἐξέρχονταν στόν ἀέρα, σάν ἓνα δημόσιο νεκρόδειπνο, σάν τά ψυχροσάββατα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Νέα Ρώμη, πού ἰδρύθηκε σέ δύο παγανιστικές ταφικές γιορτές (8 Νοεμβρίου=Mundus Patet, 11 Μαΐου=Lemuria) δέν μπορούσε νά ἐγκαταλείψει τήν παράδοσή τῆς, τήν ὁποία μετακένωνε στή Μεσόγειο, τήν ἴδια ὥρα πού ἐπέβαλε μιά νέα ἐνοποιητική δύναμη, τή χριστιανική Ἐκκλησία.

Μετά τήν καταστροφή ἡ δεύτερη Ἁγία Σοφία ἐγκαινιάσθηκε στίς 10-11 Ὀκτ. 415. Ὁ χώρος τῆς πλατείας διαμορφώθηκε τό 459. Δέν ἐνδιαφέρθηκαν ἄλλοι αὐτοκράτορες νά τιμηθοῦν μέ ἀγάλματα στόν χώρο, ἐκτός τοῦ Ἰουστινιανοῦ πού ἔκτισε τήν τρίτη Ἁγία Σοφία (537). Παρέμεινε ἀφιερωμένος στίς δύο κυβερνητικές οἰκογένειες, τοῦ Κωνσταντίνου (Φλάβιοι) καί τοῦ Θεοδοσίου (λεγόταν Φλάβιος). Ὅμως ἄλλαξε καί ὁ χαρακτήρας τῶν τελετῶν τῆς πλατείας τῆς ἰδρυτικῆς δυναστείας τοῦ Βυζαντίου τήν 5^η Ὀκτωβρίου. Ὅλη ἡ προηγηθεῖσα κατάσταση κατέληξε ἀπλῶς στήν τιμὴ τοῦ ἐκάστοτε βασιλιᾶ: «εἰς τιμὴν τοῦ βασιλεύοντος» τήν 5^η Ὀκτωβρίου. Ἦμεινε ἓνα ἀπλό νεκρόδειπνο, μιά τσικνοπέμπτη. Κι ὁ λαμπρός Αὐγουστεῶνας ἔχασε τή σημασία του ὡς λέξη...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Πασχάλιο Χρονικό, ἔκδ. Βόννης, σ. 544: «δι' ἐτῶν λδ' μικρῶ τρόπῳ ἀφοῦ θεμελίους κατεβάλετο Κωνσταντίνος νικητῆς σεβαστός». Κατά τόν Γεώργιο Κεδρηνό (ἔκδ. Βόννης, I, 523) ἀφῆσε ὁδηγίες στόν Κωνσταντίο. **2.** Th. Preger, *Scriptores Originum Cons/rum*, Fasc. Alter, Lipsiae 1907, 158. **3.** A. Cameron - J. Herrin, *Constantinople in the Early Eighth Century: The Parastaseis Syntomoi Chronikai*, Leiden: Brill 1984, σ. 49, 51, 92, 206-207, 262-263. **4.** H.H. Scullard, *Festival and Ceremonies Of the Roman Republic*, London 1981, σ. 191, 274.

Ὁ Χριστιανισμός στὰ Βρετανικά νησιά II. Ρωμαϊκή Ἐποχή

Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Τσορμπατζόγλου
Δρος Θεολογίας - Ἱ. Προϊστ. Ἱ.Ν. Ἁγίων Ἀναργύρων Ψυρρῆ

Ὁ ἅγιος Gildas ὁ Σοφός (μέσα 5^{ου} αἰ. -570), ἓνας Οὐαλός μοναχός, μαθητής τοῦ ἁγίου Illtyd (†537), μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Χριστιανισμός ἤρθε στή Βρετανία κατά τό τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου τό 37 μ.Χ.¹

Ὁ ἀπολογητής Τερτυλλιανός ἀναφέρει περί τό 208 μ.Χ. ὅτι ὁ Χριστιανισμός στὰ Νησιά εἶχε ἐξαπλωθεῖ σέ περιοχές πού δέν εἶχαν κατακτηθεῖ ἀπό τόν Ρωμαϊκό στρατό, δηλ. Ἰρλανδία καί Σκωτία. Ὁ Ὁριγένης, τριάντα χρόνια ἀργότερα, ἐπίσης καταγράφει τήν ὑπαρξή Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν στή Βρετανία². Τέλος, ἀναφέρονται ἐπώνυμοι ἀρκετοί μάρτυρες τῆς ἐποχῆς τοῦ διωγμοῦ τοῦ Διοκκλητιανοῦ, 304³.

Ὁ Κωνσταντῖνος, γιός τοῦ Κωνσταντιου Χλωροῦ καί τῆς Φλαβίας Ἐλένης, συνόδευσε τόν πατέρα του ἀπό τή Βουλώνη (Boulogne) στό Ἐβόρακο (York) καί ἐκεῖ, ὅταν τό 306 ἀπεβίωσε ὁ πατέρας του, ἀνακηρύχθηκε ἀπό τίς λεγεῶνες Αὐγουστος στή συνέχεια κατέστη μονοκράτορας σέ Ἀνατολή καί Δύση, ἀφοῦ ἐπιβλήθηκε τῶν ἀνταπαιτητῶν Μαξέντιου καί Λικίνιου τό 324 καί ἀνεγνώρισε τή δημοσία λατρεία τοῦ Χριστιανισμοῦ⁴.

Τό 314 ὁ ἐπίσκοπος Eborius τοῦ Ἐβόρακου (York), ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Λονδίνι-

ου (London) Restitutus καί ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Caerleon Ἀδέλφιος, μέ μεγάλη συνοδεία κληρικῶν, εἶχαν παρευρεθεῖ στή σύνοδο τῆς Ἀρελάτης (Arles), τήν ὁποία εἶχε συγκαλέσει ὁ Κωνσταντῖνος, ὡς αὐγουστος τῆς Δύσεως, γιά τήν ἀντιμετώπιση τῆς αἵρέσεως τῶν Δονατιστῶν⁵.

Ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μέρος ὡς διακόνος τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ἀλεξάνδρου στήν Α΄ Οἰκουμενική σύνοδο τῆς Νικαίας (325), μαρτυρεῖ τήν παρουσία ἐπισκόπων καί ἀπό τή Βρετανία. Ὁ τελευταῖος, ἐπίσης, παραδίδει ὅτι καί στή σύνοδο τοῦ Ρίμινι (Arminium) τό 359, παρευρέθηκαν ἐπίσκοποι καί ἀπό τή Βρετανία⁶.

Τήν ἴδια ἐποχή τοποθετοῦνται καί τά παρεκκλήσια στό Lullingstone (Hampshire) καί τό Silchester (Kent)⁷.

Μέ λίγα λόγια ἡ Χριστιανική Ἐκκλησία ἦταν καλῶς ἐγκατεστημένη στὰ Βρετανικά Νησιά, ὥστε νά συμμετέχει σέ ὅλες τίς δραστηριότητες τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας καί νά ἐπισύρει μάλιστα καί τόν ἐγκωμιασμό τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου⁸.

Ἡ ταχεῖα διάδοση τοῦ Χριστιανισμοῦ στὰ Βρετανικά νησιά, πέρα ἀπό τόν πρῶτο περιστασιακό εὐαγγελισμό, ὀφείλεται στήν παρουσία ὁμοφύλων Γαλατῶν

ἐκατέρωθεν τοῦ στενοῦ τῆς Μάγχης καί στίς εὐκολίες πού προσέφερε ἡ ἐνοποίηση τῆς Οἰκουμένης μέ τή Ρωμαϊκή κατάκτηση ἔτσι, λοιπόν, ὁ Χριστιανικός βίος τῆς ἠπειρωτικῆς Γαλατείας εἶχε ἄμεσο ἀντίκτυπο στήν ἀντιπέρα ὄχθη⁹.

Πολύ σύντομα, μετά τήν ἐξορία τοῦ Μ. Ἀθανασίου στή Ρώμη, οἱ ιδέες καί τά ιδεώδη τοῦ μοναχισμοῦ θά περάσουν στή Δύση καί πολύ περισσότερο μετά τήν ἐγκατάσταση τοῦ Ἰωάννου Κασσιανοῦ, μαθητοῦ τοῦ Ἰωάννου Χρυσόστο-

μου, στήν περιοχή τῆς Μασσαλίας, «ὁ φιλόσοφος βίος» θά καταστή προσφιλῆς στους Γαλάτες καί στά ἀπέναντι Νησιά. Μάλιστα, ἡ Βρετανική Ἐκκλησία ἀπό τόν 5^ο αἰ. καί μετά, ὀργανώθηκε σέ αὐστηρά μοναστικές γραμμές, πιθανότατα σέ μεγαλύτερο βαθμό ἀπό ὁποιαδήποτε ἄλλη Ἐκκλησία. Ἐκατοντάδες μοναστήρια καί ἐρημητήρια ἐξαπλώθηκαν στίς Νήσους καί ὁ μοναστικός βίος ἀποτέλεσε τήν ὑψηλότερη βαθμίδα στόν βίο τῆς Κελτικῆς πνευματικότητος¹⁰.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Βλ. N. Higham, *English Conquest: Gildas and Britain in the fifth century*, Manchester 1994. **2.** Βλ. C. Thomas, *Christianity in Roman Britain to AD 500*, Berkley-Los Angeles 1981, σ. 42-47. W. Griggs, "Early British Christianity", *Brigham Young University Studies* 29 (1989) 47-65. J. Dowding, "The Prevalence of Christianity in Roman Britain to ad 410", *Hirundo: The McGill Journal of Classical Studies* 3 (2005) 53-63. **3.** Γιά μία συνολική θεώρηση, βλ. J. Moorman, *History of the Church in England*, [A & C Black], London 1980, κεφ. 1. M. M. Garcia, *Saint Alban and the Cult of Saints in Late Antique Britain*, (ἀνέκδ. διδ. διατριβή), Leeds 2010. Ἀκόμη, βλ. Χριστοφόρου Κομμοδάτου, (ἐπισκόπου Τελμηρσοῦ), *Οἱ Ἅγιοι τῶν Βρεττανικῶν Νήσων*, Ἀθήνα 1985. Κ. Μαζαράκη, *Ὁρθόδοξη Βρετανική καί Κέλτικη Ἐκκλησία. Βίοι Ἀγίων τῆς Οὐαλίας*, Ἀθήνα 2011. **4.** Βλ. C. Kelly, "Constantine: Britain's Roman Emperor", *History Today* 56 (2006) 25-31. **5.** Βλ. Στ. Παπαδόπουλος, *Πατρολογία*, Β', Ἀθήνα 1990, σ. 82-93. C. Munier, *Concilia Galliae a. 314-a. 506*, Turnhout 1963, σ. 14-22. R. Mathisen, "The 'Second Council of Arles' and the Spirit of Compilation and Codification Late Roman Gaul", *Journal of Early Christian Studies* 5 (1997) 511-554. R. Miles (ἐκδ.), *The Donatist Schism. Controversy and the Contexts*, Liverpool 2016. **6.** Μ. Ἀθανάσιος, «Ἀπολογητικός δεῦτερος», σ. 50, 27. «Πρὸς Ἰωβτανόν, περὶ πίστεως», σ. 131, 21. «Πρὸς ἀπανταχοῦ μοναχοῦς περὶ τῶν γεγεννημένων παρὰ τῶν Ἀρειανῶν ἐπὶ Κωνσταντίου», σ. 255, 36, *ΒΕΠΕΣ*, 31, Ἀθήνα 1962. **7.** G. Boon, *Roman Silchester The Archaeology Of A Romano-British Town*, London 1957. G.W Meates, (ἐκδ.), *The Roman Villa at Lullingstone, Kent. Volume II: The Wall Paintings and Finds*, London-Tonbridge 1987. G. Speed, *Towns in the Dark? Urban Transformations from Late Roman Britain to Anglo-Saxon England (AD 300-600)*, (ἀνέκδ. διδ. διατριβή), Leicester 2013, σ. 165-182. **8.** Στό: *Πρὸς Ἰουδαίους καί Ἕλληνας ἀπόδειξις, ὅτι ἐστὶ Θεὸς ἐκ τῶν παρὰ τοῖς προφήταις πολλαχοῦ περὶ αὐτῶν εἰρημένων*, PG 48, 830, «Καὶ γὰρ αἱ Βρετανικαὶ νῆσοι, αἱ τῆς θαλάσσης ἐκτὸς κείμεναι ταύτης, καὶ ἐν αὐτῶ οὔσαι τῷ ὠκεανῷ, τῆς δυνάμεως τοῦ ῥήματος ἤσθηοντο καὶ γὰρ κάκει Ἐκκλησίαι καὶ θυσιαστήρια πεπήρασαν». **9.** Βλ. Θ. Παπαθανασίου, *Ε. Ταμαρέση-Παπαθανασίου, Δρόμοι Κελτῶν, δρόμοι Σαξόνων. Αναζητώντας χνάρια τῆς χριστιανικῆς ιεραποστολῆς στὴ Βρετανία*, Ἀθήνα 2002. **10.** Βλ. Χρυσόστομος Κουτλουμουσιανός (Ἱερομονάχος), *Ὁ Θεὸς τῶν Μυστηρίων. Ἡ θεολογία τῶν Κελτῶν στό φῶς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς: Συγκριτικὴ σπουδὴ*, Ἅγιον Ὄρος 2008. ὁ ἴδιος, *Οἱ ἐραστὲς τῆς Βασιλείας. Συνάντηση Κελτικοῦ καὶ Βυζαντινοῦ μοναχισμοῦ*, Ἅγιον Ὄρος 2009.

Ἀκράτα, 1903
(φωτογραφία:
Frédéric
Boissonnas)

Ἀμοργός, 1911
(φωτογραφία:
Frédéric Boissonnas)

Ἡ ἐπιστολή στήν Ἐκκλησία τῶν Θυατείρων

Πρωτ. Σπυρίδωνος Λόντου
Ἐφημ. Παρεκκλ. Ἀγ. Παντελεήμονος Βουλιαγμένης
Ἦτοψ. Διδάκτορος Θεολογίας Ε.Κ.Π.Α.

Τά Θυάτειρα, ἀρχαία πόλη τῆς Λυδίας στή Μ. Ἀσία, ἦταν κτισμένα στήν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Λύκου. Σύμφωνα μέ τόν Πλίνιο, ὀνομάζονταν ἀρχικά Πελόπεια. Ἰδρύθηκαν μᾶλλον ἀπό τούς Λυδούς στά τέλη τοῦ 8^{ου} π.Χ. αἰ. καί κυριαρχήθηκαν ἀπό τόν Μ. Ἀλέξανδρο, τούς Σελευκίδες, τούς Ἀτταλίδεις καί τούς Ρωμαίους. Μετονομάσθηκαν σέ Θυάτειρα ἀπό τόν Σέλευκο τόν Α΄ τόν 3^ο π.Χ. αἰῶνα. Ἡ πόλη ὑπῆρξε πλούσιο ἐμπορικό κέντρο, φημισμένο γιά τίς πολυάριθμες τέχνες πού ἀνθοῦσαν ἐκεῖ, συμπεριλαμβανομένης τῆς ὑφαντουργίας, τῆς βαφικῆς, τῆς χαλκοτεχνίας, τῆς βυρσοδεψίας καί τῆς ἀγγειοπλαστικῆς. Ἦταν ἀκόμα γνωστή γιά τή λατρεία τοῦ γιοῦ τοῦ Δία Ἀπόλλωνα τῆς Τυρίμου, καί γιά τό μαντεῖο τῆς μέ ἰέρεια τή Σαμβάθη.

Ἀπό τά Θυάτειρα καταγόταν ἡ Λυδία, πωλήτρια πορφύρας, πού βαπτίστηκε ἔξω ἀπό τήν πόλη τῶν Φιλίππων τῆς Μακεδονίας (Πράξ. 16,12-15). Ἡ χριστιανική κοινότητα τῆς πόλης ὑπῆρξε ἀκμάζουσα καί πιθανόν ἰδρύθηκε ἀπό τόν Ἀπ. Παῦλο σέ μία ἀπό τίς περιοδεῖες του, ὅταν «πάντες οἱ κατοικοῦντες τήν Ἀσίαν» ἄκουσαν τόν λόγο τοῦ Κυρίου (Πράξ. 19,10).

Στό ἱερό βιβλίό τῆς Ἀποκάλυψης τοῦ Ἰωάννη, τά Θυάτειρα εἶναι ἡ τέταρτη

πόλη-παραλήπτῃς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ (Ἀποκ. 2,18-29). Ὁ Εὐαγγελιστής μέ τήν ἐντολή τοῦ Χριστοῦ ἀποστέλλει τήν ἐπιστολή στόν Ἐπίσκοπο τῆς Ἐκκλησίας τῆς γιά νά τοῦ γνωστοποιήσει τί λέγει «ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός, καί οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ» (2,18). Παρουσιάζεται ὁ Χριστός ὡς «υἱὸς τοῦ Θεοῦ», σέ ἀντίθεση μέ τόν υἱό τοῦ Δία, μέ μάτια ὡς φλόγα φωτιᾶς καί πόδες μπρούτζινους, εἰκόνα μεγαλειώδους καί ἀποκαλυπτικῆς. Μέ τή ζωηρή αὐτή περιγραφή τοῦ Κυρίου μέ ὀφθαλμούς ὡς «φλόγα πυρός» ἐκφράζεται ἡ διεισδυτικότητα καί ἐρευνητικότητα τῆς κρίσεως Του καθὼς καί ἡ ἱκανότητα συντριβῆς τῶν ὑπεναντίων. Ἡ ὄλη παρουσίαση σχετίζεται μέ τόν 2^ο Ψαλμό (στίχ. 8-9), ὅπου ὁ Θεός ὑπόσχεται κληρονομία τῶν ἔθνῶν στοὺς πιστοὺς καί συντριβὴ τῶν ἀπίστων.

Ἡ ἐκκλησία τῶν Θυατείρων ἐπαινεῖται γιά τά ἔργα, τήν πίστη, τήν ἀγάπη, τήν ὑπομονή, τή διακονία καί τήν πνευματική τῆς πρόοδο. Ἀλλά ἐπικρίνεται γιά τή δράση μίας ψευδοπροφητιδος, πού πιθανόν ἀνῆκε στήν τάξη τῶν Νικολαϊτῶν καί τῆς ἐπέτρεπαν νά παραπλανᾷ τόν λαό τοῦ Θεοῦ καί νά τόν ὀδηγεῖ στήν πορνεία καί τή βρώση εἰδωλόθυτων, χαρακτηρι-

ζόμενης μέ τό συμβολικό όνομα Ίεζάβελ, τό όνομα τής Συροφοινίκισσας εκείνης ψευδοπροφήτιδος, κόρης του Ίθβαάλ και συζύγου του Άχαάβ (Γ' Βασ. 16,29-33). Όπως ό Βαλαάμ ήταν ό ήγέτης τής προσπάθειας τής έπιβολής του άθεισμού στον πρώιμο Ίουδαϊσμό, έτσι και ή Ίεζάβελ εισήγαγε τή λατρεία του θεού Βάαλ στο βόρειο Ίσραήλ, κατέστρεψε όσους προφήτες τής αντίσταθήκαν και προκάλεσε τή επέμβαση του Προφήτου Ίηλιού, ό όποιος απέκτεινε τούς ψευδο-ιερείς και προφήτες τής αίσχύνης του Βάαλ (Γ' Βασ. 18). Ό Χριστός έδωσε στήν ψευδοπροφήτιδα τής ειδωλολατρικής αποστασίας χρόνο νά μετανοήσει, αλλά δέν τό έπραξε. Όσοι τήν ακολουθοϋν θά λάβουν ως ανταπόδοση θλίψη και θάνατο. Η καταδίκη αυτή θά αποδείξει σέ όλους ότι ό Ίησούς είναι εκείνος που βλέπει τά ένδότερα τής ανθρώπινης ύπάρξεως (Ίερ. 11,20' 17,10' Ψαλμ. 7,10). Δέν πρόκειται για θεϊκή εκδίκηση, αλλά για όδυνηρή αποκοπή όλων εκείνων των καρκινωμάτων που μολύνουν μεταδοτικά τό Σώμα τής Έκκλησίας (πρβλ. Πράξ. 5,1-11). Χρέος τής κοινότητας είναι νά παρμείνει σταθερή στήν πίστη της και ό

καρδιογνώστης Θεός που έρευνά, δέν θά βάλει άλλο βάρος σέ αυτούς που δέν θά μολυνθοϋν από τή «γνώση» των σατανικών πρακτικών και δοξασιών.

Στόν νικητή υπόσχεται τήν έξουσία επί των έθνών και τή συμμετοχή στή βασιλεία Του κατά τή Δευτέρα Παρουσία, καθώς επίσης και τόν άστέρα. Οι πιστοί, άφου έλαβαν τή χάρη και τή δωρεά τής δικαιοσύνης, «βασιλεύσουσι διά του ένός Ίησού Χριστού». Όποιος ύπομένει, θά συμβασιλεύσει, όποιος άρνηθει τόν Χριστό, θά τόν άρνηθει και Έκεινος. Η προέλευση αυτής τής υπόσχεσης είναι παλαιοδιαθηκική και άνάγεται στον 2° Ψαλμό, ό όποιος είναι ένταγμένος στους μεσσιανικούς. Σύμφωνα μ' αυτόν, ό Μεσσίας θά έξουσιάσει τά έθνη μέ ράβδο από σίδηρο και θά συντρίψει τούς έχθρούς του, όπως καταστρέφονται τά κεραμικά σκεύη. Τό ίδιο ψαλμικό χωρίο άπαντά και σέ άλλες περιπτώσεις στήν Άποκάλυψη (12,5 και 19,15) και ή έξουσία αποδίδεται μόνο στον Χριστό.

Ό ίδιος ό Χριστός αυτοπροβάλλεται ως πρωινός άστέρας: «έγώ ειμι ή ρίζα και τό γένος Δαυίδ, ό άστήρ ό λαμπρός ό πρωινός» (Άποκ. 22,16).

Πλέκοντας
καλάθια,
Μεσσαρά
Ήρακλείου
Κρήτης, 1939
(φωτογραφία:
Nelly's)

Τό λιομάζωμα,
Πρέβελη
Ρεθύμνου,
Κρήτη, 1911
(φωτογραφία:
Frédéric
Boissonnas)

Τό Λιβάνι στή χρήση τῆς Ἐκκλησίας (γ)

Ἄρχιμ Δαμασκηνοῦ Δαμιανάκη
Ἱ. Προϊστ. Προσκυνημ. Ἱ.Ν. Ἁγ. Βαρβάρας Ἀττικῆς
Ἀποστολικῆς Διακονίας

Τό θυμίαμα συμβολίζει ἐπίσης τίς γλωσσές τοῦ πυρός κατά τήν Ἁγία Πεντηκοστή, ὅταν ὁ Κύριος ἐξαπέστειλε στους Μαθητές Του τό Πανάγιό Του Πνεῦμα «ἐν εἶδει πυρίνων γλωσσῶν». Ὁ ἱερέας, ὅταν εὐλογεῖ τό θυμίαμα στήν Ἁγία Πρόθεση, ἀναφέρει στήν εὐχή του: «Θυμίαμα Σοὶ προσφέρομεν Χριστέ ὁ Θεός εἰς ὁσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς, ὁ προσδεξάμενος εἰς τὸ ὑπερουράνιον Σου θυσιαστήριον, ἀντικατάπεμψον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ Παναγίου Σου Πνεύματος». Μέ τό θυμίαμα, δηλαδή, ζητοῦμε ἀπό τόν Κύριο νά μᾶς στείλει τὴν ἀγιοπνευματικὴ Του χάρη. Γι' αὐτό καί οἱ πιστοί, ὅταν τοὺς θυμιάζει ὁ ἱερεὺς, κλίνουν ἐλαφρῶς τὴν κεφαλὴ τους ὡς δεῖγμα ἀποδοχῆς τῆς χάριτος αὐτῆς. Ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης ἐρμηνεύει ὡς ἐξῆς τὴ σημασία τοῦ θυμιάματος: «Δηλοῖ τὴν ἀπ' οὐρανοῦ χάριν καὶ δωρεὰν ἐκχυθεῖσαν τῷ κόσμῳ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εὐωδῖαν τοῦ Πνεύματος καὶ πάλιν εἰς τὸν οὐρανὸν δι' αὐτοῦ ἀναχθεῖσαν».

Τό εὐώδες θυμίαμα συμβολίζει καὶ τὸν αἶνο πού ἀπευθύνουν οἱ πιστοὶ στὸν Θεό. Ἡ καύση τοῦ θυμιάματος ὑπηρετεῖ τὴ λατρεία καὶ τὸν ἐξίλασμό. Τό δὲ εὐχάριστο συναίσθημα πού δημιουργεῖται ἀπὸ τό ἄρωμα τοῦ θυμιάματος σέ ὀλόκληρο τὸν χώρο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ σηματοδοτεῖ

τὴν πλήρωση τῆς καρδιᾶς τῶν πιστῶν ἀπὸ τῆ θεία εὐαρέστηση, πού εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ἀγάπης μας πρὸς τὸν Θεό. Στὴν περίπτωση αὐτὴ κάθε πιστὸς μετατρέπεται σέ «εὐωδῖαν Χριστοῦ».

Τό θυμιατήριον, ὅπου καίγονται τὰ κάρβουνα καὶ τοποθετεῖται τό θυμίαμα, συμβολίζει τὴ μήτρα τῆς Θεοτόκου, ἡ ὁποία δέχθηκε στά σπλάχνα τῆς σωματικῶς τῆ Θεότητα, χωρὶς νά ὑποστῆι φθορὰ ἢ ἀλλοίωση, καὶ ἡ ὁποία, κατά τοὺς Πατέρες, χαρακτηρίζεται «πῦρ καταναλίσκον». Κατά τὸν Ἅγιο Γερμανό, Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως: «Ὁ θυμιατὴρ ὑποδεικνύει τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, τὸ πῦρ τὴν θεότητα καὶ ὁ εὐώδης καπνὸς μνηνεῖ τὴν εὐωδία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος προπορευομένην». Καὶ ἄλλοῦ: «Ἡ γαστήρ τοῦ θυμιατηρίου νοηθεῖ ἂν ἡμῖν ἡ ἡγιασμένη μήτρα τῆς Θεοτόκου φέρουσα τὸν θεῖον ἄνθρακα Χριστὸν ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. Διὸ καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς εὐωδίας ἀναδίδωσιν εὐωδιᾶζον τὰ σύμπαντα». Αὐτὸν τὸν συμβολισμό περιγράφει καὶ ὁ ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς Μέ ἄλλα λόγια: «Τό θυμιατό σημαίνει τὴν Δέσποινα, τὴν Θεοτόκο. Ὅπως τὰ κάρβουνα εἶναι μέσα στὸ θυμιατό καὶ δέν καίεται, ἔτσι καὶ ἡ Δέσποινα ἢ Θεοτόκος δέχθηκε τὸν Χριστό καὶ δέν κάηκε, ἀλλὰ φωτίσθηκε».

Ἡ λειτουργική χρήση τοῦ θυμιάματος

Ἡ Ἐκκλησία εἰσήγαγε τό θυμίαμα μέ νέους συμβολισμούς στή θεία λατρεία ἀπό τήν ἀρχή. Ὁ δέ Ἰουστινιανός δώρισε στήν Ἁγία Σοφία 36 χρυσά θυμιατήρια μέ πολύτιμους λίθους. Σύμφωνα μέ τή μαρτυρία τοῦ Κωνσταντίνου Ζ΄ Πορφυρογέννητου στό ἔργο του *De Ceremoniis*, ὅταν οἱ αὐτοκράτορες εἰσέρχονταν στήν ἐκκλησία, προσέφεραν θυμίαμα στά εἰδικά θυμιατήρια, τά ἐπονομαζόμενα «καπιιστά».

Τό θυμίαμα χρησιμοποιεῖται σέ ὅλες τίς ἐκκλησιαστικές ἀκολουθίες, κατά τήν ἔναρξή τους, καί στά ἑπτά Μυστήρια τῆς ἐκκλησίας. Ἡ Βάπτισμα πρέπει νά ἀρχίζει μέ τή χρήση θυμιάματος, ὅπως καί τό Εὐχέλαιο. Ὁ Ἐσπερινός καί ἡ Θεία Λειτουργία τελοῦνται σήμερα ἐπίσης μέ τή χρήση θυμιάματος. Τό θυμίαμα τό προσφέρει ὁ Ἀρχιερέας, ὅταν λειτουργεῖ, ἢ ὁ Ἱερέας, ὅποτε τοποθετεῖ ὁ ἴδιος τό λιβάνι μέσα στό θυμιατό. Ἡ παραπάνω χειρονομία εἶναι βέβαια συμβολική, ἐντασσόμενη καί

αὐτή μέσα στούς πολλούς συμβολισμούς πού ὑπάρχουν στή λατρεία μας.

Θυμίαμα προσφέρεται καί κατά τήν ἔναρξη τῆς Θείας Λειτουργίας κατά τό φάλσιμο τοῦ Ἀπολυτίκιου, πρὶν ἀπό τήν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου, κατά τόν Χερουβικό ὕμνο, μετά τόν καθαγιασμό τῶν Τιμίων Δώρων ἀλλά καί μετά ἀπό τό «Ὁρθοί, μεταλαβόντες. . .»

Ἡ εὐχή τοῦ θυμιάματος

«Θυμίαμα Σοὶ προσφέρομεν, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰς ὁσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς ὁ προσδεξάμενος εἰς τὸ ὑπερουράνιον σου θυσιαστήριον, ἀντικατάτεμψον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ Παναγίου σου Πνεύματος». Αὐτή τήν εὐχή προσφωνεῖ ὁ Ἱερέας κατά τὴ διάρκεια τῆς θυσιαστικῆς προσφορᾶς. Οἱ παλαιοὶ ἱερεῖς κατά τὴν ὥρα αὐτὴ συνήθιζαν νά ὑψώνουν τό θυμιατό κρατώντας μέ τό ἀριστερό τους χέρι τό ἐπάνω μέρος του, ἐνῶ μέ τό δεξιὸ εὐλογοῦσαν τό θυμίαμα κατά τό τέλος τῆς εὐχῆς.

Ἀθήνα, ἡ ὁδὸς Ἀθηνᾶς, 1920
(φωτογραφία: Frédéric Boissonnas)

William Marrior Branham: Ὁ ψευδοπροφήτης καὶ ψευδοθεραπευτῆς τῆς «Λαοδικείας»

Πρωτ. Βασιλείου Ἀ. Γεωργοπούλου
Ἐπ. Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Οἱ λεγόμενοι “θεραπευτές”, πού προέρχονταν, συνήθως, ἀπό Πεντηκοστιανικές κοινότητες, ἀποτελοῦν ἐκδήλωση ἑνός φαινομένου, πού σημειώθηκε μετὰ τὸν Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο στὶς Η.Π.Α. καὶ στὴν Εὐρώπη καὶ εἶναι ὑπαρκτό μέχρι σήμερα, ἰδίως στὸν χῶρο τῶν λεγόμενων Πεντηκοστιανῶν-Χαρismaticῶν, τὸ ὁποῖο στόχευε στὴ μαζικὴ ἀφύπνιση καὶ τὸν λεγόμενο δυναμικὸ εὐαγγελισμό μεγάλων πληθυσμιακῶν συνόλων.

Κυρίαρχο σημεῖο ἀναφορᾶς καὶ προβολῆς τοὺς ἦταν οἱ ὑποτιθέμενες “θεραπείες” τῶν ἀρρώστων ἀνθρώπων πού μπορούσαν, πάντα κατὰ τοὺς ἰσχυρισμούς τοὺς, νὰ παραγματοποιήσουν, ὀργανώνοντας πάρα πολὺ μεγάλες σέ ὄγκο συγκεντρώ-εις τόσο στὸν ἀνεπτυγμένο, ὅσο καὶ στὸν λεγόμενο Τρίτο κόσμο.

Κοινὸ στοιχεῖο τῆς διδασχῆς τοὺς ἀποτελοῦσε ἡ θέση ὅτι ἡ ἀσθένεια προέρχεται ἀποκλειστικά ἀπὸ τὸν διάβολο. Κατ’ αὐτούς, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἰησοῦ, δέν μποροῦν νὰ ἀρρωστήσουν. Ἄν ἀρρωστήσουν, σημαίνει ἔλλειψη ζωντανῆς πίστεως. Μποροῦν ὅμως νὰ θεραπευτοῦν μόλις ἀποκτήσουν τέτοια πίστη.

Μεταξὺ αὐτῶν τῶν Πεντηκοστιανῶν θεραπευτῶν ξεχωριστὴ θέση εἶχε ὁ Ἀντιτριαδικὸς William Marrior Branham (1909-1965), πού εἶχε γεννηθεῖ στὸ Burkesville τοῦ Kentucky τῶν Η.Π.Α. στὶς 6-4-1909. Πρὶν ἐνταχθεῖ στοὺς Πεντηκοστιανούς, ἀνῆκε στοὺς ἀνεξάρτητους Βαπτιστές. Θεώρησε τὸν ἑαυτό του ὡς τὸν ἐκλεκτό καὶ τὸν ἀπεσταλμένο τοῦ Θεοῦ στὴν ἑβδομῆ καὶ τελευταία, κατ’ αὐτόν, περίοδο τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας, πού τὴ χαρακτήριζε «ὡς περίοδο τῆς Λαοδικείας», μέ βάση μία πρωτοφανῆ ἐρμηνευτικὴ κακοποίηση τῆς Ἀποκαλύψεως (κεφ. 3, 14-21).

Ἐκτός ἀπὸ τίς “θεραπείες”, εἶχε τὴν πεποίθηση ὅτι ἔπρεπε νὰ συγκεντρώσει τοὺς ἐκλεκτούς καὶ νὰ τοὺς προετοιμάσει γιὰ τὴν ἀρπαγὴ τῆς Ἐκκλησίας, πού ἐπρόκειτο νὰ λάβει χώρα μέχρι τὸ 1977, καθὼς τότε θὰ τελείωνε ἡ ἱστορικὴ περίοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Λαοδικείας, ὅπως τὴν ὀνόμαζε. Τότε θὰ ἐμφανιζόταν ὁ Ἀντίχριστος, ἓνα ἀγαπημένο θέμα τῶν κηρυγμάτων του, ἀλλὰ φυσικά ἡ ἀρπαγὴ θὰ εἶχε πραγματοποιηθεῖ. Ἐργάστηκε συστηματικά γι’ αὐτόν τὸν σκοπὸ καθὼς, ὅπως ἰσχυρίζονταν, ἓνας ἄγγελος, πού

του εμφανίστηκε τό 1946, του είχε αποκαλύψει τήν αποστολή του.

Τό 1937 πέθανε ή γυναίκα του καί τό παιδί του. Ὁ Branham θεώρησε τό γεγονός ένα είδος θεϊκῆς τιμωρίας, γιατί δέν ἐργάστηκε συστηματικά γιά τούς Ἀντιτριαδικούς Πεντηκοστιανούς. Μία ἀπό τίς ἐμμονές του ἦταν ὅτι ὅσοι εἶχαν βαπτιστεῖ στό ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος ἔπρεπε νά ξαναβαπτιστοῦν μόνο στό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ Ἀ΄ Οἰκουμενική σύνοδος, κατ' αὐτόν, ἀντικατέστησε τήν ἀρχική πίστη καί διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων γιά τόν Θεό, μέ τή διδασκαλία γιά τήν Ἁγία Τριάδα.

Ἀνάμεσα στίς ψευδοπροφητείες του ἦταν ὅτι μέχρι τό 1977 ὅλες οἱ προτεσταντικές Ὁμολογίες θά ἀπορροφηθοῦν ἀπό τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν, τό ὁποῖο θά ἐλέγχεται ἀπό τή Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία.

Ὁ Branham πέθανε τό 1965, ὕστερα ἀπό αὐτοκινητιστικό δυστύχημα. Εἶχε τεράστια ἐπιρροή στούς ὄπαδούς του, πολλοί ἀπό τούς ὁποίους πίστευαν ὅτι εἶχε θεϊκή δύναμη καί προσδοκοῦσαν, ὅταν πέθανε, ὅτι θά ἀναστηθεῖ ἄμεσα. Ἀπό τούς ὄπαδούς του διαδίδονταν ἀπίστευτα μυθεύματα, ὅτι λ.χ. εἶχε θεραπεύσει, στά πρῶτα μόνο χρόνια τῶν

ἐκστρατειῶν του, πάνω ἀπό 35.000 ἀνθρώπους!!!

Σχετικά, ὅμως, μέ τίς “θεραπεῖες” τοῦ Branham ὑπάρχει αὐστηρότατη κριτική ἀπό τόν λουθηρανικό χῶρο. Ὁ πάστορας Dr. Kurt Koch, σ' ένα ἀπό τά πολλά βιβλία του γιά τόν ἀποκρυφισμό, κατηγορεῖ εὐθέως τόν W. Branham ὅτι οἱ μέν προφητείες του στίς συγκεντρώσεις του ἦταν μορφή-ἐκφραση μαντείας, οἱ δέ “θεραπεῖες” του ἔχουν πολλά ἀποκρυφιστικά στοιχεῖα (σ.σ.: ὁ ὅρος ἀποκρυφισμός χρησιμοποιεῖται ἀπό τόν K. Koch). Ἐπιπλέον, τόν κατηγορεῖ ὅτι χρησιμοποιοῦσε φετιχιστικές πρακτικές καί ὅτι ὁλόκληρο τό ἔργο του, κατ' αὐτόν, καμουφλάρεται πίσω ἀπό ένα προπέτασμα χριστιανικῶν λόγων.

Ἀνεξαρτήτως τῆς κριτικῆς τοῦ Koch, ένα εἶναι σίγουρο καί στήν περίπτωση τῶν λεγομένων “θεραπειῶν” τοῦ Branham. Πρόκειται περί ψευδοθεραπειῶν, καθῶς ἄνθρωπος αἰρετικός (Ἀντιτριαδικός), πού ναυάγησε ὡς πρός τήν πίστη (Α΄ Τιμ. 2,19) δέν εἶναι δυνατόν νά ἀποτελέσει ὄργανο τοῦ Θεοῦ καί μάλιστα ἐκλεκτό του, γιά νά θεραπεύει ἀρρώστους (Ματθ. 7,21-23). Ἡ ἀγιογραφική θέση εἶναι σαφής. Τό δέντρο γνωρίζεται ἀπό τούς καρπούς του (Ματθ. 7,15-20).

*Κῆποι
Ζαγορίου,
Ἡπειρος,
1913
(φωτογραφία:
Frédéric
Boissonnas)*

*Βοσκοί τοῦ
Παρνασσοῦ
στήν Ἄττική,
1903
(φωτογραφία:
Frédéric
Boissonnas)*

Ἐπαναστατική Περίοδος (1821-1828) Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες II

Νικολάου Τόμπρου
Λέκτορος Πολιτικῆς Ἱστορίας ΣΣΕ

Τά αἷτια πού ὀδήγησαν σέ ἀποτυχία τήν ἐξέγερση στίς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες εἶναι πολλά καί ποικίλα, τά ὁποῖα ἀναφέρονται στή συνέχεια χωρίς ἀξιολογική ἱεράρχηση. Πρώτιστα λοιπόν οἱ τοπικοί πληθυσμοί δέν ἀντιμετώπισαν φιλικά τήν ἐπαναστατική κίνηση τοῦ Ἰψηλάντη, στήν ὁποία συμμετεῖχαν οἱ Φαναριῶτες Ἡγεμόνες τους. Ἡ ἐπιφυλακτικότητα ἐπίσης τοῦ Θ. Βλαδιμηρέσκου, ὁ ὁποῖος εἶχε ἔρθει σέ ἐπαφή καί μέ τούς Ὄθωμανούς, ὀδήγησε τούς Φιλικούς στή σύλληψη καί στήν ἐκτέλεσή του. Τό γεγονός αὐτό εἶχε ὡς συνέπεια νά μὴν προσχωρήσουν στήν ἐξέγερση οἱ Βλάχοι τῆς περιοχῆς ἢ καί νά εἶναι ἐχθρικοί ἀπέναντί της. Οἱ βιαστικές προετοιμασίες καί ὁ ἐλλιπής ἐξοπλισμός τῶν σχετικά ὀλιγάριθμων Βαλκάνιων ἐθελοντῶν, πού ἀποτελοῦσαν τίς στρατιωτικές δυνάμεις τοῦ Ἄλ. Ἰψηλάντη, δέν ἦταν ἱκανές νά ἀνισταθμίσουν τόν ὅποιο ἥρωισμό ἐπιδεικνυαν αὐτές στή διάρκεια τῶν πολεμικῶν ἀναμετρήσεων μέ τά πολυάριθμα στρατεύματα τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ ἀπραξία, τέλος, τῶν Φιλικῶν στήν Κωνσταντινούπολη καί κυρίως ἡ καταδίκη τῆς ἐξέγερσης στίς Ἡγεμονίες ἀπό τόν τσάρο διέφευσαν τίς ὁποῖες ἐλπίδες ὑπῆρχαν γιά θετική κατάληξη τῆς ἐπαναστατικῆς δράσης στή

Μολδοβλαχία. Συνέπεια τῆς διάφευσης τῶν προσδοκιῶν ἦταν νά καμφθεῖ τό ἠθικό τῶν ἐπαναστατῶν καί νά ἀποσυρθεῖ ἕνας μέγας ἀριθμός ἐνόπλων ἀπό τίς πολεμικές ἐπιχειρήσεις.

Ἐπιπρόσθετα στήν ἀποτυχία τῆς ἐξέγερσης στίς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες συντέλεσαν: 1) ἡ πίεση πού ἄσκησαν οἱ Μ. Δυνάμεις -καί κυρίως ἡ Αὐστρία- στή Ρωσία, νά καταδικάσει τό ἐπαναστατικό κίνημα τῆς Φιλικῆς. Οἱ ἡγέτες καί οἱ ὑπουργοί Ἐξωτερικῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων πού εἶχαν συγκεντρωθεῖ στό Λάμππαχ (σημερινή Liubjana) τῆς Δαλματίας -στό πλαίσιο τοῦ Συστήματος Συνεδρίων πού λειτούργησε στήν Εὐρώπη μετά τήν ἤττα τοῦ Ναπολέοντα (1815)- καταδίκασαν τήν Ἑλληνική Ἐπανάσταση καί τούς ἐξεγεργμένους ὀρθοδόξους χριστιανούς. 2) Ὁ ἀφορισμός τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἀρχῆς, τοῦ ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας Μιχαήλ Σούτσου καί ὄσων συμμετεῖχαν στήν Ἐπανάσταση ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Γρηγόριο Ε' (23.3.1821) σήμανε τήν ἀποκοπή τῶν ἐπαναστατῶν ἀπό τήν Ἐκκλησία, γεγονός πού κλόνησε τό ἠθικό ἀρκετῶν ἐξεγεργμένων. 3) Ἡ προσχώρηση τοῦ ἰσχυροῦ ὀπλαρχηγοῦ Σάββα Καμινάρη ἢ Φωκιανοῦ, ὁ ὁποῖος διέθετε ἕνα ἀξιόμαχο

σώμα 1.000 ιππέων, στό στρατόπεδο τῶν Ὀθωμανῶν. 4) Ἡ εἴσοδος στίς Ἡγεμονίες -κατόπιν ἀδείας της Ρωσίας- ἰσχυρῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη. 5) Ἡ βραδύτητα μέ τήν ὁποία κινήθηκαν οἱ ἐπαναστατικές δυνά-

μεις τοῦ Ὑψηλάντη -σέ συνδυασμό μέ τή μὴ ἀξιοποίηση τοῦ στοιχείου τοῦ αἰφνιδιασμοῦ- ἔδωσαν τή δυνατότητα στούς Ὀθωμανούς νά εἰσέλθουν στίς Ἡγεμονίες, νά ὀργανωθοῦν καί νά ἀντιμετωπίσουν μέ ἐπιτυχία τούς ἐξεγερμένους.

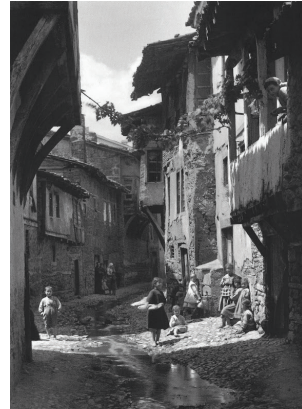
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Βακαλόπουλος Ἀπ., *Ἱστορία τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ*, τ. Ε', Θεσσαλονίκη 1980, σ. 159-302. Βασδραβέλλης Ι., «Ἡ συμμετοχή τῶν Μακεδόνων ὀπλαρχηγῶν εἰς τήν ἐπανάστασιν τῶν Ἡγεμονιῶν καί ἡ ἐποποιία τῆς μονῆς τοῦ Σέκου (1821)», *Μακεδονικά* 6 (1965) 120-151. Γκαϊντατζής Ν., «Τά γεγονότα τοῦ 1821 στή Βόρεια Μολδαβία. Γεωργάκης Ὀλύμπιος καί Ἰωάννης Φαρμάκης», *Μακεδονικά* 13 (1973) 227-266. Γιαννόπουλος Γ., «Ἡ διπλωματία. Εὐρωπαϊκοί ἀνταγωνισμοί καί ἴδρυση ἑλληνικοῦ κράτους», *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ 1770-2000*, Ἀθήνα: Ἑλληνικά Γράμματα 2003, τ. 3, σ. 247-266. Δεσποτόπουλος Ἀλ., «Παράγοντες, διάρκεια, φάσεις καί ἰδιομορφία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως», *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, τ. ΙΒ', Ἀθήνα: Ἐκδοτική 1975, σ. 8-70. Μιχαηλίδης Ἰάκ., 1821. *Ἡ γέννηση ἑνός ἔθνους-Κράτους*, τ. Β', Ὁ Αγώνας τῶν Ἑλλήνων. *Πολιτικές ἐπιλογές καί στρατιωτικές ἐπιχειρήσεις (1821-1827)*, Ἀθήνα: Σκάι 2010. Παπαγεωργίου Στ., «Πρῶτο ἔτος τῆς ἐλευθερίας», *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ 1770-2000*, Ἀθήνα: Ἑλληνικά Γράμματα 2003, τ. 3, σ. 53-70. Φωτιάδης Δ., *Ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 21*, τ. Ι, Ἀθήνα: Ν. Βότση 1971.

Δελβινάκι, 1913
(φωτογραφία:
Frédéric Boissonnas)

Ἀνδριότσεινα, 1903
(φωτογραφία:
Frédéric Boissonnas)

Ἐδεσσα, 1908
(φωτογραφία:
Frédéric Boissonnas)

Ἀποστολικοί Κανόνες (κε')

Παναγιώτη Μπούμη
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ Ε.Κ.Π.Α.

ΚΑΝΟΝΑΣ ΟΔ' (74ος)

Κείμενο: Ἐπίσκοπον κατηγορηθέντα ἐπὶ τινι, παρὰ ἀξιόπιστων ἀνθρώπων, καλεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκαῖον ὑπὸ ἐπισκόπων, κἄν μὲν ἀπαντήσῃ καὶ ὁμολογήσῃ, ἢ ἐλεγχθεῖν, ὀριζέσθω τὸ ἐπιτίμιον. Ἐὰν δὲ καλούμενος μὴ ὑπακούσῃ, καλείσθω καὶ δεύτερον, ἀποστελλομένων ἐπ' αὐτὸν δύο ἐπισκόπων. Ἐὰν δὲ καὶ οὕτω μὴ ὑπακούσῃ, καλείσθω καὶ τρίτον, δύο πάλιν ἐπισκόπων ἀποστελλομένων πρὸς αὐτόν, ἐὰν δὲ καὶ οὕτω καταφρονήσας, μὴ ἀπαντήσῃ, ἢ σύνοδος ἀποφαινέσθω κατ' αὐτοῦ τὰ δοκοῦντα, ὅπως μὴ δόξῃ κερδαίνειν φυγοδικῶν.

Μετάφραση: Ἐπίσκοπος πού ἔχει κατηγορηθεῖ γιὰ κάτι ἀπὸ ἀξιόπιστους ἀνθρώπους εἶναι ἀναγκαῖο νὰ καλεῖται ἀπὸ ἐπισκόπους, κι ἂν μὲν ἀπαντήσῃ καὶ ὁμολογήσῃ, ἢ ἀποδειχθεῖ ἢ ἐνοχῇ του, νὰ ὀρίζεται τὸ ἐπιτίμιο. Ἄν ὅμως καλούμενος δὲν ὑπακούσει, νὰ καλεῖται καὶ δεύτερη φορά μὲ ἀποστολὴ σ' αὐτόν δύο ἐπισκόπων. Ἄν καὶ μ' αὐτόν τὸν τρόπο δὲν ὑπακούσει, νὰ καλεῖται καὶ τρίτη φορά, μὲ τὴν ἀποστολὴ δύο πάλι ἐπισκόπων πρὸς αὐτόν. Ἄν ὅμως καὶ τότε δὲν ἀπαντήσῃ δείχνοντας περιφρόνηση, ἢ σύνοδος ἅς ἀποφαίνεται ἐναντίον του ὅπως ἐκείνη κρίνει (τά δέοντα), γιὰ νὰ μὴ νομίσει ὅτι θὰ κερδίζει φυγοδικώντας.

Παράλληλοι κανόνες: Τῆς Β' ὁ ζ', τῆς Δ' οἱ θ', ιζ' καὶ κα', τῆς Ἀντιόχειας οἱ ιδ' καὶ ιε', τῆς Σαρδικῆς ὁ δ', τῆς Καρθαγένης οἱ η', ιβ', ιε'/ιζ', ιθ'/κζ', λ'/λη', ξε'/οδ', πζ'/ιζ', ιζ'/ρε', ρκα'/ρλα', ρκη'/ρλζ', ρκθ'/ ρλη' καὶ ρλ'/ρλθ', τοῦ Θεοφίλου ὁ θ'.

Σχόλιο: Φαίνεται καθαρά ἡ ἀγάπη τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἁμαρτάνοντα μὲ τίς τρεῖς προσπάθειες. Δέν ἀρκεῖται σέ μία πρόσκληση.

ΚΑΝΟΝΑΣ ΟΕ' (75ος)

Κείμενο: Εἰς μαρτυρίαν τὴν κατὰ ἐπισκόπου, αἰρετικὸν μὴ προσδέχεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ πιστὸν ἓνα μόνον· ἐπὶ στόματος γὰρ δύο, ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.

Μετάφραση: Σέ μαρτυρία (ὡς μάρτυρα) κατὰ ἐπισκόπου αἰρετικὸ νὰ μὴ δέχεστε, ἀλλὰ οὔτε ἓνα μόνο πιστό, γιατί (κατὰ τὸν νόμο) στὴν κατάθεση δύο ἢ τριῶν μαρτύρων θέλει (μπορεῖ νὰ) στηριχθεῖ.

Ἄγιογραφικά χωρία: Δευτ. 17,6 καὶ 19,15, Ματθ. 18,16, Β' Κορ. 13,1, Α' Τιμ. 5,19.

Παράλληλοι κανόνες: Τῆς Α' ὁ β', τῆς Β' ὁ ζ', τῆς Καρθαγένης οἱ ρκη'/ρλζ' καὶ ρκθ'/ρλη', τοῦ Θεοφίλου ὁ θ'.

Άρχιμ. Απόστολος Φαφούτης

Νικολάου Γ. Καζαντζή
Θεολόγου

Ο Απόστολος Φαφούτης γεννήθηκε τό 1874 στό Άγρίνιο. Οί γονεῖς του, Θεόδωρος καί Εὐαγγελία, ἦταν ἄνθρωποι ἄπλοι, μέ βαθειά πίστη καί ἀγάπη στόν Θεό. Παρακολούθησε τό Δημοτικό Σχολεῖο καί τό ἔτος 1890 τελείωσε τό «Ἑλληνικό» λεγόμενο Σχολεῖο. Μπροστά στήν ἀνάγκη νά βοηθήσει τούς φτωχοὺς γονεῖς του καί νά προσφέρει στήν πολυμελῆ οἰκογένειά του, ὡς πρωτότοκος, θυσιάζει τόν ζῆλο του γιά τά γράμματα καί δέν συνεχίζει στό Γυμνάσιο. Ξεκινᾷ νά ἐργάζεται ἀρχικά ὡς Γραμματοδιδάσκαλος στό Βλοχό Τριγωνίδος καί κατόπιν ὡς Γραμματέας στό Εἰρηνοδικεῖο Ἀγρινίου.

Νυμφεύεται τή Μαρία Μαρκοπούλου, ἡ ὁποία μοιράζεται μαζί του τόν πόθο του νά ἀφιερωθεῖ στόν Θεό καί νά γίνει κληρικός. Χειροτονήθηκε διάκονος τό 1901, ἀπό τόν Μητροπολίτη Παρθένιο, καί πρεσβύτερος τό 1903 καί τοποθετήθηκε ἐφημέριος στήν Ἐνορία τοῦ παλαιοῦ Ἁγίου Χριστοφόρου.

Στήν ἀρχή σχεδόν τῆς ἱερατικῆς του ζωῆς, δοκιμάζει τό πικρό ποτήρι τοῦ θανάτου τῆς πρεσβυτέρας του. Σέ ἡλικία μόλις 37 ἐτῶν, μένει μόνος του στή ζωῆ καί καλεῖται νά σηκώσει τόν βαρὺ σταυρό τῆς ἔντιμης χηρείας μέ καρτερία, μέ πίστη καί ὑπομονή, μέ ἐμπιστοσύνη καί

αὐτοπαράδοση στό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Δέν σκέφθηκε νά σταματήσει τήν ἱερωσύνη. Ἀντιθέτως δόθηκε ὀλοκληρωτικά στόν Θεό καί τόν συνάνθρωπο. Μετέτρεψε τή δυσκολία του σέ προσφορά καί δημιουργικότητα, διδάσκοντας ὅλους μας ὅτι οἱ δυσκολίες καί οἱ πειρασμοὶ τῆς ζωῆς, μέ τήν ἐμπιστοσύνη στόν Θεό καί τή Χάρη Του, μετατρέπονται σέ εὐλογίες.

Τό 1924 ὁ Μητροπολίτης Κωνσταντῖνος, ἐκτιμώντας τή δράση καί τίς ἀρετές του, τοῦ ἀπένευσε τό ὀφφίκιο τοῦ Ἀρχιμανδρίτου καί τόν διόρισε Ἀρχιερατικό Ἐπίτροπο Ἀγρινίου.

Ἡ δράση τοῦ Παπαποστόλη ἐπεκτάθηκε σέ ὅλους τούς τομεῖς τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Δέν ἦταν μόνον ὁ μεγαλοπρεπῆς λειτουργός, πού λειτουργοῦσε μέ ἰδιαίτερο ζῆλο καί τελοῦσε ὑποδειγματικά ὅλες τίς ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ σύγχρονοὶ του παρατηροῦν ὅτι ποτέ δέν τόν εἶδαν νά λειτουργεῖ κατηφής.

Ὁ Παπαποστόλης ἦταν καί ἓνας κοινωνικός ἄνθρωπος μέ ἐνεργό συμμετοχή σέ ὅλα τά κοινωνικά καί πολιτιστικά δρώμενα τῆς περιοχῆς. Ἰδρυσε θεατρικό θίασο, ὀργάνωσε συναυλία μαντολινάτας, πρωτοστάτησε στήν καθιέρωση τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου ὡς ἐπίσημης ἀργίας, ἱδρυσε μικρὸ ραδιοφωνικὸ

σταθμό, διοργάνωσε σειρά ἀθλητικῶν καί πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων μέ τίτλο «Χριστοφορεία», ἀνακαίνισε τά ἐξωκλήσια τῆς πόλεως, κ.ἄ.

Βρισκόταν σέ διαρκῆ κίνηση, γιά νά προλάβει τίς πολλές ὑποχρεώσεις του καί παράλληλα νά συμπαρασταθεῖ, νά παρηγορήσει καί νά ἐνθαρρύνει τόν καθένα ξεχωριστά. Καταδεκτικός, εὐγενικός, διακριτικός, χαρούμενος, ἀφιλόργουρος, ἦταν ἡ προσωποποίηση τῆς ἀπλότητος καί τῆς ταπεινοφροσύνης, γενόμενος «τοῖς πᾶσι τὰ πάντα».

Ἀπό τό 1915 ἕως τό 1932, μέ τή συμπαράσταση τῶν νέων της πόλεως, κατάφερε νά δενδροφυτεύσει τούς σχεδόν γυμνοὺς λόφους γύρω ἀπό τόν παλαιό Ἅγιο Χριστόφορο καί νά δημιουργήσει τό σημερινό δάσος. Ὅταν στά χρόνια τῆς Κατοχῆς οἱ κατακτητές θέλησαν νά κόψουν τά δένδρα, ὁ Παπαποστόλης ἔτρεξε μέ θάρρος καί μπῆκε μπροστά στόν στρατιώτη πού μέ τό τσεκούρι του ἔκοβε ἕνα δένδρο. Ὁ στρατιώτης τόν ἔσπρωξε θυμωμένος κι αὐτός μέ τή λεβέντικη, ρουμελιώτικη κορμοστασιά του προτάσσει τό στήθος του καί τοῦ φωνάζει «χτύπα ἐδῶ κι ὄχι στό δένδρο». Ὁ στρατιώτης κάμφθηκε, ὑποχώρησε καί τό δάσος σώθηκε.

Παράλληλα ξεκίνησε τήν ἀνέγερση τοῦ νέου καί περικαλλοῦς Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Χριστοφόρου, πού ἀποπερατώθηκε τό 1937.

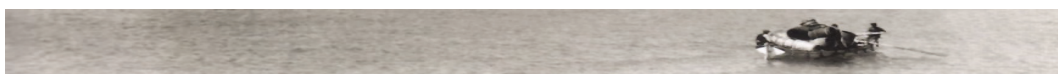
Στίς 14 Σεπτεμβρίου 1944, μέ τήν ἐπιβλητική παρουσία του καί τή γεμάτη ἀγάπη καρδιά του, «ἐπιτακτικῶς ἀξιώσει

ὀλοκλήρου τῆς πόλεως» μπαίνει ἐπικεφαλῆς ἐπιτροπῆς, πετυχαίνει νά ἀποτρέψει τόν ἀδελφικό ἀλληλοσπαραγμό, συμφιλιώνοντας τίς ἀντίπαλες παρατάξεις καί γίνεται ἔτσι ὁ σωτήρας τοῦ Ἄγρινιου ἀπό τό φοβερό αἱματοκύλισμα πού θά ἀκολουθοῦσε.

Ὁ Παπαποστόλης δέν ἦταν ὁ ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων. Μέσα ἀπό τήν ἀπλότητά του ὅμως πλησίαζε τόν Θεό καί συνομιλοῦσε μαζί Του μέ τόν δικό του μοναδικό τρόπο, πού γινόταν τόσο φανερός σέ ὅσους τόν πλησίαζαν, τόν ζοῦσαν καί συζητοῦσαν μαζί του.

Ὁ θάνατός του στίς 13 Αὐγούστου 1960 βύθισε στό πένθος ὀλόκληρο τό Ἄγρινο. Ἡ κηδεῖα του ὑπῆρξε πάνδημη. Ἐνα ἀτελείωτο ἀνθρώπινο ποτάμι, βουβό καί δακρυσμένο, πέρασε ἀπό τόν Ἅγιο Χριστόφορο γιά νά φιλήσει τό χέρι του. Ἐφυγε ἀπό αὐτή τή ζωή, ἀλλά συνεχίζει νά ζεῖ μέσα στίς καρδιές τῶν Ἄγρινιωτῶν καί νά ἀποτελεῖ παράδειγμα καί φάρο φωτεινό πού θά καθοδηγεῖ ὅλους στήν ἀρετή, τήν τιμιότητα καί τήν ἀγάπη.

Τιμήθηκε, τόσο ἐν ζωῇ, ὅσο καί μετά θάνατον, ἀπό τόν Δῆμο Ἄγρινιου, τήν Τοπική Ἐκκλησία, τήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τούς φορεῖς καί τούς συλλόγους τῆς πόλεως. Κυρίως ὅμως τιμήθηκε καί τιμᾶται ἀπό τόν λαό τοῦ Θεοῦ πού γνωρίζει νά ξεχωρίζει, νά δικαιώνει καί νά ἀμείβει αὐθόρμητα καί πηγαῖα, χωρίς καταναγκασμούς καί ὑποκινήσεις ἐκείνους πού τόν ἀγαποῦν ἀληθινά καί τόν ὀδηγοῦν στό Φῶς, τήν Ἀλήθεια καί τή Ζωή.

Ζαμπιάς Άγριμάκη

Ίστορικού - Δρος Νεοελληνικής Φιλολογίας

πρωτ. Εὐάγγελος Γ. Παχυγιαννάκης, *Πρεσβυτέρα, ὁ καλὸς ἄγγελος τοῦ ἱερέως*, Ἅγιος Νικόλαος Κρήτης 2019, 84σ.

Στὴν πρεσβυτέρα, «τόν φύλακα ἄγγελον τοῦ ἱερέως», εἶναι ἀφιερωμένο τό πόνημα τοῦ π. Εὐαγγέλου Παχυγιαννάκη. Μὲ ἄξονα τὴν παρατήρηση ὅτι «Ἡ Πρεσβυτέρα ἔχει νὰ κάνει μὲ δύο μυστηριακοὺς θεσμοὺς: Τὸν γάμο καὶ τὴν ἱερωσύνη» (σ. 44), ὁ συγγραφέας περιγράφει τὴν προσφορά τῆς στοῦ ἔργου τοῦ ἱερέα καὶ τὸν κεντρικὸ ρόλο τῆς στὴν «κατ' οἶκον ἐκκλησία», ἐνῶ ταυτόχρονα προσεγγίζει θεολογικά τό θέμα τοῦ γάμου, μὲ τρόπο ἄκρως κατανοητό, ὑπογραμμίζοντας ὅτι ἡ «δαιμονοποίηση» τῆς ἐρωτικῆς πράξης μέσα στὸν γάμο εἶναι προϊὸν παρερμηνείας τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τό βιβλίον ἀναδεικνύει τὴ μορφή τῆς πρεσβυτέρας, ἡ ὁποία κατὰ κανόνα μένει στοῦ «παρασκήνιο» τοῦ καθημερινοῦ βίου, καὶ παράλληλα διδάσκει τὴν ἀγάπη καὶ τὸν σεβασμὸ πρὸς τὴ γυναίκα, ὑπενθυμίζοντας αὐτὸ πού διαρκῶς λησιμονᾶται μέσα στὸν σύγχρονο κατακερματισμένο κόσμον: ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ ἀνθρώπου δὲν καθορίστηκε ἀπὸ τό φύλον (σ. 19).

Ἐκδόσεις πού λάβαμε - Νέες κυκλοφορίες:

Ἰωάννης Ζηζιούλας, Μητρ. Περγάμου, *Ἡ κτίση ὡς εὐχαριστία. Θεολογική προσέγγιση στοῦ πρόβλημα τῆς οἰκολογίας*, Ἀθήνα: Πορφύρα 2019 (3η ἔκδοση)

Πόλις, Ὀντολογία, *Ἐκκλησιαστικὸ γεγονός. Ἀναμέτρηση μὲ τὴ σκέψη τοῦ Χρήστου Γιανναρά*, συλλογικὸς τόμος, ἐπιμ. Σωτήρης Μητραλέξης, Ἀθήνα: Πορφύρα 2019

Ἀχιλλίου Πόλις. Ἑξαμηνιαία περιοδικὴ ἔκδοση τῆς Ἱ.Μ. Λαρίσης καὶ Τυρνάβου, τχ. 1 (Μάιος 2019)

Νεκτάριος, Μητρ. Αργολίδος, *Ὁ Θεὸς εἶναι... ἀπαιχτος*, Ναύπλιο: Επιστροφή 2018

Νεκτάριος, Μητρ. Αργολίδος, *Ὀδοιπορικὸ στὴν Πολωνία. Σε τόπους μνήμης, μαρτυρίου καὶ μαρτυρίας*, Ναύπλιο: Επιστροφή 2018

Ἀρχιμ. Θεωνᾶς Α. Ἀθανασιάδης, *Θεῖα Λατρεία καὶ λειτουργικὴ βίωση κατὰ τὸν Γέροντα Σωφρόνιο τοῦ Ἑσσεξ*, Πτολεμαΐδα 2011

Περί αναρρωτικών άδειών

Πρωτ. Γεωργίου Βαμβακίδη

Γεν. Άρχιερ. Έπιτρόπου Ι.Μ. Ζιχνών και Νευροκοπίου

Άντιπροέδρου Ι.Σ.Κ.Ε.

Σέ συνέχεια από τό προηγούμενο τεύχος σχετικά μέ τίς αναρρωτικές άδειες, παρέχουμε και από τό παρόν τεύχος του Έφημερίου περαιτέρω διευκρινιστικές έπισημάνσεις.

Άδεια διάρκειας πέραν του ενός (1) μηνός για ψυχική νόσο δέν χορηγείται, άν δέν έχει προηγηθεί νοσηλεία σέ δημόσιο νοσοκομείο. Παράτασή της ή χορήγηση νέας άδειας, έφόσον ύπερβαίνει συνολικώς ή τμηματικώς τόν ένα (1) μήνα μέσα στό ίδιο ήμερολογιακό έτος, χορηγείται ύστερα από αναλυτική έκθεση θεράποντος ιατρού και έκθεση εξέτασης λειτουργικότητας του άσθενούς, τό περιεχόμενο των όποιων καθορίζεται μέ κοινή απόφαση των ύπουργών Έσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Άποκέντρωσης και Υγείας και Κοινωνικής Άλληλεγγύης. Μέ τήν ίδια απόφαση όρίζονται τά όργανα πού δικαιούνται νά προβαίνουν σέ εξέταση λειτουργικότητας του άσθενούς, καθώς και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια.

Η ύπηρεσία - Ίερά Μητρόπολη χορηγεί τήν άδεια πού προτείνει ή πρωτοβάθμια ύγειονομική έπιτροπή ή δύναται νά παραπέμψει τόν ενδιαφερόμενο στή δευτε-

ροβάθμια ύγειονομική έπιτροπή και όχι νά αποφανθεί από μόνη της άπορρίπτοντας αϋτήν. Ο ίδιος ό κληρικός μπορεί μέσα σέ δεκα (10) ήμέρες από τήν κοινοποίηση σέ αϋτόν τής γνωμάτευσης τής πρωτοβάθμιας ύγειονομικής έπιτροπής νά ζητήσει μέ ένστασή του νέα εξέταση από τήν οικεία δευτεροβάθμια έπιτροπή, όταν ή πρωτοβάθμια έχει άπορρίψει έξ ολοκλήρου ή έγκρίνει λιγότερο από τό ήμισυ τής αναρρωτικής άδειας. Η αναρρωτική άδεια πού προτείνεται από τή δευτεροβάθμια ύγειονομική έπιτροπή χορηγείται ύποχρεωτικά. Ο κληρικός ειδοποιείται μέ τόν ίδιο τρόπο όπως και στήν πρωτοβάθμια ύγειονομική έπιτροπή. Η αίτηση κληρικού για παράταση αναρρωτικής άδειας ύποβάλλεται τό αργότερο μέσα στό τελευταίο δεκαπενθήμερο του χρόνου τής άδειας πού του έχει χορηγηθεί. Στόν κληρικό πού πάσχει από νόσημα πού χαρακτηρίστηκε δυσίατο από τήν ειδική έπιτροπή, χορηγείται αναρρωτική άδεια διπλάσιας διάρκειας από τή διάρκεια των αναρρωτικών, οι όποιες αναλογούν στά χρόνια ύπηρεσίας του.

Προτείνουμε:

Καθημερινά:

22.00: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ (Ε)

Προσεγγίσεις στους όρους της πίστεως.

Μέ τον Δημήτρη Μαυρόπουλο

12.00: ΤΟ ΑΛΑΤΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

Παραδοσιακή μουσική.

Μέ τον Λάμπρο Λιάβα.

20.00: ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ 89,5.

23.00: ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ 89,5.

00.00: ΜΕ ΛΟΓΙΑ ΑΚΡΙΒΑ ΚΑΙ ΟΜΟΡΦΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ.

Άποσπάσματα από κείμενα Πατέρων με μουσικές γέφυρες.

Μέ την Κυριακή Αιλιανού.

Οι έκπομπές του Ραδιοφωνικού Σταθμού

της Έκκλησίας της Ελλάδος 89,5

αναμεταδίδονται από τους κατά τόπους σταθμούς

των Ίερων Μητροπόλεων.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας 10

ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 21 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Άθηνās 30 10551 Άθηναι
Τηλ. 211-1825298 Fax: 211-1824317
ISSN 1105-7203